

**SVATÝ
FRANTIŠEK Z ASSISI
A ČECHOVÉ**

1226

1926

SBORNÍK
SVATÝ FRANTIŠEK Z ASSISI A ČECHOVÉ
uspořádal
ANTONÍN ŠORM,
vydala
ČESKOSLOVANSKÁ AKC. TISKÁRNA V PRAZE,
vyfiskla
FILIÁLKA ČESKOSLOVANSKÉ AKC. TISKÁRNY
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ve franšiskánském roce
1926.

ÚVODEM.

*Lidová Akademie hodlajíc trvalejším způsobem uctíti památku sedmi-
stého výročí blažené smrti svatého Františka z Assisi, jehož ozvěnou dobra,
lásky a krásy kochá se nyní celá zeměkoule, rozhodla se vedle bromadných
oslav a uspořádání Hartmannova oratoria »Svatý František« vydati pa-
mátník, v němž by alespoň částečně bylo zachyceno slovem i obrazem, jak
úcta a láska k svatému Františku Serafinskému zračila se a zračí v naši
vlasti v minulosti i v přítomnosti. K provedení tohoto záměru mohla ihned
přikročiti, když Československá akciová tiskárna v Praze se zvláštním po-
rozuměním vyšla jí vstříc a rozhodla se publikaci tuto vydati svým nákladem.
Zdůrazňujeme to tím více, ježto s jiné strany nedostalo se tomuto náklad-
nému podniku žádné finanční podpory. Také edice této knihy není podni-
kem výdělečným, ale zůstává záslužným pietním činem této společnosti
k oslavě letošního františkánského roku.*

*Za oběti, jež tím společnost tomuto sborníku přináší, jakož i za blaho-
volnou péči, s jakou tuto publikaci vypravuje, náležejí jí naše nejvrouc-
nější díky!*

*Naše díky patří též všem, kdokoliv pomocnou rukou či jakýmkoliv způ-
sobem nás podporovali, zvláště však vděčíme za zapůjčení některých štočků
redakci »Serafinského světa« v Malackách na Slovensku (nejmě horli-
vému jeho redaktoru a františkánu P. Liboru Mattoškovi, O. F. M.),
družstvu »Vlast« v Praze, redakci »Serafinského praporu« v Praze a dp.
P. Klementu Minaříkovi, O. F. M., představenému františkánského kláš-
tera v Zásmukách, a dp. P. Wilhelmu Bonaventurovi, O. F. M., duchov-
nímu správci u Panny Marie Sněžné v Praze. Všude téměř setkali jsme se
se zájmem, takže redaktoru sborníku dostalo se tolik příspěvků, že nebylo
možno všechny zařaditi, aby kniha nevzrostla a nezvýšila již beztak značný
finanční náklad. Jsou to zvláště cenné příspěvky o českém básnictví františ-
kánském a téměř úplná bibliografie české františkánské literatury inž. Vi-
léma Bitnara, topografie františkánských míst a klášterů od různých autorů,
články o třetím řádě svatého Františka a mnoho jiných. Musili jsme se spo-
kojiti, že některé obory široce rozvětvené kultury františkánské zastoupeny
jsou foliko jednou ukázkou a některé podružnější i vynechány. Zvláště po
stránce ilustrační musil se pořadatel omeziti na ukázky co nejskrovnější
pro značný náklad, jehož třeba na výrobu štočků. Tím stalo se, že použito
i několika již známých obrázků, ač výtvarné umění naše honosí se ještě
přemnohými cennými pracemi uměleckými, co nejúžeji spiatými s úctou*

františkánskou, jež dosud nikde reprodukovány a popsány nebyly a přátelům sv. Františka i širší obci čtenářské zůstávají skryty.

Posvěcujíc tuto knihu oslavě Chudáčka božího svatého Františka z Asisi a jeho vzácné české následovnici — blahoslavené Anežce Přemyslovně, prosíme všechny Čechy dobré vůle, aby svoji účast a přízeň, často již při vzniku knihy projevenou, tomuto sborníku zachovali a přičinili se i dále o jeho rozšíření mezi českým lidem.

V Praze, v radostném roce františkánském 1926.

Lidová Akademie.

Olga Runtová : Kázání ptáčkům.

SLUNEČNÁ PÍSEŇ V ČESKÉ LYRICE.

Života i díla slavného pána *Svatého Františka z Assisi* zmocnily se záhy legendární epika i lyrika, náboženská dramatika i krásná prósa, hudba i umění výtvarná všech křesťanských národů. Osobnost serafinského Chudáčka z Umbrie byla tak ohromující a vyrostla již za své pozemské pouti tou měrou nad průměr doby, že Církev spěchala s jeho kanonisací rychlostí neuvěřitelnou. Svátý František z Assisi zemřel v Assisi dne 4. října 1226 a již dne 16. července 1228 papež Řehoř IX. přeslavně jej povyšuje mezi světce Církve katolické s nebeským predikátem *Serafinský*. A hned počíná generál Menších bratří Eliáš stavěti i nádherný chrám ke cti jeho jména a jako skvělou schránu jeho oslaveného těla. Veliký mistr malířství *Cimabue* a později jeho žák *Giotto* ujímají se výzdoby stěn gotické architektury a současně s výtvarníky počíná i básnictví s hudbou pěti chvalozpěvy a vyprávěti legendy o milovaném světci. A tak vyrůstá nejstarší květena mystické poesie františkánské již v dvacátých letech 13. století a vyvrcholuje v prvním svém období nesmrtelným zpěvem *Dantovy* »Božské komedie«. Tato básnická tvorba je úhelným kamenem stavby celé umělecké kultury františkánské až podnes a stala se tak jako jinde i východiskem *českých projevů slovesných*.

Literatura česká honosí se dlouhou řadou původních i přeložených spisů o životě světce Františka, a neméně četny jsou i studie a drobnější statí časopisecké o všech stránkách jeho duchovního díla a kultu. Máme proto za to, že bude vítána podrobná práce o tom, jak se život, dílo a legendy františkánské během sedmi století zrcadlily v hladině *české duše básnické*, jak nazíral a jak v umění slovesném zachycoval *český člověk* mystickou epopeju nejdražšího z božích chudáčů všech křesťanských věků. Tkví v tomto oboru naší duchovní poesie i kus vývoje české lyriky a epiky vůbec, nad to jsou tyto kraje z velké části naší inteligenci dosud neznámy. Soudíme, že v jubilejním roce mnohý z ctitelů světcových sáhne rád po statích, které mu nabídnou soustavněji utříděnou *českou kulturu františkánskou*. Chtěli bychom jimi přispěti aspoň málem k uctění svatého Chudáčka. Přítomná práce chce podrobněji ukázati, jak během doby vznikaly pokusy o *české překlady* »Písně Slunečné« a jak ideová tkáň

i citové cisterny její zplodily řadu *původních českých oblasů*, které jsou majetkem jenom naší lyriky.

Canticum fratris solis.

Řetěz básnických skladeb františkánských zahajuje výtvar samotného *světce Františka*, slavný skvost náboženské lyriky středověké, jeho chvalozpěv »Canticum fratris solis«, *Píseň bratra slunce*. Touto skladbou vštípil světec na starý kmen latinské poesie mladou, svěží větev duchovní lyriky, psané lidovým jazykem vlašským a má tedy na rozvoj italské literatury vliv neocenitelný. Serafinský Chudáček z Assisi naplnil ji podivuhodným žářem nejryzejší lásky k Bohu, svou chudobou a láskou k lidem ukázal jí nové sociální oblasti, on ji vyvedl z jizeb a síní škol a zámků do rozjásaných niv, do kvetoucích hájů a šumících lesů přírody.

Moderní kritika, rozleptávající obrysy medailonů starých velikánů vědy i umění, nemohla rozptýlit kouzlo básnického oparu, zahalujícího celou bytost Chudáčkovu. Mladičký ten bohatý synek kupecký z Umbrie, narozený 1182 v Assisi, družný Francesco, ztělesňuje podnes ve své kvetoucí, veselé bytosti takřka úplně onu mnohoslíbenou měšťanskou společnost středoitalskou, která dovedla v 13. století řídit směr vývoje v Itálii, ovládla malé i velké obchodní republiky a počala bohatstvím i mocí, vzdělaností a přepychem, láskou k umění a hodnotou uměleckých výkonů závodit se slávou panovníčích dvorů evropských. Mladý Francesco je typickým představitelem svěže mladé Itálie, kolébky humanismu a renesance. Vyznavač radostného opojení z lesku a přepychu, plný nadějných snů o budoucnosti, ozdoba hodujících družin jinochů assiských, jejich vůdce na veselých výpravách a radostných hrách, obrací se však náhle k všemu tomuto světskému hračkářství zády. Paprsek milosti jej stihl. Radost z dobrodětství vedla jej k ušlechtiljším cílům, utrpení a nemoci rozvaly poslední stopy pýchy v jeho mysli. Vykupitelova výzva: »Zapři sebe sám, vezmi kříž svůj na se a následuj mne!« pronikla jeho duši jako dvojsečný meč a zpřetrhala všechny svazky, které jej poutaly k tomuto světu. Kříž Ukřižovaného je odtud jeho jedinou láskou, Kristova chudoba stala se jeho nevěstou, šílenství pro kříž jeho jedinou moudrostí.

Rozloučen od všeho světského a stav se chudásem Kristovým,

shromažďoval František kolem sebe lidi stejně smýšlející a kázal s nimi chudobu i odříkání, pokání i ctnost, lásku k Bohu a k lidem uprostřed světa honícího se jen po bohatství a požitku, světa, který tehdy již i široké kruhy kléru a starší řády do svých sítí zamotal a odvracoval od jejich ideálních cílů. V květnu 1207 potvrdil papež Innocenc III. založení nového řádu, Františkánů, který vzrůstal s neuvěřitelnou rychlostí právě tak, jako řád založený Svatým Dominikem. A tyto dva řády obrodily celý tehdejší křesťanský svět. Jako Innocenc III. viděl i *Dante* v nich dva pilíře, které podepřely rítící se stavbu Církve. Kazatelskému řádu připisoval při tom hlavně zvěstování a obhajování zjevené pravdy, Menším bratřím pak reformu všeho křesťanského života. Onen potlačoval spíše bludná učení, která se z Provençe rozšiřovala do všech křesťanských zemí, tento obnovoval v italských státech, v měšťanstvu všestranně kvetoucích měst i v obyvatelstvu venkova náboženský a mravní život.

Oba duchovní řády měly ovšem i svoje skvělé talenty, které se záhy vrhly na pěstování církevní vědy a staly se vůdci bohovědy v nejbližších staletích. V Paříži skvěli se Albert Veliký, Tomáš z Akviny a Bonaventura. Kolín i Oxford právě tak jako university italské stály ve jhu jejich scholastiky (Baumgartner). Literatura sice nevěnovaly oba řády zvláštní péče, klasická studia hodnotily spíše jako nezbytnou průpravu k filosofii a theologii, přes to však přispěli velcí učenci obou řádů značnou měrou i k vývoji krásné slovesnosti. Neboť oni propracovali velké ideje a veliká pojetí, jimiž žili nejen lidé 13. věku, ale i Dante a jeho současníci v trecentu. Oni vybudovali onen harmonický názor světový, který pak *Dante* prožehl paprskem básnické inspirace.

Sám světec František stal se v tomto ohledu činitelem v poesii lidové. Mocí neodolatelnou přitahoval k sobě současníky, naplňoval je svým duchem, svojí dětinně zbožnou myslí a svým žhoucím mystickým nadšením. Již za jeho života a více ještě po jeho smrti 1226 opředá jej láska jeho druhů a láska prostého lidu věncem rozkošných a důvtipných legend, tak že se i jeho vlastní život stal básní. »Jako hořící oheň«, praví *Svatý Bonaventura*, »bylo jeho slovo, do hloub srdce vnikající a všechny posluchače podivem naplňující, anoť se mehonosilo okázalostí lidských nálezků, ale nádechem Božího zjevení zavánělo.« On hodnotil všechny věci nikoliv podle jejich zevnějšku, nýbrž pod zorným úhlem věčnosti, takřka očima božíma,

ježto k Bohu jedinému bylo namířeno všechno jeho myšlení a snažení. Chudoba a pokora, které pěstoval, převyšovaly odřikání, jež hlásal lidem dobré vůle. Kristus sám, jeho jediná láska, zdál se v jeho podobě takřka živoucí kráčet zase po zemi, neboť František žil jen v něm a pro něj. »Roveň svému mistru táhl krajinami, sám chudý a přece dobrodiní rozdávající, nevědomé poučující, hříšníky získávající, nemocné uzdravující a zneprátené usmiřující.«

Příklad světcův strhoval zástupy k nadšení, znamení a zázraky potvrzovaly jeho božské poslání. Stará kletba, která jako následek hříchů ležela na přírodě, zdála se nyní býti sňata pro zásluhy Františkovy. Neboť ve všech tvorech viděl on jen stopu Božství, v každém stvoření miloval Boha. »V nekonečném horování mohl se kochati krásou květin, protože v nich spatřoval odlesk toho, jenž vyšel z kořene Jesse. A kde našel celé trsy květů pohromadě, tam dal se též s nimi do rozhovoru prostodušně nábožného. Tak vybízel osení, vinice, kamení, lesy, veškeren půvab polí, chlad studánek, zeleň zahrad a všechny živly k lásce k Bohu a díval se se stejným přáním a rovně nevyjadřitelnou radostí na ohvězděnou oblohu, protože v ní jako v zrcadle spatřoval obraz Stvořitele.« (Celano, *Legenda prima*.)

Za takovýchto rozhovorů a dětinných modliteb vznikala také Františkova *Píseň bratra slunce*, jeden z nejstarších pomníků italského básnictví, základní akkord pozdější poesie františkánské, posvátné preludium k Dantově »Božské komedii«. Vlašský text originálu zní v rukopise města Assisi, pocházejícím z počátku 14. století, takto:

Canticum fratris solis.

*Altissimu, omnipotente, bon signore,
tue so le laude la gloria e l' onore e onne benedictione.*

*Ad te solo, altissimo, se konfano
et nullu homo ene dignu te mentovare.*

*Laudato sie, mi signore, cum tucte le tue creature
spetialmente messor lo frate sole,
lo quale jorna, e illumini per lui.*

*Et ellu è bellu e radiante cum grande splendore;
de te, altissimo, porta significatione.*

Laudato si, mi signore, per sora luna e le stelle,
in cello l' ài formate clarite e pretiose e belle.

Laudato si, mi signore, per frate vento
et per aere et nubilo et sereno e nonne tempo,
per le quale a le tue creature dai sustenamento.

Laudato si, mi signore, per sor acqua,
la quale e molto utile e humele e pretiosa e casta.

Laudato si, mi signore, per frate focu,
per lo quale ennalhumini la nocte
ed ello è bello e jucundo e robustoso et forte.

Laudato si, mi signore, per sora nostra matre terra,
la quale ne sustenta et governa
et produce diversi fructi con coloriti flori et herba.

Laudato si, mi signore, per quilli ke perdonano
per lo tuo amore
et sostengo infirmitate e tribulatione,
beati quilli ke sosterrano in pace,
ka da te, altissimo sirano incoronati.

Laudato si, mi signore, per sora nostra morte corporale,
da la quale nullu homo vivente po skappare;
guai a quilli ke morrano ne le peccati mortali;
beati quilli ke se trovarà ne le tue sanctissime voluntati,
ka la morte secunda nol farrà male.

Laudate et benedicite mi signore e ringratiate
et serviteli cum grande humilitate.

Literární kritika zajímala se již ode dávna otázkou, kdy a jak *vznikla* tato »Píseň«. Podle starých zpráv složil světec tuto píseň po těžké strastiplné noci, kterou strávil v San Damiano, leže tam těžce nemocen. Toho dne po dlouhé rozmluvě s Klárou zasedl za stůl v klášteře a sotva počal jísti, zdál se náhle uchvácen extází. »Laudato sia lo Signore!« zvolal vzpomínávav se. V tom okamžiku složil zpěv o slunci... Vlastimil Kybal upozorňuje však, že se tu může jednat jen o vyvr-

cholení dlouhého tvůrčího procesu. »Z techniky literární činnosti Františkovy víme, že každou práci skládal těžce, pokusech v ústraní a zpravidla pomocí bratří literárně zběhlejších... Že by tato píseň přišla mu náhle, může věřit jen ten, kdo o tvoření básnickém nemá ani ponětí. Ozanam správně upozornil na to, jak František Píseň skládal ponenáhlu, podle inspirace srdce a podle potřeby okamžiku, tak jako skládali své básně velicí básníci Dante a Camoens, nosící na svých cestách dílo, jež byli pojali, a připojující k němu den se dne vřelý výraz svých bolestí a svých nadějí...« Je pravděpodobno, že báseň vznikla od podzimku 1224 do poloviny září 1225, kdy se v definitivním tvaru vyřinula z úst světcových. V září 1925 vzpomínali jsme proto 700. výročí jejího vzniku.

Svatý František chtěl svoji skladbu dáti vybrousiti slavným básníkem svého řádu, který přijal jméno Fra Pacifico. Ale nedošlo k tomu. Světec dal chvalozpěv zpívatí tak jak byl od svých bratří vždy po kázání. Přál si, aby lidu na veřejných místech shromážděnému po zazpívání říkali: »My jsme *hudci Páně*. Za naše kázání a za náš zpěv žádáme také svou odměnu. Chceme, abyste vytrvali v kajinosti a dobrém úmyslu!«

Jako *slovesný celek* je Františkova »Píseň« skladbou nejednotnou, jakousi rytmickou prosou bez pravidelné stavby strófické a s náhodnými rýmy nepravidelných veršů. Nelze na ni klásti měřítko poesie klasické. »Píseň Františkovu nutno vykládati a hodnotiti jinak: *psychologicky* jako gesto ducha Františkova s Bohem a tvorstvem spojeného, zvítězilého nad bolestí, nemocí a smrtí; *literárně* jako první výkřik náboženské poesie italské 13. století a jako první plod lyriky františkánské, která brzo potom vykvetla v květy tak mystické krásy, jako je Celanův hymnus „Dies irae“, Bonaventurova píseň „Ave coeleste lilium“ a Jacoponův sborník laud.« Náleží nesporně k duchovnímu pokladu všeho křesťanského lidstva.

České překlady Písně slunečné.

Píseň bratra slunce lákala četné básníky všech světových literatur k parafrásím v jejich mateřštině. Naše písemnictví nečiní ovšem ani zde výjimky a v české poesii lze zjistiti celou řadu básnických ohlasů, jakož i pokusů o věrné přetlumočení této středověké písně na Boha a na boží tvorstvo.

Ve staré české literatuře nelze sice doložit pokus o básnické přetlumočení »Písně«, ale české legendy o světcích nezůstaly bez vlivu této básnické skladby. Nelze si mysliti, že by čilé pozornosti našich předků ušlo první vydání spisů světcových v »Speculum Minorum« (1509), nebo latinský překlad »Písně«, zbásněný františkánem *Lukášem Waddingem* v jeho antverpské edici spisů světcových (1623). Avšak teprve v první polovici století 19. shledáváme se s ohlasy i překlady.

Nebyl dosud podrobně vyšetřován hluboký vliv životního díla německého učenice a katolického publicisty *Josefa Görresa* (1776—1848) na českou kulturu katolickou, zejména na družinu Sušilovu, a proto není znám ani účinek jeho krásné studie »Der heilige Franziskus von Assisi als Troubadour«, kterou otiskl ve 20. ročníku časopisu »Der Katholik« na oslavu 600. výročí smrti světcovy před sto léty (1826). Studie tato četla se u nás horlivě a byla i jinde skutečnou událostí svým pojetím světce jako básníka. Ještě později v novém a rozmnoženém svém vydání knižním (Řezno 1879), zapůsobila znovu na naši duchovní slovesnost.

Málo je u nás rovněž známý hluboký účinek, jaký mělo na české básníky náboženské vzácné dílo vratislavského kardinála *Melchiora von Diepenbrocka* o duchovní lyrice katolických básníků románských. Pod názvem »Geistlicher Blumenstrauss aus christlichen Dichtergärten« vydal krásnou anthologii v Sulzbachu (1829), která se stala zdrojem pro naše pozdní obrozené pěvce, objevujícím staré poklady umění. Je zajímavé sledovati stále vzrůstající nadšení pro gotickou i barokní tvorbu lyriky duchovní, kterému pak neušel žádný spis, jednající o této látce.

Známý katolický básník obrozenec, vzácný překladatel z mnoha literatur evropských *František Doucha*, který na počátku let čtyřicátých obíral se studiem díla mystika Tomáše Kempenského, z něhož přeložil »Čtvero kněh o následování Krista« (1843), upozorněn byl Minority od Svatého Jakuba, u nichž bydlil, na knížku vlašského minority *Ireneo Asso* »Die Lieder des heil. Franciscus« (Frankfurt 1842), obsahující text vlašský s německým překladem, z níž přeložil do češtiny snad po prvé celou »Píseň bratra slunce« tvrdou sapfickou strófou.

Wšemohoucí, nejvyšší, dobrý Pane,
Tobě pouze přísluší česť a sláva,
Hoden není smrtelný člověk ani
Milowat Tebe!

Byla to ukázka středověké poesie, určená pro jeho soustavné dílo »Anthologie básní všech světových literatur«, uchovávaná v Douchově rukopisném sborníku z roku 1845, z něhož ještě později otiskoval ukázky překladů básní Dantových (1854 a 1865), portugalské mariánské lyriky Menezesovy (1855), španělské poesie Calderonovy (1868), veršů Ariostových, Tassových, Camoensových mnoha jiných.

Ještě mocněji působil Diepenbrock na *Františka Sušila*. Ten studoval horlivě jeho anthologii, přeložil z ní i ukázky, ztracené dnes v zapadlých časopisech moravských. Sušil projevoval stejné záliby a měl příbuzné snahy v překládání cizí lyriky jako Doucha. Projevilo se to již vydáním bohaté sbírky překladů z latinské poesie liturgické »Hymny církevní« (1846) a jeho původním básněním. Zájem o světce Františka projevili Sušil již svou básní „*Svatý František Serafínský*“ (Básně 1847), kde se dotkl námětu o *vzniku slunečné písně*, čímž se tato skladba v naší české poesii františkánské stává látkově ojedinělou.

František muž swatý Boží
na bolestném trwá loži.
Leží w trapné bolesti,
sotwa ji můž unéstí.

»Zawolejte k naší budce
zawolejte muže hudce,
na lyru ať jemně hrá,
aby ušla bolest zlá«.

Rozešli se jeho sluhy,
schodili wsi, sady, luhy.
Darmo wšady hledali,
hudce nenalezali.

Přichází noc w tmawé kráse,
wšecko k spaní ukládá se.
Swatý nemůž spočinout,
bolest nechce pominout.

»Rozmáhá se bolest moje,
pomoz, Bože, skonat boje, .
pomoz, ať wše postrádám,
wše w Twé ruce ukládám.«

Anto hledí uspat muky,
aj, tu slyšet diwné zwuky,
a těch zwukůw úroda
samá rajská lahoda.

Jasně slyšet zpěwy tyto,
kde wšak hudou, wšem je skryto.
František jen swatý wí,
odkad swatá hudba zní.

Duchowním on patří okem,
jak jde hudba libým tokem,
od swatých jde andělů,
lije sílu po tělu.

A již bolest všechna mine,
we hrud božská slast se line.
Swatý opět powstává,
w Boží pout se vydává.

Zatím ve Francii věnoval se hlubokému studiu italské kultury františkánské literární historik *Antoine Frédéric Ozanam*, který vedle svých monografií o Dantovi publikoval i speciální, podnes hledanou studii »*Les poètes franciscains en Italie au 13. siècle*« (Paříž 1852). Němci si ji hned přeložili (Münster 1853) a tak se dostala ještě v padesátých letech k nám. *Františka Sušila* inspirovala práce Ozanama k napsání literárně historické a poetické stati o »Písni«, první v české literatuře. Při prohlížení nejstarších ročníků brněnského čtrnáctideníku »Hlas« našel jsem tuto památnou stať, napsanou »*Zpěv slunečný svatého Františka Serafinského*«, v 11. ročníku, v čísle 23. ze dne 11. listopadu 1859. Pro literární zajímavost tohoto projevu přetiskuji jej zde celý:

»Věk svatého Františka Assiského byl věk zpěvavý, věk troubadorů, minnesaengerů, skaldů a jinak jmenovaných básníků či lépe řečeno pěvců. Vesna poetická se rozestřela nad krajinami a stvořila ráj, do něhožto duchové tehdejší proti návalům pohrom času toho ustupovali. Svatý František darem ušlechtilé povahy a spanilých mravů již od přírody obmyslen byv, miloval od mladosti zpěv a ještě před svým obrácením s druhy svými lahodám jeho se oddával. Tím více však se to dalo, když byl směr života svého proměnil. Zahořev serafickou právě láskou k Bohu kdekoliv chodil, hlasitě chválu a slávu Boží prozpěvoval. Samotokým výlevům těm nedostávalo se sice původně uměleckého rozměru, až stoupenci a duchovní synové jeho jim je přičinili. V ustrojené této formě dochovalo se nás několik *písní Svatého Františka* v jazyku italském. Jediný »Zpěv slunečný«, jak se obyčejně nazývá, zůstal bez takové úpravy a na nás v ryzí a čiré původnosti spadl. V písni té nazývá velesvětec ten slunko bratrem, lunu sestrou a tak všecky tvory a živly umileně oslovuje způsobem a obyčejem oním, jenž druhdy v ráji panoval. Mohl to, poněvadž v duši jeho hříšného smyslu zbavené rajska ona důstojnost zavládla, jižto se mimovolně veškero stvoření koří.« »O vzniku »Zpěvu slunečního« vypravuje se v životě toho serafovce toto: Trval druhdy skrze čtyřicet nocí na modlitbách a bděních. Po skončení jejich zachycen byl vytržením a nebeským mysli unešením, z něhož se vzpamatovav, onen zpěv vynořil. Zahrnovala píseň ta, také o *Bratru Slunku* zvaná, počátečně jenom sedm stróf. Brzo ale světec jinou přičinil. Nastala právě té doby rozepře mezi biskupem a měšťanstvem v Assisi. Biskup vydal klatbu na město a město biskupa

zbavilo všechněch práv. Tu světec nad tím ubolévaje dodal strófu tu o promíjení nepřátelům, poručil učňům ji přednostenstvu města zpívatí a došel toho, že dobrá vůle vrch obdržela a všechna nenávisť vymizela. Strófu o smrti složil, když mu umřítí nastávalo«.

Po této drobné informační stati následuje Sušilův převod slavného textu: Je-li Douchův převod prvním *překladem*, spjatým v přesné sapfické strófy nerýmované, je práce Sušilova prvním básnickým překladem, zpracovaným do desíti stróf čtyřveršových, o pětistopých jambických verších, rýmovaných v schematu abba. Parafráze Sušilova prozrazuje mistra, který nedávno přetlumočil církevní hymny a jeví ve slovníku i obrazech všecy zvláštnosti, charakterisující tak určitě básnický jeho jazyk. Překlad Douchův nebyl nikdy otištěn a proto neměl Sušil vlastně předchůdců a musil vykonati práci pionýrskou. Sušilův ohlas zní doslovně:

Zpěv slunečný.

Ó, dobrý, mocný Tvorče země, nebe!
Vše chvála, sláva, velebení, čest
jen, Pane, Tobě náležita jest,
my smrtní nehodni jsme zváti Tebe.

Buď chvála Pánu z jeho tvorů dána,
a nejvíc z bratra slunka čest Mu zněj,
jenž dní nám svítí skrze Něj,
se krásně skví a jesti znakem Pána.

Nechť chválí Pána mého luna sestra,
nechť zástup sličných hvězd ho velebí,
jenž tamto na blankytném ponebí
co kvítka rozsel sličná, čistá, pestrá.

Buď chválen Pán můj ve větru a vzduchu,
buď v jasnu, mračnu vezdy oslaven,
neb by byl člověk jimi otaven,
šle Pán ty věci jemu na odtuchu.

Buď chvála Pánu mému v sestře vodě,
jež rozlívá vždy v čisté pokoře

se na jezera, řeky, na moře,
jsouc světu vzácna a všem ku pohodě.

Chval mého Pána oheň též a plamen,
skrz nějžto osvětčuje tmavou noc,
jenž krásen jest a zřízen na pomoc,
a lahoden a silou přenáramen.

Buď chválen Pán můj pro máš naši zemi,
jež živí, pěstuje a chová nás,
jež plodí kvítí rozmanitých krás
a býlím daří nás a ovocemi.

Buď Pán ctěn v těch, jenž dají hnout se láskou,
by odpouštěli a zlo snášeli.
Blah ten, jenž klidně nese svízely!
Pán ověncí ho v nebi slávy páskou.

Vzdej Pánu čest, smrt těla nevyhnutná!
Ó běda těm, kdo v hříchu smrtném mrou,
a blaze těm, jenž k vůli Boží lnou,
jich druhá smrt se netkne přeukrutná.

Ó tvory, k díkám Pánu vše se sdružte,
ó ujednoťte všecky háravě
se k neustálé Páně oslavě,
a s pravou pokorou Mu věrně služte.

Teprve o čtvrt století později přeložil po Sušilovi znovu píseň světcovu znalec světové poesie a překladatel Danta, mistr *Jaroslav Vrchlický*. Jeho rýmovaný překlad jambický, opírající se rovněž o studii Ozanamovu, byl pořízen pro známý spis Jeřábkův o středověkém básnictví, který pod názvem »Stará doba romantického básnictví« vyšel v Praze 1883. Vrchlický doprovodil svůj překlad i malou statí na stránkách 130 nn. Později zařadil Vrchlický tento překlad do prvního svazku sbírky parafrásí »Z niv poesie národní a umělé«, vyšlého v Praze 1898. První a poslední strófy překladu Vrchlického znějí:

Ó nejvyšší a všemohoucí dobrý Pane!
Tvou chvála, sláva, čest a vše jest oslavení,

ty Tobě pouze sluší
a jmenovat Tě nikdo hoden není.

Buď chválen, Pane můj, i sestrou Smrtí těla,
již z obětí se nikdo nevyvine.
Ach, běda tomu, v smrtelném kdo hříchu zhyne!
Ó šťastní, jenž v Tvou vůli jsou vždy odevzdáni,
že druhá smrt jim zlého nic už neudělá.

Ó chvalte Pána, dobrořečte s díky!
a velkou pokorou mu služte bez ustání.

Za rok po Vrchlickém vložil *Julius Zeyer* parafrázi Františkovy písně do tkaniva své epické básně „*Ramondo Lullo*“ ve sbírce »Poesie« vyšlé v Praze 1884. Zvoliv si již za motto celé básně verš »Laudato sia mio signore per sor nostra morte corporale«, líčí později, jak se Ramondo dostal do kláštera:

Klášter ležel mu u nohou,
hlasy zněly k němu vzhůru,
zbožně pěli Františkáni
velkou píseň svého mistra:

Hospodine, požehnání,
chvála buď Ti, věčná sláva!
Přede vším za bratra Slunce.
Krásné je v své svaté záti,
požehnání tvoje lije
na nás, na vše, buď Ti chvála!

Díky též za sestru Lunu.
Jasná je! Za všechny Hvězdy,
luzné, bílé, kmitající!
Sláva Ti za Vzduch i Vodu,
čistá je a drahocenná!

Sláva Ti za bratra Oheň,
silný je a blahodárný,
sláva Ti za matku Zemi,
ňadra její kryjou květy!

Chvála Tobě, díky zvláštní,
Hospodine, za Smrt těla,
za tu drahou naši sestru,
která blíže k Tobě v nebe
povede nás všechny jistě!

Bohoslovec olomouckého semináře *Karel Dostál* otiskl svůj pěkný, rýmovaný překlad Františkova zpěvu ve své »Črtce o Dantovi« v brněnském »Museum« 1891. První sloku přetlumočil:

Ó Pane pánů, dobrý, všemohoucí!
Tvá sláva, chvála, čest a velebení
jen Tobě patří vroucí,
ni jmenovat Tě člověk hoden není,

Rudíkovský kaplan a básník z družiny »Nového života«, *Jakub Pavelka*, přeložil »Píseň sluneční Františka z Assisi, v níž chváli a velebí Boha za vše, co stvořil« v roce 1899 a otisk tohoto překladu čteme v prvním svazku bohaté Eichlerovy sbírky modliteb a duchovních písní »Cesta k věčné spáse« (Brno 1912).

Svrchovaný, všemohoucí, dobrý Pane!
Tvoje jsou chvály, sláva a čest
a všeliké požehnání
Tobě samému přísluší
a žádný člověk není hoden
Tebe jmenovat.

Ještě později *Alois Lang* otiskl doslovný překlad slavné písně ve své studii »Po stopách světce z Assisi«, vyšlé v Moravské Ostravě 1901 a opakoval jej v přetisku v revui »Nový Život« 1902. Langovi jednalo se o převod doslovný a první sloku překládal:

Nejvyšší, všemohoucí, dobrotivý Pane!
Tobě sláva, chvála, čest a každé blahořečení
Tobě samému přináležejí,
a žádný člověk není hoden jménem Tě zvat.

Zajímavou novou parafrázi podal básník *Karel Dostál Lufinov* v básni »Slunečná píseň svatého Františka«, otištěné rovněž v »Novém Životě« 1901 a opakované v přetisku ve sbírce »Potulný zpěvák« (Nový

Jičín 1902). Lutínov snažil se vytvořit ze starobylého textu italského lidovou písničku českou a svého cíle také dosáhl:

Když František šel svatý
rozkvetlou Umbrií,
byl Boží láskou vzňatý
a píseň zapěl jí:

Nejvyšší, Všemohoucí
a dobrý Pane můj!
Jen Tvá je chvála vroucí
a každý dík je Tvůj.

Ba, člověk není hoden,
by Tebe jmenoval,
ach, dovol, abych Tvými
Tě tvory zbožňoval.

Zvlášť Sluncem, bratrem krásným,
jenž přináší nám den,
halí se pláštěm řásným,
jsa Tobě podoben!

I Lunou, sestrou tíchou,
jež září na náš sen,
Hvězdami, jež jdou za ní,
buď, Otče, veleben!

Buď chválen sestrou Vodou,
jež je tak stydlivá,
tak pokorná a vzácná
a všechněm prospívá!

Buď žehnán bratrem Ohněm,
jenž plaší černou noc
a radostně nám září
a chvátá na pomoc.

Buď chválen matkou Zemí,
jež nosí, živí nás
a rodí těžké plody
i květy zářných krás.

Buď chválen bratrem Větrem
a vzduchem, oblaky,
východu plápoláním,
západu zázraky,

Buď žehnán všemi těmi,
kdož nepřátelům svým
pro Tebe odpouští
s úsměvem laskavým.

Kdo snáší svou slabost
a tíše v bolu jdou:
ti budou odměněni
Tvou rajskou korunou.

Žehnán buď sestrou Smrtí,
již nikdo nevyhne:
ó, toho nerozdrtí,
kdo věren vůli Tvé!

Ó chvalte mého Pána
pokorou každý den,
i z večera i z rána
Bůh budiž veleben!

Když Svatý takto zpíval,
zmlk pták a proud a les
a naslouchal a kýval
a potom hymny příval
se vznášel do nebes.

Nový, samostatný a doslovný překlad písňe zařadila Marie Komínková do svého převodu Sabatierova díla »Život Svatého Františka

z Assisi«, vydaného v Praze 1905. Oproti překladu Vrchlického dbá tento převod dvojí možností, že »per« lze přeložit i »za« i »skrze«. První strofa zní:

Nejvyšší, všemohoucí, dobrý Pane,
Tvé všechny chvály jsou i sláva,
čest a všechno žehnání
jen Tobě, nejvyšší, mají býti vzdávány
a jmenovat Tě nikdo hoden není.

Autorem dalšího překladu doslovného je *Jan Kvačala*, který otiskl slovenský převod svůj v knize »Viera a veda« v roce 1911 a odtud přetiskl jej *Vlastimil Kybal* upravený ve svém díle »Svatý František z Assisi«, vyšlém v Praze 1913. Kybalovu úpravu přetiskl posléze *Václav Svatohor* v krásné své knize chvalozpěvů božích »Alleluja« (Praha 1925). První sloka zní:

Nejvyšší, Všemohoucí, dobrý Pane,
Tobě buď chvála, sláva,
čest a všecko blahořečení
Tobě jedině, Nejvyšší, přísluší
a žádný člověk není hoden Tebe milovati.

Nový samostatný překlad písně pod názvem »Počínají se chvály stvoření, které složil Svatý František ke cti a slávě Boží, když ležel v nemoci u Svatého Damiána«, pořídil spisovatel *Albert Vyskočil* v roce 1913. Překlad nebyl tehdy uveřejněn a otiskujeme jej podle znění v měsíčníku »Život« 1926.

Počínají se chvály stvoření.

Nejvyšší, všemohoucí, dobrý Pane,
Tvé jsou chvály a sláva, čest i všecko blahoslavenství
jen Tobě, Nejvyšší, se sluší
a milovat Tě ni žádný hoden není.
Pochválen buď, můj Pane, ze všeho stvoření Svého,
zvláště pak pro pána bratra slunce,
že dává nám den a svítí na nás svým světlem;
a ono je krásné a září velikým leskem,
jeť ono, Pane, podobenství Tvoje.

Pochválen buď, můj Pane, pro sestru lunu a hvězdy,
 neb stvořil's je vzácné a jasné a sličné.
 Pochválen buď, můj Pane, za bratra vítr
 a skrze oblaka, vzduch a všelike počasí Svoje,
 kterými dáváš obživu stvoření Svému.
 Pochválen buď, můj Pane, za sestru vodu,
 neb ona e veliké dobro, je pokorná, vzácná a čistá.
 Pochválen buď, můj Pane, pro bratra oheň,
 kterým jsi osvítil noc,
 neboť je krásný a vlídný a mocný a silný.
 Pochválen buď, můj Pane, pro naši sestru, pro matku zemi,
 která nás chová a živí
 a rodí všelike plody a pestré kvítí a trávy.
 Pochválen buď, můj Pane, pro ty, kdož odpouštějí z Tvé lásky
 a nemoci trpí a protivensství.
 Blahoslavení, kdož zůstanou v pokoji,
 neb Tebou, Pane, korunováni budou.
 Pochválen buď, můj Pane, pro sestru naši tělesnou smrt,
 neb nikomu z živých ujít jí nelze.
 Běda těm, kteří zemrou v smrtelném hříchu.
 Blažení, kteří najdou Tvou přesvatou vůli,
 neb drahá smrt nic už jim neublíží.
 Chvalte Pána a slavte a děkujte Jemu
 a s pokorou velkou mu služte.

Františkán *Leandr Brejcha* otiskl svůj jambický rýmovaný překlad
 »Zpěv o bratru slunci« ve svých »Spisech Svatého Františka z Assisi«
 v Praze 1915, přetiskl jej v revui »Týn«, roč. 1921, ve své psycho-
 logické studii »Svatý František umělec písně života«. Z jeho pře-
 kladu uvádíme sloku první a desátou.

Nejvyšší, všemohoucí, dobrý Pane,
 ať Tobě chvála, sláva a pocta se stane
 a všelike dobrořečení.
 Jen Tobě přísluší toto,
 a žádný ani jmenovat Tebe hoden není.

Chvalte a zvelebujte svého Pána, díky mu vzdávejte
 a v nejhlubší pokoře Mu služte.

Po něm překlad hymny otiskl olomoucký tlumočník světové poesie *Otto František Babler* pod názvem »Chvála tvorstva« v revui »*Árcha*« 1923. Babler překládal z původního textu staroitalského, přesně v rozměru i rýmu originálu. Klademe jej sem rovněž celý pro přesné ztlumočení ideové i formální.

Chvála tvorstva.

Nejvyšší, všemohoucí, dobrotitivý Hospodine,
Tobě náleží chvála, sláva, čest a všechno požehnání
jedině Tobě, Nejvyšší, náleží,
a nikdo není hoden jmenovati Tebe.

Buď chválen, Hospodine, vším tvorstvem Tvým,
zejména panem bratrem sluncem,
které nám ve dne rozsvěcuješ,
a které jest krásné a zářící velkým leskem,
Tvé vznešenosti nesouc podobu.

Buď chválen, Hospodine, hvězdami a sestrou lunou jasnou,
kterým dal jsi záři vzácnou a krásnou.

Buď chválen, Hospodine, bratrem větrem,
vzduchem, oblakem a každým povětrím,
jímž udržuješ život tvorům svým.

Buď pochválen, Hospodine, sestrou vodou,
která jest velice užitečná, pokorná a cudná.

Buď chválen, Hospodine, bratrem ohněm,
kterým osvětluješ noc
a který jest krásný, radostný, jarý a silný.

Buď chválen, Hospodine, naší matkou zemí,
která nás udržuje a námi vládne
a která rodí rozličné plody, trávy a květy ladné.

Buď chválen, Hospodine, těmi, kteří pro Tvou lásku
mnoho ztratili a zakusili protivenství a strastí:
Blahoslavení ti, kteří to snášejí v míru,
neboť Tebou, Nejvyšší, budou korunováni.

Buď chválen, Hospodine, naší sestrou Smrtí těla,
které nikdo živoucí neunikne:
Ó, běda těm, kteří umírají ve hříchu smrtelném,
a blahoslavení, kdož vůli Tvé se odevzdali zcela,
jim druhá smrt nic zlého neudělá.

Ó, děkujte a dobrořečte Hospodinu mému,
a pokorou velkou služte Jemu.

Z řad slovenských spisovatelů františkánských novým rýmovaným překladem obdařil nás pseudonym *Tafran*. Jeho převod *Pieseň o bratovi Slnku* (Serafínsky Svet 1924) je velmi obratný, vypracovaný pěkným jazykem a zdá se býti příbuzný převodu Bablerovu svojí přesnou závislostí od italského originálu. Cituji aspoň druhou strófu.

Chválený buď, Bože, tvorstvom svojim celým,
zvláštne bratom slnkom vznešeným a skvelým,
čo deň darí svetlom, aj nás osvetľuje,
jeho lúče leskom skvejú sa vždy jasným,
to, ó Pane, Tvojim obrazom je krásnym.

K překladu Brejchově druží se převod, který do Colombovy knížky »František z Assisi« (1925) vložil *Jiří Havel* a jehož první strófu citujeme:

Nejvyšší, Všemohoucí, Dobrý Pane,
chvála, sláva, čest a veliké dobrořečení
jedině Tobě patří, Nejvyšší!
Nikdo není ani hoden
Tě vůbec jmenovati.

Tou dobou poslední překlad »chvalozpěvu Božích tvorů na Pána«, *Písně slunečné*, zařadil olomoucký kapucínský *Anonym* do překladu krásné knihy »Ideály Svatého Františka z Assisi« (Olomouc 1926), již napsal německý kapucín *Hilarin Felder*. Končí strófou:

Chvalte a velebte Pána mého
a díky mu vzdávejte všichni tvorové,
v pokoře nejhlubší služte Mu. Amen.

*

České ohlasy *Písně slunečné*.

Zdrojem ideového obsahu »*Písně slunečné*« byl Svatému Františkovi starozákonní *Žalm 148*, v němž žalmista vybízí tvorstvo, aby chválilo svého Stvořitele. Verše žalmové chválí Všemohoucího za jeho skvělé výtvary, jež podrobně vypočítává. Aby vysvitla vzácná příbuznost obou skladeb duchovní poesie, klademe sem věrný otisk nového překladu »*Žalmu 148*«, jak jej podal věhlasný učenec a básník *Jan Hejčl* ve svém »*Žaltáři*« (Praha 1922). Látkové motivy, oběma básním společné, jsou podtrženy.

Chvalte Hospodina s nebes,
vychvalujte ho na výsostech.
Chvalte jej všichni andělé jeho,
chvalte jej všechna vojska jeho.
Vychvalujte jej *slunce i měsíc*,
chvalte ho všechny *svíící hvězdy!*

Vychvalujte jej nebesa nebes,
i všechno *vodstvo*, které je nad nebem.
Ať chválí jméno Hospodinovo,
řeklť on — a byly učiněny,
on rozkaz dal — a byly stvořeny.
Upevnil je na věky věkův,
zákon dal, jehož nepřekročí.

Chvalte Hospodina od *země*,
obři mořští, všechny *tůně*,
oheň, krupobití, sníh, led,
vichřice činící rozkazy jeho,
hory, jakož i pahorky,
stromoví ovocné i všechny *cedry!*

Zvěř i všechna zvířata domácí,
plazi a ptactvo okřídlené,
králové země se všemi národy,
knížata a všichni soudcové světa,
jinochové, jakož i panny,
starcové a s nimi děti!

Ať chválí jméno Hospodinovo,
jeť jen jeho *jméno vznešené*,

sláva jeho nad nebem, nad zemí!
Zdvihl roh též lidu svého
ke cti veškerých svých ctitelů,
Israele, lidu mu blízkého.

Porovnáním obou textů vysvitne nejen *příbuznost*, ale i *rozdíl* skladeb. Starohebrejský *Žalm 148* vyvyšuje Hospodina nade vše stvoření jako *Píseň sluneční*, v obou je Hospodin chválen sluncem, lunou, hvězdami, zemí, vodstvem, vši zvířenou i bylinstvem, ohněm a větrem. Nevýslovná výsost Hospodinova je však v »Písni slunečné« obohacena o Františkovu *synovskou oddanost* k Bohu a jeho *bratrskou lásku* k tvorům božím. »Žalm 148« zajisté vyzývá všechno *vodstvo*, aby chválilo Boha za to, že bylo stvořeno a upevněno ve svých březích, ale bratr František zněžňuje poměr k vodstvu, chválí Hospodina za *sestru Vodu*, která je »užitečná, pokorná a cudná«. Vyzařuje z toho hluboký rozdíl v žalmistovu pocitu pouhé *závislosti* vůči Bohu a v citění *synovské lásky* středověkého křesťana Františka.

Serafinský básník obohatil ovšem i látkově svoji skladbu o nové motivy, o chvalořeč trpitelů pro Krista a o chvály sestry Smrti těla, jimiž jeho báseň stává se specificky novým útvarem duchovní poesie, útvarem středověky křesťanským oproti starozákonnímu. Přes svoje obdoby se »Žalmem 148« zůstává »Píseň slunečná« nikoliv kopií, ale skvělým *ohlasem* starohebrejské básně žalmové.

Do české slovesné kultury vnikaly sice ohlasy starobylého chválení tvorstva již od dávných staletí každým překladem »Žalmu 148«, ale původní ohlas datuje se z doby obrozené. První číslo Hromádkových »Prvotín pěkných umění« přineslo již 1813 ukázkou zajímavé přírodní lyriky, kterou její autor *Milota Zdirad Polák* později vydal doplněnou na šest zpěvů jako lyrickou báseň *Vznešenost Přírody* (Praha 1819). Byla to přírodní lyrika popisná, prodchnutá filosofickou reflexí, »oslava *Tvůrce*, jež hlásá vesmír od nejvelkolepějších zjevů svých až po úkazy nejnepatrnější.« Touto básní vcházely do naší poesie nejen ohlasy slavných *Thomsonových Počasů* (1730) a *Kleistova Jara* (1749), ale také první novočeské ohlasy »Písně slunečné«. Polák obšírně vylicuje slávu Stvoření a jeho druhá *Píseň* v prvním zpěvu je vlastně úvodem k parafrásím nesmrtelných veršů žalmistových a Františkových. Také Polák chválí tu Hospodina především bratrem Sluncem a bratrem Ohněm:

Z středu stotisíců hmotů v švihu vyvilo se hlasném,
v sličně uzardělé tváři, v zlata barvě, v plášti jasném
ohněm čistým obvinuté *Slunce*: modrost zveselilo,
světů množství dobrotivým *ohněm* jasně obdařilo . . .

Chválí jej *hvězdami*, jejichž »ohníky protkané se zlatě modřeni-
niny skvěly«, chválí jej *Lunou*, která

smutek nocí černých jemným stříbra jasnem obaluje,
brzy co pochodně v noci světlá jasnost v modru leje,
v nadvětrné báni brzy jako srp mdlou záři seje . . .

Polák zná starou slávu *vod*, poznal jak »*větrík* ve mladinkých cti
tě břízkách tichým zašepnutím« a kloní se nádhře *země*, chválíci
Boha krásou svých květů. Vidí,

poupat jak se valem tisíc rozlupuje Tobě k slávě,
zvonky květin otvírají ňadra roztomilá v trávě.

Skoro současně s Polákovou »Vznešeností přírody« počíná se roz-
víjeti v české literatuře zvláštní, od ostatní básnické tvorby odlišná
skupina *duchovní lyriky*, která v útvarech hymnů a ód velebí bož-
ského Stvořitele přírody v duchu »Žalmu 148« a »Písň slunečné«.
Tento vzácný duchovní proud obrozenského básnictví počíná již
koncem 18. století pěstovati katolický kněz *Antonín Puchmajer*. Pře-
kládá nejprve ruskou básnickou skladbu *Michala Matvějeviče Che-
raskova*, již pod názvem *Oda o velebnosti Božské* otiskuje v prvním
svazku svých literárních almanachů »Sebrání básní a zpěvů« (Praha
1795). Ducha této básně o 13 složitých trochejských strófách desíti-
veršových lze poznati z jediné citované sloky o stvoření země.

Zem i slunce v hrdé slávě
ve tmách hustých postavil,
znik dal prstí, život trávě,
Pán se v kvítí oslavil.
Vdechnul v strom a v kámen ducha,
mokro dělil ode sucha,
tmy i světlo rozdělil.
Záři vyslal v jasném voze,
hvězdy rozsíl po obloze,
k nimž i měsíc přivtělil.

V druhém svazku svých »Sebrání básní a zpěvů«, dokončeném v březnu 1797, Puchmajer otiskl hned tři svoje původní básně tohoto druhu. Je to *Oda k Bohu*, některými verši těsně se dotýkající našeho tematů. Je to dále *Oda o velikosti Božské*, v níž Puchmajer parafrásoval »Žalm 103« osmi jambickými strófami šestiveršovými, obsahem příbuzný »Žalmu 148«, jak dosvědčují citované dvě strófy o vodách.

Ty vykážav mez moři po vše věky,
z skal hojně vřídly rozvodňuješ řeky.
Tu zvěř se chladí, na polích co žije,
tu los a žíznivý tam jelen pije,
tam po větvičkách ptáci poskakují
a střídajíc se vděčně prozpěvují.

Táž vláha živí sosny, bezy, břeky,
i vysoký dub, žijící tři věky:
kde rozličný pták s pískletami žije,
kde jelen bujní, kde se zajíc kryje.
Své časy bledá měsíce tvář znává,
je slunce zná, když zapadá i vstává.

Třetí skladba »Oda o nepokojnosti duše z prozřetelnosti Božské« je parafrásí »Žalmu 72« a svým obsahem vymyká se našemu tematů. K skladbám Puchmajerovým druží se četné příbuzné básně chválicí Stvořitele, které napsali Štěpnička, Šafařík, Kočí, Šlota, Pícek, Macháček, Furch, Kamarýt, Vinařický, Nejedlý a Čelakovský, a jejichž rozbor přesahuje rámec našeho pojednání.

Čelakovský svou hymnou »Buď vůle Tvá« spojuje starý obrozen=ský proud duchovní lyriky chval Stvořitelových s proudem obdobné lyriky moderní, v níž nacházíme mnoho skladeb, spadajících v oblast vytčeného motivu. Můžeme se zde dotknouti jen několika výtvorů, značících různé typy ohlasů písně tvorů, básní vynikajících mistrů verše, vzniklých od let devadesátých.

Ani slavný mistr české lyriky *Jaroslav Vrchlický* neopomenul řešiti svůj poměr k serafínské chvále tvorů. V jedné ze svých nejzralejších knih »Písně Poutníka« (Praha 1895) otiskl Vrchlický báseň *Kraj byl pustý . . .* Básník je samotný uprostřed krajiny, podobné kraji potulek Chudáčkových, v jeho osamělé duši bouří sešlapaný

ciť, který by chtěl vysloviti duši chápající. »Ale komu? Nemám druhů, ani družky též! Sám tu bloudím v světa kruhu, kolem blud a lež...« Hledá v mysli poutníka sobě rovného a vzpomíná světce z Assisi.

Napad *František* mi svatý,
lidmi zneuznán,
v srdci *oheň lásky* vzňatý,
jak šel v pustý lán,
kázal rybám, kázal ptákům,
čím vřel a co chtěl
sestře *luně*, bratřím *mrakům*
všecko pověděl.

Nemám ovšem jeho lásky
ani přízně všem,
jeho stigmat, ani vrásky,
postů nocí, dnem,
nemám ani síly mnoho
v svatém horlení,
jímž pad tónu do jednoho
Tvůrce, stvoření!

Je to ovšem lyrika ryze osobní, ale významná i v rámci našeho thematicu tím, že v době nejkrutších bolestí nitra velký náš básník vžil se do údělu Světce, milujícího nenáročně Tvůrce i stvoření, a vida malost svých bolů, uklidnil se v jasu velikého příkladu.

Básník Miloš Marten jemnou analysou ukázal na hlubokou příbuznost duchovní lyriky *Otokara Březiny* s latinskými hymnisty středověkými. »Ideou vůle stoupá Březina přímo k pojmu Bytosti«, praví Marten (Akkord 1916), »jeho On, Nejvyšší, Věčný jest vskutku, cele *Bůh*, k němuž se modlí jinak, nežli se modlí latinský hymnista k Tvůrci jitřním zpěvem »*Aeterne rerum Conditor*«. »Čtěte Vigilií, jednu z nejkrásnějších básní Březinových, jednu z nejkrásnějších básní, napsaných češtinou, a zpomeňte na církevní hymny »*O sol salutis*«, »*Iam lucis orto sidere*«, »*Aurora iam spargit polum*«: tytéž motivy světla a spásy zvoní melodií hluboce příbuznou v prosté intenzitě staré latiny i v oslňující vokalisaci nového hymnu, tvořeného z nejjemnějších živlů slova.«

Marten stopuje katolické živly poesie Březinovy, dokládá je pečlivě citáty veršů, a dospívá k jistotě o jeho víře v osobního Boha, jenž je Bůh, kterého chválil Svatý František z Assisi *Zpěvem Slunce*... (Akkord 1916). Ačkoliv to výslovně neříká, Marten zde jistě naznačuje příbuznost obou duchovních básníků a vývody Martenovy lze doplniti ještě poukazem na serafickou lásku k tvorství, již vyznívá třeba Březinova skladba *Píseň o slunci, zemi, vodách a tajemstvích ohně*, otištěná ve sbírce »*Větry od pólů*« (Praha 1897). Březina tu jde zřetelně po stopách básníka »*Zalmu 148*« i v šlépě-

jích Chudáčkovy »Písně sluneční«. Báseň je řetězem vroucích apo-
stróf, jedinečných v naší lyrice. Březina ptá se *slunce*:

Zda vzpomínáš na onen výkřik, nesený věky,
když prvně pohnul se život, zmámem tvou září,
a ztrnulý v extasi úžasu na kolenou z noci se zapotácel?
Když tíží úsměvu tvého procitly větry země a duší
a tisíce etherných křídel, zajatých v záři tvých světél,
když bilo v tvé mřížení, zvonící strunami harfy neviditelné?
A tichem zvrácených lesů, staletími očekávání,
když prvně letěla bolestná píseň, toužící *vysvobození* . . .

Březina apostrofuje *Zemi*, bloudící věky jako loď, zakletá v jedi-
ném kruhu, s jejíž paluby toužebně dívají se nescíslní cizinci do dálek,
dumající o *osvobození* . . . V apostrofě *Vody* zhušťuje básník všechny
živly serafické touhy pozemských tvorů po Bohu.

Vody! Zrcadla výší, kde staletí hasly obrazy hvězd!
Zrádné, jež v tisících polibcích jste líbaly život
a zajetí Země pokryly krásou a v poledních Slunce
byly jste lázni a vínem a tisíckrát zdvižené žářem
znova a znova se vracely k útěše Země!
Z růží a fial a rosy jste utkaly vonný šat jiter
a lákaly k sobě zraky a blesky!
Básník, jenž bloudí po vašich březích,
v závratí vašich žíznivých hlubin,
z vašeho ticha se opijí bolestnou vzpomínkou věků,
kdy dech *Nejvyššího* se nad vámi vznášel,
a vaše bouře je mu odrazem tvůrčího gesta,
jež letělo od pólu k pólu,
osudné zdvižení ruky *Rozsévající* . . .

Tajemství ohně spatřuje Březina rovněž v jeho symbolisování Všudy-
přítomného a v jeho mystické funkci převodu všeho pozemského
z viditelného v neviditelné. A tak celá hymnická skladba básníková
je oslavou přechoduездеjších tvorů do nadpozemského ráje Svo-
řitelova.

Broumovský benediktin *Sigismund Bouška*, znalec mystické poesie
světové a sám básník božských tajemství přírody, inspiroval se poesii

»Žalmu 148« a »Slunečné písně« v krásné své básni *Příroda matka*, již otiskl ve sbírce »Duše v přírodě« (Nový Jičín 1904). »V tušených zázracích mlžin a zářících konstelacích, v tajemství světla a ohně i zvěře i ukrytých sil, ve hroznech vína i pšenice, ve spleti nervů i žil, v mystickém písmu lišejníků a kamenů znacích, v motýlů křídlech, ve květů sídlech, v molu i mūrce, životě tůní i hvozdu všude zřím tvého Tvůrce!«, zpívá Bouška v úvodních verších a v dalších strófách básně povznáší se k výši starých básníků františkánských, obohacuje novými tóny starý poklad serafinské »Písně sluneční«.

Miluji *slunce*! zajásám ráno, když velebně z lesů se zvedá,
v paprscích jeho se hřeju a pražím, jak zrozený znova,
symbole světla, symbole života, požehnání,
koupá se v tobě, okřívá duše básníkova!

Miluji *skály*, ta města tajemná mého kraje.
Andělů ruce duchové stavěly na počátku
bludiště vaše, podmračné hrady v útesů zmatku,
v oblaků přílivech na štítu skal tam boroví vlaje.

Miluji *lesy*, borovic hořící stožární kmeny,
bělostné břízy, halené závojem průsvitné pleny,
s korunou plynou, pletenou ve prameny.

Miluji *houby* milostnou děcka i muže vášní,
prašivek kouzla i pokoru zneuznanou,
neznámou říši barev a tvarů nezbádanou,
chudiny pokrm i zvěře, kde krčí se vrahové strašní.

Miluji *květy a trávy* a nade vše staleté *střomy*,
titány Flory, bratrstva cedrů, mrskané blesky a hromy,
mudrce věků, vichorů nepřátele,
hmyzu a ptáků i člověka přátele, hostitele.

Z daleka *moře* mě po větrech každý den zdraví,
oblaky, děti své, posílá, oděné pěnamí vln,
blankytem Madonny bělostné plachty své plaví,
vítám je denně, jásavě, radostí pln.

Miluji *hvězdy*, v přírody chrámu věčná ta světla
tajemně mluví o Všudypřítomném,

ztrácím se, znikám v prostoru ohromném,
v mdlobách je tělo a duše do věčna svobodná vzlétla.

Co tu je všude práce a síly a mízy a vření,
tajemství hmoty, proměny, rozvoje, pláče a pění,
jednoho Ducha ve všem tom životě projevení!

Literární družina *Meditací* uvedla v únoru 1909 do české literatury poprvé rozměrnější básnickou skladbu vzácného anglického mystika Blakea. Slavný prerafaelita Dante Gabriel Rossetti a světoznámý katolický básník irský William Butler Yeats vzbudili v druhé polovici 19. století hluboký zájem o tohoto zapomenutého genia básnického i malířského. Básník *Jaroslav Durych* přeložil sytě a dokonale překrásnou skladbu *Kniha Thel*, která náleží mladistvé době Blakeova tvoření a byla uveřejněna téhož roku 1789 jako jeho sbírka básní »Songs of Innocence«. *William Blake* vytvořil v ní podivuhodný, liliově bílý květ anglické poesie mystické, hluboce křesťansky založenou apotheosu života duchovního, sladké evangelium lásky k bližnímu, kážíci milovati nejen spolubratra svého, ale nabádající láskou oblažiti i ubohého červa, hroudu země a oblak v neznámou dáli spějící... Vlahý dech nesmrtelné »Sluneční písně« Františkovy prochvívá jemné, melodické verše »Knihy Thel«, prosluněné touhou vzejíti z hrubé hmoty pozemského těla a vznést se do výšin ovládaných orlem, k nebeskému Ráji světic.

V čarovném prvním zpěvu pastýřka Thel nařiká na březích řeky nad pomíjejícností všeho pozemského, ale pomíjející tělesné věci všehomíra ji těší a povzbuzují. Mluví k ní lilie údolí, vonná konvalinka, malounká a slabá a přece neustálé péči Boha se těšící. Odívá ji světlem, krmí jitřní rosou a když ji žár letního slunce sežehne, dává jí rozkvétati ve věčných údolích.

Ó živote našeho Pramene! proč vadne vodní květ?
Proč vadnou tvé děti stvořené jen k smíchu a k zahynutí?
Ach! Thel jest jako duha, jako prchající oblak,
jako odraz ve skle, jako stíny ve vodě,
jako sny dětí, jako úsměv na tváři dítěte,
jako hlas hrdličky, jako odcházející den,
jako tichá hudba ve vzduchu.
Ach, kéž bych se tiše mohla položit a tiše sklonit hlavu

a tiše spátí spánek smrti a tiše naslouchatí hlasu
Toho, jenž chodí zahradou za večerního času!»

Lilie údolí, dýchající v nízké trávě,
odpověděla milostné dívce: Jsem jen vodní býlí,
jsem velmi nepatrná a miluji přibýtky v hlubokých údolích;
tak slabá, že pestrý motýl sotva udrží se na mém květu.
Ale mívám návštěvy z nebe; a Ten, jenž na vše se usmívá,
prochází se údolím a každého jitra nade mnou ruku otvírá
a praví: »Raduj se, pokorná trávo, novorozená lilie,
ty něžná dívko tichých údolí a skromných zdrojů;
neboť budeš oděna světlem a nasycena jitřní rosou,
než letní úpal sežehne tě vedle studánek i pramenů,
abys kvetla pak ve věčných údolích.«
Proč by Thel měla truchliti? Paní údolí Har nařikati?

Ustála a usmívala se v slzách; pak usedla do stříbrného úkrytu.
Thel odpověděla: Ó panno klidného údolí,
jež dáváš se v oběť bezmocným, němým a unaveným,
tvůj dech živí nevinného beránka,
jenž dýchá vůni mléčných šatů tvých
a spásá tvoje květy; ty se usmíváš na jeho tvář,
stírajíc s jeho měkkých, něžných úst škodlivou skvrnu.
Tvoje víno očišťuje zlatý med; vůně tvoje,
kterou vyléváš na každý lístek bující trávy,
občerstvuje dojnici a zadržuje ohněm supícího oře.
Ale Thel jest jako krásný oblak
zažehnutý při východu slunce:
Zmizím s perlového trůnu, a kdo bude míti moje místo?

»Královno údolí,« odpověděla lilie, »zeptej se obláčku,
ten poví ti, proč zažihá se na jitřním nebi
a proč vylévá svou světlou krásu do vlahého vzduchu.
Sestup, oblaku, a vznášej se nad očima Thel!«
Oblak sestoupil; a lilie sklonila skromnou hlavu,
aby myslila na své hojné světence uprostřed bující trávy.

Také oblak plní ji důvěrou, neboť jeho zánik značí počátek sto-
másobně zmnoženého života, lásky, míru a svatého vytržení. Před
pastýřkou Thel leží červ, svinutý na listě konvalinky, obraz ubohé

slabosti. Hrouda země, která se s mateřskou něžností nad ním sklání, domlouvá dívce: »Nežijeme jen pro sebe!« Pastýřce jsou tato slova zjevením a když jí Země poučí, že účastenství na životě spočívá na lásce k všemu stvoření, zatouží státi se účastnou této serafické lásky. Jsou to básnickými obrazy přetížené, liliovitě bílé a křehké verše čarovné básně, zpívající jímavě o svatosti duchovního života a o serafické lásce k červu, květu, oblaku i mateřské hlíně pozemského hrobu. Verše, jejichž sedmistopé jamby vystihl Jaroslav Durych stejně líbeznou kadencí češtiny.

Moravský pantheistický lyrik *Rudolf Bojko* obohatil katolický proud serafických chval tvorů o zcela originální skladbu, které nelze opomenouti pro několik krásných veršů, básněných jakoby františkánským »hudcem Páně«. Je to jeho *Chvalozpěv člověku, zemi a Bohu*, otisknutý v srpnu 1910 v Šaldově revui »Novina« a pojatý později do básnické sbírky »Modlitby víry a lásky« (Praha 1912). Za večera, kdy »velebné klekání do dětství, do mládí vyzvání, až duše se vzpomínkou sladce rozbolí«, tu šťastný a zvroucňelý »o krásném člověku, jeho životu, o zemi, Bohu se rozzpívá«. K motivům starých chvalozpěvů přidal Bojko především apotheosu *člověka*, který se mu zjevil jako »čistá lilije zářící bělostí, radostně rozkvetlá na nivách země«.

Krásný je člověk, země nejmladší, nejsladší dítě,
jež ke slunci, jeho zlatému dědovi, ke hvězdám všem
na bílých loktech svých zdvihá hrdá a radostná zem,
aby mu žehnaly, aby ho ztišily radostným snem.

Krásným zdá se básníkovi i *Život člověka*, »mohutný strom, který má kořeny hluboko v zemi, zatím co jeho koruna hustá výš a výš do oblak vzrůstá, na slunci plá«.

Krásný je život,
úzkostně vábná pohádka, sladce závratný sen,
nejčistší, nejkřehčí dar,
ježž do rukou země vtisk laskavý Bůh . . . ,
úchvatně velebná, vezdy vzrušená tragédie,
již před tváří Tvůrce, věčného autora velikých děl,
hrdina člověk celým srdcem svým žije,
celou duší svou hrá . . .

Krásná je také *Země*, »zahrada Boha nádherně zkvetlá«, »ovečka sladká, jež kolem světlého pastýře svého radostně krouží«. Dobrá a štedrá je země »jak mladistvá matka, když nahatým dětem svým s úsměvem podává po lžici čistý, léčebný med«.

Sladká je země jak zrosený, rozpuklý květ,
v kterém se motýl radostně koupá,
by se pak rozletěl v dálku a výš . . .

Posléze chválí básník *Boha*, tvůrce nebes i země, jenž hravě zbudoval všechny zářící světy. »Ó tajemný pastýři slunce a země, všech skvoucích se světů, svých poslušných stád, jenž se stejným věčně úsměvem, němě přehlížíš tance jich smělé i zoufalý do hloubek pád . . .« Touto pointou ocitá se ovšem básník rázem na opačném pólu serafinského ideálu, ke škodě svého vzrušeného chvalo zpěvu.

Básník novel »Zlatá Venuše« a dramatu »Svatý Václav«, *František Langer*, otiskl v únoru 1912 v pražské revui »Umělecký Měsíčník« báseň *Kantáta vybízející k oslavě Boha*, zajímavý doklad náboženských sklonů české lyriky předválečné. Vliv poesie žalmové a vzdálené echo »Sluneční písně« jsou z vyciselo vaných veršů patrný.

Oslavme Boha velebíce Jeho
za hudby loutny, cythar, harfy, flétny,
za zpěvu houslí velmi jásavého!
Nástroje všechny, zdvihněte hlas vzletný,
zaviřte bubny, píšťala ať píská,
i cimbálů sbor zazní bezpočetný,
a z ústí rohů slavný hlahol tryská!

Nechť všechna ústa chválou Boha znějí;
ať pastýř zpívá, vyjda na pastvíska,
i oráčové na polích ať pějí,
na mořích rybář, lamač v klínu skály,
nechť všichni hlasy k nebi povznášejí
a Boha každý svými ústy chválí!

Pro jeho slávu chvalte Hospodina,
hledejte nová slova pro chorály
i písně nové, z nichž jest každá jiná!

Zvěř všechna vyjdi z úkrytu svých doupat,
 opustiž ptactvo svoje křoví stinná,
 hmyz všečen vzlétí z květinových poupat!
 Ať všecko tvorstvo svými zvuky množí
 hlas písně, která vzhůru bude stoupat
 a velebiti věčnou slávu Boží!

Takto i čeští básníci každý po svém zpívají nesmrtelný *Zpěv slunečný* Chudáčka Serafinského. Zaspívají jej po dlouhé a trnité pouti životem plným bolů a odříkání, po drtivých zklamáních, kdy se naučí milovati Boha a jeho tvory láskou nezištnou. Zpívají jej jako fra Ugo a fra Vita v básni *Odměnou*, již duchovní pěvec *Frančišek Leubner* otiskl v knize »K západu« (Roudnice 1911). Oba putují mlčky Umbrii jako »hudci Páně«, ale nepějí, pouze se dívají a naslouchají hovorům pastevců v chatrčích, rozmlouvám skvělé šlechty na hradech i starostem kupců a řemeslníků v ohražených městečkách. Jdou tesknými horami, sbíhají do úrodných rovin, ale nezpívají . . .

Bratr Ugo hledí kol,
 bratr Vita slouchá,
 co mu šumí strom a stvol,
 mimo bzučí moucha.
 Ten, co planých růží v keři,
 ten, jak potok vlnky čeří,

ten, kde stín a svít,
 ten, co zvuky větí.
 Ten i onen slouchá, hledí,
 nikdo však ni slova nedí:
 sen a den a zvuk a vid
 si kladou do paměti . . .

Umdlení vcházejí za večerů do měst, noří se do ticha chrámů, jsou hosty v chudých klášterech . . . Účastní se slavných Velikonoc, srdce jejich se již zapalují láskou, duše touží po Ježíši, ale přes to nezapějí a mlčky, pokorně jdou dále. Přicházejí do krajů pustých, do roklí oživovaných jen vlky, uzří posléze i horu hor La Vernu, ale spěchají i odtud k cíli nejsladšímu, k Assisi . . . Blíží se Letnice, oba mají již naspěch, srdce jim v hrudi buší.

Braťi pěvci mlčeli,
 sbírali jak včely,
 kde jen květy pučely,
 kde se rosy chvěly.
 Sotva došli prahu chatky
 u Andělské Boží Matky,

k Portiunkuli,
 k chudé, nízké chatě,
 odkud letěl pod červánky
 duch jich Otce se skřivánky,
 v plesném pláči kleknuli
 a pějí, pějí svatě.

Rozezpívali se oba bratříčkové teprve u zdroje *Zpěvu slunečného*, po cestě trnité, konané po vzoru Chudáčkově. Nyní mohli již pěti a zpívali slavné nešpory, zpívali kumplety, nokturna, matutina, laudate, zpívali z knih a latinou, zpívali řečí mateřskou . . .

Tak uzrávají básníci chvalozpěvů Božích, tak po cestě trnité docházejí i čeští básníci až k svému Assisi, kde zpívají z plnosti duše svou *Píseň slunečnou*, nesouce v hlubinách bytostí věčnou touhu: aspoň jednou spatřiti *Porciunkuli duše* . . .

Bibliografie literatury Slunečné písně Františkovy.

František Serafinský, *Canticum fratris Solis*. Píseň bratra Slunce, vytvořena ve Svatém Damiánu mezi červenem až zářím 1225; doplňky veršů o trpících pro Krista a veršů o smrti vznikly od května do září 1226. — Zdroje literární inspirace: Žalm 148, Žalm 103, Žalm 22, Danielovo Prorocství 3, Malachiášovo Prorocství 4, Matoušovo Evangelium 17.

Bratr Lev, *Speculum perfectionis status Fratris Minoris scilicet Beati Francisci*. S. Francisci *Legenda antiquissima* auctore fratre Leone. Dopsáno dne 11. května 1228 v klášteře Svaté Marie Porciunkulské. Vydal Sabatier, Paříž 1898. Viz i *druhou redakci* z roku 1318.

Tomáš de Celano, *Legenda prima*. Dle edice Eduarda d' Alençon, Řím 1906, 16. 80. 81. 109.

Tomáš de Celano, *Legenda secunda*. Ve vydání Eduarda d' Alençon, Řím 1906, čís. 117, 127. 165. 213. 214. 217.

Codex Assiský 338. Sborník františkánský z let 1255 až 1381; nejstarší *rukopis Písně slunečné*, folio 33. Faksimile vydal Monaci v »Archivio paleografico Italiano« I, 7, tab. 77 nn.

Svatý Bonaventura, *Legenda maior*. Dle edice Ad claras Aquas 1898, kap. 2, číslo 5.

Anonym Františkán z Porciunkuly, *Speculum perfectionis*. V edici Sabatierově, Paříž 1898, 93. 100. 101. 118. 119. 121. 122. 123. 127. — Text písně obsažen je v kapitole 119.

Fra Hugolin z Monte Giorgio, *Actus Beati Francisci et Sociorum eius*. Psáno mezi 1322 až 1328. Edice Sabatier, Paříž 1902.

Kodex kláštera Ognissanti. Obsahuje starý *rukopis Písně slunečné* z roku 1370, folio 31. Edice Minocchi, Florencie 1899.

Bartoloměj Pisánský, *De Conformitate vitae Beati Francisci ad vitam Jesu Christi*. *Rukopis Písně slunečné* z roku 1385. Edice Milan 1510 a 1513, Bononie 1590.

Svatý Bonaventura, *Život Svatého Františka*. Staročeský překlad v »Rukopise II, 249—2« university v Olomouci, zvaném »Evangeliař Olomoucký«, na listech 1. až 94. — Viz kap. 2., odst. 5.

Franceschina, rukopisný sborník v Perugii z 2. poloviny 15. věku, se starým *rukopisem Písně slunečné*. Edice »Miscellanea francescana« IV.

Speculum Beati Francisci et sociorum eius, sborník tištěný, Benátky 1504; znění »Chvály Nejvyššího«.

Speculum Minorum. Sborník tištěný, Rhotomagi 1509.

Monumenta ordinis Minorum. Sborník tištěný, Salmantina 1511.

Lukáš Wadding, *Opuscula Sancti Francisci*. Latinský překlad Písně slunečné. Antverpy 1623, str. 398.

Jan de la Haye, *Sancti Francisci Assisiatis Minorum Patriarchae Opera omnia*. Lyon 1653.

James Thomson, *The Seasons*. Báseň popisná, Londýn 1730.

Ewald von Kleist, *Der Frühling*. Báseň, Berlín 1749.

William Blake, *Thel*. S kresbami básníkovými, Londýn 1789.

Michail Matvějewič Cheraskow, *Oda o Welebnosti Božské*. Báseň z jazyka ruského přeložil Antonín Puchmajer. »Sebrání básní a zpěvů«, svazek 1, Praha 1795, str. 1.

Antonín Puchmajer, *Oda k Bobu*. Báseň v almanachu »Sebrání básní a zpěvů«, svazek 2, Praha 1797, 27.

Antonín Puchmajer, *Oda o velikosti Božské*. Parafráze Žalmu 103. Báseň v almanachu »Sebrání básní a zpěvů«, sv. 2, Praha 1797, 92.

Milota Zdirad Polák, *Vznešenost Přírody*. Lyrická báseň v šesti zpěvích. Praha 1819, Vetterlová. — Přetisk, Praha 1862, Kober.

Josef von Görres, *Der heilige Franziskus von Assisi als Troubadour*. Der Katholik 20, 1826, str. 14 až 53. Nové, rozmnožené vydání této časopisecké studie vyšlo v Řezně 1879.

Melchior von Diepenbrock, *Geistlicher Blumenstrauss aus christlichen Dichtergärten*. Anthologie, Sulzbach 1829. Viz 4. vydání, Sulzbach 1862, str. 258, 262, 269, 274, 303, 345, 355, 362.

Francesco Paoli, *Cantici di San Francesco d'Assisi*. Turin 1840.

Ireneus Asso, přel. Franz Schlosser, *Die Lieder des heiligen Franziskus von Assisi*, Frankfurt 1842; nové vydání Mohuč 1854. Edice obsahuje také texty italské.

James Thomson, *Počasy*. V české verše uvedl František Doucha. Praha 1842, Biblioteka klasikův.

František Doucha, *Píseň bratra Slunce*, překlad v rukopisném sborníku »Anthologie básní všech světových literatur« z roku 1845.

František Sušil, *Svatý František Serafinský*, báseň ve sbírce »Básně«, Brno 1847, 84. — Přetisk v revui »Život« 8, 1926, 123.

Antoine Frédéric Ozanam, *Les poètes franciscaines en Italie au Treizième Siècle*, Paříž 1852. Do němčiny přeložil N. J. Julius, *Italiens Franziskanerdichter im 13. Jahrhundert*, Münster 1853. Dílko podnes hledané.

František Sušil, *Zpěv slunečný svatého Františka Serafinského*. Pojednání a překlad v čtrnáctideníku Hlas 11, 1859, str. 177. — Přetisk v revui »Život« 8, 1926, 125.

Eduard Böhrer, *Der Sonnengesang von Francesco d'Assisi*. Romanische Studien 1, 1871, 118 nn; otisk textu na str. 126 nn.

Faloci Pulignani, *Il cantico del Sole e la sua storia*, studie v revui »Il VII. Centenario della nascita di San Francesco d'Assisi« 5, 1882, 281.

František Věnceslav Jeřábek, *Vrchol staré romantické lyriky v Italii*. Kapitola v díle »Stará doba romantického básnictví«, Praha 1883, str. 130 nn.

Jaroslav Vrchlický, *Píseň Svatého Františka*, překlad v díle Jeřábkově, Stará

doba romantického básnictví, Praha 1883, 131.

Ernest Renan, *Francois d' Assise* v díle »Nouvelle Études d' histoire religieuse«, Paříž 1884, str. 325.

Julius Zeyer, *Ramondo Lullo*, báseň epická ve sbírce »Poesie«, Praha 1884. Parafráze »Slunečné písně«.

Henry Thode, *Franz von Assisi und die Anfänge der Kunst der Renaissance in Italien*. Berlin 1885; nové vydání 1904.

Faloci Pulignani, *Il cantico del Sole di San Francesco*, studie v »Miscellanea francescana« 3, 1888, 2. až 7.

Monaci, *Crestomazia italiana dei primi secoli*, díl první, Città di Castello 1889, str. 29 nn. Učený filolog podává tu až dosud nejpřesnější edici textu »Písně«. — Nové vydání 1912.

Karel Dostál Lutínov, *Črta o Danfovi*. Museum bohoslovcův 25, 1891, 161 nn. — Pojednání a překlad »Sluneční písně«.

Paul Sabatier, *Vie de Saint François*. Paříž 1894. O písni jedná kapitola 18, ale francouzský originál je na indexu; francouzský překlad písně na str. 351. 378. 381.

Ildebrando Della Giovanna, *San. Francesco d' Assisi Giulare e le Laudes creaturarum*, studie v »Giornale storico della letteratura italiana«, Turin 25, 1895, 1 až 92; přesná edice textu »Písně«, 74 až 79. Viz i 29, 1897, 302; 33, 1898.

Jaroslav Vrchlický, *Kraj byl pustý*. Báseň ve sbírce »Písně Poutníka«, Praha 1895, str. 8.

Otokar Březina, *Píseň o slunci, zemi, vodách a tajemství ohně*. Báseň ve sbírce »Větry od pólů«, Praha 1897, 29.

Faloci Pulignani, *Il Canticum del Sole, sua storia, sua autentica*, studie

v »Miscellanea francescana« 6, 1897, 43 až 50; viz i 7, 1899, 17.

Jaroslav Vrchlický, *Svatého Františka z Assisi Canticum del Sole*. Překlad ve sbírce »Zniv poesie národní a umělé«, svazek první, Praha 1898, 149.

Paul Sabatier, *Soupis literatury Písně slunečné* do roku 1897, v studii v edici »Speculum perfectionis«, Paříž 1898, str. 289 nn.

Eduard Porebowicz, *Franciszek z Asyzu*. Lvov 1900; polský překlad písně na str. 101 až 105.

František Sušil, *Slunečný zpěv světce Františka Serafinského*. Přetisk v »Zahrádce Svatého Františka« 15, 1901, 348.

Kvítko Svatého Františka. Z italského přeložili Karel Dostál Lutínov a Alma Gelata. Nový Jičín 1901 a 1902. Vydal »Nový Život«. Stran 148. Obrázkovou výzdobu kreslil český benediktin. (Úvod. Překlady 53 kvítků. Reprodukce obrazů: Wyspiański, Svatý František a Giotto, Smrt světce Františka.)

Alois Lang, *Po stopách světce z Assisi*. »Program reálného gymnasia«, Moravská Ostrava 1901. — Překlad »Písně tvorů«, str. 27.

Karel Dostál Lutínov, *Slunečná píseň Svatého Františka*. Parafráze básně v revui »Nový Život« 6, 1901, 213. — Přetisk ve sbírce »Potulný zpěvák«, Nový Jičín 1902, 77. — Nový přetisk v revui »Život« 8, 1926, 126.

Alois Lang, *Světlo z Assisi*. Nový Život 7, 1902, 173 n., pojednání i překlad »Písně tvorů«; přetisk v revui »Archiv literární« 1, 1919, 240.

Eduard Böhm, *Analekta zur Geschichte des Franz von Assisi*, Tübingen 1904; znění Písně na str. 65 nn.

Sigismund Bouška, *Příroda matka*, báseň ve sbírce »Duše v přírodě«, Nový Jičín 1904, 47.

Walter Goetz, *Die Quellen zur Geschichte des heiligen Franz Assisi*, Gotha 1904, str. 51 nn.

Pavel Sabatier, *Zpěv o slunci*. Kapitola 18. díla »Život svatého Františka z Assisi« přeložila Marie Komínková. Praha 1905, str. 489 až 501; překlad, 499.

Pavel Sabatier, *Život svatého Františka z Assisi*. Dílo poctěné Akademií francouzskou. Přeložila Marie Komínková. Praha 1905. Nakladatel Josef Pelcl. Stran 592. »Knihovna Rozhledů«, svazek 59. (Stanovisko protestanské. Spis je na Indexu.)

Giulio Bertoni, *Il Cantico del Sole*, studie v »Bullettino critico di cose francescana« 2, 1906, 1. až 5.

Paschal Robinson, *The Writings of Saint Francis of Assisi*, Londýn 1906, překlad písně na str. 150 až 153.

Alois Lang, *Jacopone da Todi*. Blázen pro Krista. Moravská Ostrava 1906. Vydalo »Studium« v Babicích u Lesonic. Stran 94. Obrázkovou výzdobu kreslil František Bílek. (Studie o slavném básníku františkánském, tvůrci hymnu »Stabat Mater«.)

Giulio Bertoni, *San Francesco cavaliere*, v díle »Fanfulla della Domenica«, Řím 1906.

Gustav Schnürer, *Neuere Quellenforschungen über den heiligen Franz von Assisi*, studie v »Historisches Jahrbuch« 1907, 10 nn.

Ubaldo Warr, *The Writings of Saint Francis*, Londýn 1907; překlad »Písně«.

Wiese a Percopo, *Náboženská lyrika v Umbrii*. Kapitola díla »Dějiny literatury italské« přeložil Václav Tille. Díl první, Praha 1907, str. 28 nn.

Niccola Dal Galla, *Il Cantico di Frate Sole di San Francesco d' Assisi*, Řím 1908.

Gerjeov, *Francisk apostol niščety a ljubvi*, Moskva 1908. Stať a ruský překlad Písně v hlavě čtvrté.

William Blake, *Kniha Thel*. Báseň přeložil Jaroslav Durych. Revue Meditace 2, 1909, 120.

Vilém Bitnar, *Blakeova Kniha Thel*. Essay. Revue Meditace 2, 1909, 146.

Giulio Bertoni, *Il Duecento*, studie ve Vallardiově »Storia letteraria d' Italia«, Řím 1910, str. 127 nn.

Rudolf Bojko, *Chvalozpěv člověku, zemi a Bohu*. Báseň v revui Novina 3, 1910, 586. — Viz i přetisk ve sbírce »Modlitby víry a lásky«, Praha 1912.

Johannes Jørgensen, *Poutníková kniha*. Z františkánské Itálie. Z dánštiny přeložil Karel Vrátný. Praha, v září 1910. Nákladem Revue Meditace. Stran 267. Titulní list kreslil Jan Konůpek. S reprodukcí leptu Franka Brangwyna, Assisi.

Maternus Roderstorff, *Schriften des heiligen Franz von Assisi*, Berlin 1910, str. 174 n, německý překlad »Písně slunečné«. Zaznamenává i starší překlady Görresův, Haidův, Schlosseův, Steinleův a Hesseův.

František Leubner, *Odměnou*. Báseň ve sbírce »K západu«, Roudnice 1911, 130.

Jan Kvačala, *Píseň o braťovi Slnku*. Překlad v knize »Viera a veda« 1911, 213.

Alexander Baumgartner, *Franziskanerpoesie*. Čtvrtá kapitola v díle »Die italienische Literatur«, Freiburg 1911, str. 62 až 67.

Luis Andro, *Der Sonnengesang des heil. Franziskus*, v revui »März« 6, 1912, 228.

Jakub Pavelka, *Píseň sluneční světce Františka z Assisi*, v níž chválí a velebí

Boha za vše, co stvořil. Překlad z roku 1899, otištěný v díle Karla Eichlera »Cesta k věčné spáse«, svazek I., Brno 1912, 19.

František Langer, *Kantáta vybízející k oslavě Boha*. Báseň v revui »Umělecký Měsíčník« 1, 1912, 127.

Father Cuthbert, *Life o Saint Francis of Assise*, Londýn 1913, anglický překlad »Písně« 354. 357. 373. — Nové vydání Londýn 1921.

Vlastimil Kybal, *Píseň bratra slunce*, Kapitola 13. díla »Svatý František z Assisi«, Praha 1913, str. 200 až 213, překlad, 211. 226. 241. — Přetisk v díle Václav Svatohor »Alleluja«, Praha 1925.

Vlastimil Kybal, *Svatý František z Assisi*. Pokus o psychologii jeho života a myšlení. Praha 1913. Nákladem Jana Laichtera. Stran 252. Se 45 obrazy a 2 mapkami. »Otázky a názory«, svazek 35. (Podrobný rozbor a posudek této knihy otiskl Vilém Bitnar v »Hlídce« 1914.)

Vlastimil Kybal, *Píseň bratra slunce svatého Františka z Assisi*. Kritická rozprava, Květy 36, 1914, 420 až 430, 549 až 556. Ke konci uvedena hojná literatura pramenů i pomůcek. — Překlad, 422. 550. 552.

Leandr Brejcha, *Spisy a myšlenky světce Františka z Assisi*. V českém překladě vydal, úvodem a poznámkami opatřil... Praha 1915. Nakladatel Bedřich Stýblo. Stran 288.

Vlastimil Kybal, *Der Sonnengesang von Franz von Assisi*. Franziskanische Studien 1915, 2.

Leandr Brejcha, *Básně svatého Františka*. Kapitola v díle »Spisy a myšlenky svatého Františka z Assisi«, Praha 1915, str. 177 až 194. — Překlad »Zpěv o bratru Slunci«, 178. — Přetisk v revui »Týn« 4, 1921, 138; nový přetisk v překladu díla »Zrcadlo dokonalosti«, Letovice 1926, 229. 238.

Miloš Marten, *Otakar Březina*. Essay v knize »Akkord«, Praha 1916, 94. 110. 111.

Vilém Bitnar, *Literární činnost Aloise Langa*, studie v revui »Archiv literární« 1, 1919, 240. 241. 242. 243.

Marie Herbetová, *Die Heilandswunden*, novela ve sborníčku »Himmlische und irdische Liebe«, Řezno 1919. Překlad »Písně« na str. 6. 17.

Svatý Bonaventura, *Život svatého otce Františka*, zakladatele řádu Bratří Menších. Z latiny přeložil Antonín Ludvík Stříž. Vydal Ladislav Kuncíř. Stran 150. Dřevoryty vyzdobil Ferdiš Duša. Vytiskli Kryl a Scotti v Novém Jičíně. »Družstva přátel Studia v Praze« kniha třetí. Praha 1920, str. 21.

Jan Hejčl, *Žalm 148*. Tvorové nebeští i pozemští děkujte Tvůrci, který povznesl Israela. Překlad v díle »Bible česká, knihy Starého zákona«, svazek druhý, Praha 1921, 421. — Přetisk v díle »Žaltář«, Praha 1922, 247.

Leandr Brejcha, *Svatý František umělec písně života*. Psychologická studie Revue Týn 4, 1921, str. 138 n.

Kvítko slavného pána svatého Františka a jeho bratří. Z italské přeložil Karel Vrátný. Praha, listopad 1921. Vydal v počtu 1500 výtisků Ladislav Kuncíř. Stran 259.

Alois Lang, *Jacopone da Todi*. Blázen pro Krista. Druhé, opravené vydání. Praha 1922. Vydal Ladislav Kuncíř. Stran 116. Knižně upravil V. H. Brunner. Vytiskl Obzina ve Vyškově. »Spisy Aloise Langa«, svazek 1. »Družstva přátel Studia v Praze« kniha 22.

Nicholas Vachel Lindsay, *Svatý František z Assisi*, báseň, přeložil Jaroslav Skalický v sborníku »Kurs« 2, 1922.

Alois Lang, *Svatý František a Jindřich Suso*, paralela v revui »Život« 8, 1926,

130; přetisk z díla »Jindřich Suso«, Praha 1923, 42.

Otto František Babler, *Chvála tvor-
stva* Svatého Františka z Assisi. Překlad
z původního staroitalského textu v revui
»Archa« 11, 1923, 454.

Georg Terramare, *Stimmen am Wege*.
Ein Buch um Franz von Assisi, v revui
»Hochland« 21, 1924, 485, překlad »Písně«.
— Knižně v Mnichově 1926, Kösel.

Albert Vyskočil, *Básnický příklad
svatého Františka z Assisi*. Týdeník Cesta
6, 1924, str. 485. 505. 522.

Vilém Bitnar, *První český překlad
Písně slunečné*. Lidové listy 3, 1924, 228.
Přetisk v měsíčníku »Serafinský prapor«
5, 1925, str. 97 nn.

Tatran, *Píseň o bratovi Slnku*, pře-
klad v revui »Serafinský Svět« 3, 1924, 305.

Vilém Bitnar, *Píseň slunečná svatého
Františka Serafinského*. K 700. výročí je-
jího vzniku, v revui »Eva« 22, 1925, 257 nn.

Vilém Bitnar, *Píseň slunečná v české
literatuře*, stať v deníku »Den« 14, 1925, 313.

Jiří Havel, *Zpěv Slunce*. Překlad v díle
Antonio Colombo »František z Assisi«,
Praha 1925, 141. 147. 149.

Antonio Colombo, *Zpěv slunce*. Ka-
pitolu 37. díla »František z Assisi« pře-
ložil Jiří Havel. Praha 1925, strana 135
až 149. — Viz i »Serafinský Prapor«
6, 1926. 66.

Antonio Colombo, *František z Assisi*.
Přeložil Jiří Havel. Praha 1925. Nákla-
dem Československé akciové. tiskárny
v Praze. Stran 159. Se 17 obrázky.

Prorok Daniel, *Chvalozpěv mládeců
v peci ohnivé*. Přeložil Jan Hejčl v díle
»Bible česká, knihy Starého zákona«,
svazek třetí, Praha 1925, 709.

Antonín Šorm, *Sborník účty světce
Antonína Paduánského v českých zemích*.
Sestavil a vlastním nákladem vydal...
Praha, prosinec 1925. Stran 136. S 25
obrázky v textu a 15 přílohami. Obálka
Olgy Runtové. Vytiskla Československá
akc. tiskárna v Praze. Připojena biblio-
grafie české literatury svatoantonínské.

Vilém Bitnar, *Serafinské novely*. Výbor
z české poesie františkánské původní i
přeložené. Olomouc 1926, Matice C. M.
Přetisky Sušilovy básně (1847), Zrcadla
dokonalosti, hlava 119 (1926) a Lutino-
vovy básně (1901).

Albert Vyskočil, *Počínají se chvály
stvoření*, které složil světec František ke
cti a slávě Boží, když ležel v nemoci
u Svatého Damiana. *Překlad* z roku 1913.
Revue Život 8, 1926, 122.

Vilém Bitnar, *Svatý František Sera-
finský v české lyrice*. Literární studie v revui
Život 8. 1926, 97. 123.

Vilém Bitnar, *Slunečná píseň Oto-
kara Březiny*. Lidové Listy 5, 1926.

F. A. Holland, *Den chvály*, legenda,
přeložil Antonín Šorm ve sborníčku
»Serafinské novely«, Olomouc 1926, 38.

Vilém Bitnar, *Literární inspirace Chu-
dáčka z Assisi*. Lidové Listy 5, 1926.

Hilarin Felder, *Ideály svatého Fran-
tiška z Assisi*. Autorisovaný překlad z ně-
meckého pořídili členové řádu kapucín-
ského a Třetího řádu sv. Františka
v Olomouci. Nákladem »Serafinských
květů«. Stran XV a 347. Olomouc 1926,
pojednání i překlad str. 342 nn.

Zrcadlo Dokonalosti. Z latiny přeložil
Leandr Brejcha. Knižně upravil Fran-
tišek Navrátil, vytiskla a vydala »Hu-
mana«. Letovice 1926, str. 188. 199. 203.
228. 229. 236. 237. 238.

OBRÁZKY SVATÉHO FRANTIŠKA SERAFINSKÉHO.

V zemích našich kromě velikých, sličných obrazů sv. Františka S. dochovalo se i množství drobných obrázků tohoto světce. Tak na př. v rukopise Černínském, jenž slove Život sv. Františka, krásně je namalován na stoličce sedící pokorný Chudáček Assiský, pravou ruku pozvedaje jakoby žehnal a levici drže na knize. I na pergamenových dávných obrázcích s okrajem prolamovaným i neprolamovaným — obyčejně klášterní to práce — nejednou zobrazen bývá sv. František, tu před křížem kleče, nebo tam zase bývá inscenována jeho stigmatizace, jinde opět rozjímá nad lebkou, zatím co nad ním se vznáší svatohorská P. Maria a pod. Též vystřižované obrázky se sv. Františkem, jakož i látkou prokládané jakoby mosaikové, jsou vzácnými přežitky, odkázanými nám časy starými. Tolikéž nejedna kniha liturgická kláštera františkánského na zažloutlém listu nese obrázek sv. patriarchy.

Zvláště hojně se nám dochovalo v území Československa malých tištěných obrázků velkého hlasatele Chudoby, což svědčí o nesmírné úctě jeho v lidu po vlastech našich.

Ať již jsou to dřevoryty či mědiryty nebo ocelorytiny, litografie či jakoukoli technikou tištěné, ať jsou původu domácího anebo jen u nás zdomácnělé, jsou předmětem tohoto pojednání.

Nejsou to sice vrcholná díla umělecká, jakými proslul na př. velký Dürer nebo lahodný Chodowiecki nebo Rembrandt, jak jsme na podzim 1925 viděti mohli na výstavě grafiky v domě umělců v Praze, leč mám za to, že je leckterá perlička i mezi rytinkami Klaubero-vými, Renzovými, Balzerovými a j. Všechny dýší zbožností, ovívá nás z nich duch předků našich, mluví k nám jako evangelium, srovnal bych je se zvonečky na vížce loretské na Hradčanech, s prostými našimi, ale dobrými granátky; jen krásné naše koledy jsou něčím nám tak milým jako tyto drobné obrázky.

Nuže vizme!

*

První životopisec velkého světce Tomáš da Celano líčí podobu sv. Františka. Mezi jiným praví: »Vlasy měl tmavé, obočí rovné, vous černý, prořídlý...«

Naproti tomu staré obrazy, z části ještě ze XIII. století, jinak nám líčí zjev sv. Františka. Právě nejstarší podobizny světce assiského zobrazují jej se světlým vousem, obočím vyklenutým. Pozdější portréty, idealisující Chudáčka umbrijského, ukazují nám jej bez vousů.

Nejstarším vyobrazením milého světce našeho snad je ono v benediktinském klášteře v Subiaku (z r. 1222?). Tu je vymalován bez stigmat, beze stop utrpení v obličeji, s kuklou na hlavě. Tolikéž je tomu tak i na obraze od Margaritona z Arezza ve vatikánské knihovně v Římě z konce XIII. století. Ne vždy s kápí na hlavě však zobrazován býval sv. František na nejstarších malbách.

Pozdější mistři teprve dovedli ve tváři Františkově podati i duši naplněnou žhoucí láskou k Ježíši Kristu ukřižovanému. Byl to Giotto sám a jeho žáci, kteří tak učinili ve svých freskách v Assisi — vrcholně Fra Angelico da Fiesole ve známém obraze florentském.

Nás zajímá zvláště mědiryt starý dle starobylého obrazu druhdy se nalézajícího v Grecciu, leč nyní ztraceného, na němž Chudáček náš stírá si šátkem bílým slzy kanoucí z očí.*) Tato rytina často bývala napodobena s různými změnami. Týž výraz tváře bývá zachován tu — ani kápě na hlavě nechybí; jen na místo šátku: odznaku to kajicnosti, držívá sv. František v rukou lebku, kříž a růženec, jakož i tři hřeby, připomínající jeho stigmatisaci a nástroj sebeumrtvování, dučky. Viděl jsem takovou rytinku s nezvyklou, širokou svatozáří kolem hlavy, připomínající původ starší, než jak jej hlásá na rubu připsaný letopočet 1798. Kdosi kuklu i sukni na obrázku tom koloroval hnědou barvou, jak vidáme nyní habit františkánský. Leč za dob sv. Františka Assiského oblékali Františkáni roucho šedivé — myší barvy, jak i suknice takové barvy po světcí Serafinském se chová v kostele u jeho hrobu v dalné Itálii.

Této rytince přibližuje se jiná rytinka sv. Františka, signovaná rytcem Birckhartem. V celi stojí světec náš, kápí má na hlavě, hlava opět zdobena velkou svatozáří. V pravé ruce pozdvižené ukazuje jizvu, v levici drží knihu. Označen: Carl Birckhart Sc. (vel. 6 × 10).

Kukla na hlavě sv. Františka dodává zvláštního rázu této skupině obrázků a proto uvádím zde ještě jiné další rytinky, na nichž je

*) Viz reprodukci v knize: Franz von Assisi. Von Gustav Schnürer. München 1905. — Str. 108.

zobrazen sv. František s kuklou na hlavě. Je to mědiryt (6×11), poprsí sv. Františka s kuklou, ruce světec vloženy má do rukávů. Stojí v meditaci před křížem, u jehož paty lebka a růženec, nahoře svítilna. Podpis: S. Franciscus Seraphicus. Autor: Hieronimus Rzebetz fecit Kukusbad in Böhmen. Tento Rzebetz, výborný žák Renzův, žil v Kuksu kol r. 1744.

Jiný mědiryt (13×16): Sv. František v celé postavě s kuklou na hlavě v levici drže žaltář, v pravici kříž dvojitý, stojí v soumraku mezi keřem růžovým a liliemi. Nápis: Abendbild des Heiligen Seraphischen Vatters Francisci von Assisi. — M. Küsel sc. — Znameníť tento rytce žil v Praze někdy v XVIII. století.

S tímže námětem a nápisem — leč dole je po jedné straně Porciunkula, po druhé zlomený kmen — je jiný starý mědiryt. Jest orámován těmito obrázky: P. Marie s Ježíškem na klíně, dále znak františkánský a pět ran Krista P. po stranách P. M. Po levé straně: sv. František zachycuje hrouťící se chrám, přijímá řeholi, káže ptáčkům. Po pravé straně: Sv. František přijímá odpustky, stigmatizován, uctíván papežem. Jméno rytce Groos sc. — Gerhard a Jiří de Groos kol r. 1647 v Praze vyryli mnoho podobizen a posvátných obrázků.

Joh. Christ. Smischek (s otcem Janem v Praze 1630—1752):

Sv. František v kukle káže rybám — ptáčkům.

Typickým obrázkem sv. Františka s kuklou je onen od Jana Krištofa Smiška z r. 1656. Přinášíme jeho reprodukci.

Uctívání sv. Františka s kuklou na hlavě zobrazuje ve větších rozměrech ($8 \times 13\frac{1}{2}$) mědiryt s opisem nahoře: *Vera effigies et habitus Seraphici Patris Sancti Francisci et equaliter miro modo stans requiescit in Sacro Sancta Basilica Assisiensi P. P. Minorum Conventualium, quae Caput et Mater totius Ordinis Minorum. Dole klečí papež Mikoláš V. a ještě jiné osoby. Na stěně zavěšeny dva emblemy, v jednom je bodláčí s nápisem: Divini scena doloris — v druhém růžový keřík se slovy: non sine vulneribus. Signován: Müller, sc.*

Je to upomínka na událost, že sv. František v kryptě stojící byl nalezen, jak událost tu namaloval i v XVI. století Laurent de la Hire. Obraz je v Louvru v Paříži.

Událost tu předvádí i malá litografie bratří Benzigerů v Einsiedlu.

Sem budiž zařazen i obrázek M. Engelbrechta ($8\frac{1}{2} \times 12$), který vlastně reprodukuje kamennou sochu sv. Františka v kukle mezi dvěma anděly, jak druhdy stávalo sousoší to na Karlově mostě v Praze. Nyní všechny tři sochy jsou před kostelem kapucínů u Pražské brány v Praze.

Do této skupiny, kterou bych nazval *portréťovou* a jež vyznačuje ráz, jak nalézáme světce od nejstarších dob s kuklou zobrazovaného, zařadil bych i některé jiné překrásné mědiryty Pěvce Páně, ale bez kukly.

Je to především mistrná práce Klauberova v rozměru 13×17 . Je ryta dle nákresu J. W. Baumgartnera, jenž narozen roku 1712 vynikl velice ve sklomalbě. V rozvilinách rokokových je poprsí světčovo. Na prsou jeho v ohni plá Oko boží. V rozevřené knize ukazuje nápis: *Discite a me. Nahoře se čte: Dominus in flama ignis de medio rubi. Exod. 3. Doleji nápis: Post aurum non abiit — nec speravit in pecuniis. (To je: Po zlatě netoužil — aniž doufal v peníze.)*

Dle tohoto skvělého mědirytu ryl menší jednodušší obrázek oválovitý i rytec pražský F. Hoffmann. I zde se osvědčilo, že napodobení nedostihuje originálu.

Též vzácnou rytinou jest i ona, na níž sv. František bez kápě v poprsí se sklání před křížem, nad knihou a lebkou. Nápis dole: *S. Franciscus Sera. Betracht den tod und Christi leiden, So wirst du Erb der himmelsfreuden. — M. Weissenhahn. Sc. et excu. Mon.*

*

Po náhlém návratu z cesty k národnímu hrdinovi rytíři Valtrovi Brienskému často přicházel sv. František do kostelíčka sv. Damiana, aby tu před křížem sv. Damiana — vzácnou to prací byzantskou — si vyprosil na Bohu poznání, k jakému dílu si jej zavolá. I slyší tu hlas Kristův: »Františku, jdi a oprav dům můj!«

V domnění, že tím domem se rozumí kostel sv. Damiána v Assisi, chápe se ihned práce.

Kříž a ukřižovaný Spasitel na něm byl přirozeně neustálým předmětem, k němuž odnášela se mysl i srdce sv. Františka. Sám Kristus Pán s kříže za to přivinul miláčka svého k sobě, k otevřenému boku svému, aby ze srdce Jeho ssál odhodlanost k utrpení, bez něhož nemůže býti žádná duše, milující Krista.

Odříkaje se dědictví — ba i ze šatu se svlékaje a vraceje roucho otci, přijímá z ruky biskupovy plášť, aby přikryl nahotu svou a hašeným vápnem činí na něm kříž.

A tak celý život sv. Františka prozářen je slunnou láskou ku kříži, ke Kristu na kříži přibitému.

M. Weissenhahn:

*Sv. František uvažuje o smrti a utrpení Páně.
(XVIII. stol.)*

Tudíž není divu, že »Kristův žebráček« tak často se zobrazuje spolu s *Ukřižovaným* Spasitelem anebo aspoň s *křížem*, obyčejně v ruce, jindy před ním kleče nebo stoje. Tak již na památném obraze v Římě in Ripa, kde dle podání starobylého svého času sv. František prodléval, drží v pravici křížek, v druhé knihu s nápisem: Kdo chce za mnou přijíti... Světoznámý je obraz Murillův v sevillském museu: »P. Ježíš objímá sv. Františka s kříže«, tak velice nám připomínající Sen sv. Ljutgardy na Kamenném mostě pražském. Na dojemném obraze v gallerii »degli Arazzi« ve Florencii od anonyma medituje o utrpení Páně sv. František před křížem.

Po příkladě velkých obrazů i drobnomalba na malých obrázcích ráda spojuje věrného následovníka Kristova se Spasitelem na kříži neb aspoň s křížkem pouhým, před nímž klečí a rozjímá anebo pouze s křížkem v ruce.

Zvláště zajímavý je obrázek (vel. 6'3×9'5) rytý Birckartem v Praze: Sv. František v poprsí pouze máje ruce překřížené na prsou, zírá na ukřižovaného Spasitele, jež osvětluje s nebe zář. Dole u paty kříže je růženec, z úst sv. Františka plynou slova: »Deus meus et omnia« a čte se nápis: »O Bože, jediná moje naděje, podíle, a živote srdce mého! V Tobě bohatství mé a rozkoš má!« (V originále latinsky.)

Je pozoruhodno, že v témže podání, leč zjednodušený a v téže velikosti kopíruje Birckartův mědiryt J. M. Gutwein a rytec Fischer (sc. Pragae).

Birckart se zvláštní zálibou do měděné desky ryl sv. Františka. Je od něho rytinka (vel. 7'3×10) nejen na papíře, ale i na zeleném hedvábí tištěná, jak bayard lásky boží sedí na poraženém kmenu. V rukou tiskne kříž a na klíně leží lebka. Medituje, jak o tom svědčí níže nápis: Bina mihi mortis species sese objicit: Una Peccati maculam detegit; una tegit. — (Dvojí se mi ukazuje podoba smrti. Jedna hříchu skvrnu odkrývá, druhá shlazuje.)

Lebka vedle kříže, knihy, přesypacích hodin, růžence, hřebů, pásu ostnatého a dutek vůbec bývá často na obrázcích františkánských.

S těmito příkrasami zobrazovali rádi světce našeho na svých mědirytech i Joan. Ball. Wening, J. E. Belling, S. T. Sondermayer Cath., J. Baltzer, Franz Heissig, J. A. Pfeffel, E. Baeck dle nákresu J. A. Müllera a v novější době od dob W. Hoffmana v Praze převeliká část závodů obrázkářských pražských vystrojovala tak obrázky světcovy.

Kreslil J. W. Baumgartner (nar. 1712) — ryl Klauber (nar. 1710).

Uchýlil se od těchto rytců Albrecht Schmidt (exc. Aug. Vind.), jenž na krásném mědirytu (11×13) zobrazil sv. Františka klečícího a líbajícího v náruči své Krista na kříži. Nahoře v oblacích hraje na housle líbezný andělíček (ale levou ručkou). U nohou Františkových je lebka.

Mimoděk si vzpomínáme, že s lebkou rádi zobrazovali Františka i velcí mistři. Za všechny uvádíme aspoň Spagnolettův obraz: »Svatý František meditující« v galerii Pitti ve Florencii. V temných barvách celého obrazu účinně působí světlá hlava svěřence a v rukou jeho se bělající lebka.

Zvláštním způsobem podán obraz sv. patriarchy ve sbírce, jež jest patrně z většího cyklu rytce J. A. Pfefla, kde zobrazen světec jako: »Exemplar virtutum.« V plné postavě stojí sv. František, v levici drží kříž jako symbol trpělivosti, v pravici světlo jako symbol víry, nad hlavou jeho zobrazeno srdce jako odznak lásky k Bohu, v oblacích vznášející se andělé a trouby mají znázorňovati vzpomínku na poslední věci člověka. Stojí na draku — opodál lebka.

*Ant. Birckart (1677—1748):
Sv. František meditující.*

*

Na drobných obrázcích sv. Františka velmi často se shledáváme se *stigmatisací*, již podivuhodně Spasitelem ukřižovaným, jež tolik miloval, byl vyznamenán.

Sv. Bonaventura v »Životě svatého otce Františka«*) píše o svatých jizvách: »...dvě léta před tím než ducha nebi odevzdal, vedením božské prozřetelnosti po mnoha pracích zaveden jest na místo vysoké v soukromí, jež sluje hora Alvernská... modle se na úbočí hory, uzřel Serafa, majícího šestero křídel ohnivých i skvoucích, s výsosti nebes sestupujícího, a když přehbitým letem snesl se na blízko muži Božímu, ukázala se mezi křídly podoba člověka ukřižovaného... To vida náramně užasl a srdce jeho pronikla radost smíšená s bolestí... Vidění zacházejíc zůstavilo v srdci jeho podivný žár, ale též na těle neméně obrazy podivných znaků vtisklo... Ruce a nohy jeho uprostřed byly zřejmě proklány hřeby... Pravý bok též jakoby kopím byl zboden...«

Tato událost nescíslněkrát byla zobrazena. Zajděte na př. do překrásného kostela u sv. Jakuba v Praze u Minoritů a tam naleznete

S. FRANCISCUS SERAPHICUS.
Ego stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.
Galat. 6.

Martin Engelbrecht (1684—1756):

Stigmatisace sv. Františka S.

*) Vydání A. L. Stříže. Tištěno v Novém Jičíně 1920.

na oltáři andělského muže sv. Františka na reliefu stigmatisaci jeho, vejděte do sakristie tamže a mezi bohatě intarsovanými skříněmi spatříte tam cennou barokovou sochu sluhy Krista sv. Františka se stigmaty: zvláště sugestivně působí jizva v boku lesknoucí se třpytnou červení kamene vsazeného. Ani umělý skelný průmysl nedal si ujíti a na mléčné čišce s bohatými barokovými rozvilinami prezentuje nám stigmatisovaného Chudáčka assiského. Slovem, nescíslněkráté tajemnou událost na hoře Alverně zobrazilo umění, zvláště malířské.

Nejslovutnější mistři jako Giotto, S. Baldacchio, Dom. Tintoreto, Marcino d' Alba, G. B. Piazzetta a j. předstihují se v čarokrásném podání stigmatisace zakladatele slavného řádu františkánského.

Tuto přesvatou událost, kterou opěvoval druhdy i Jacopone da Todi, ba sám Dante, markantními rysy zobrazil dřevorytem A. Dürer,*) týž, jenž mistrně illustroval apokalypsi.

Není divu, že i na drobných obrazech velkého světce u nás snad nejčastěji se shledáváme s touto mučednickou, ale spolu i triumfální scénou.

Nescíslní rytci všechnu dovednost svoji vynaložili, by událost tu důstojně zobrazili.

Tak učinil M. Engelbrecht na větší a menší rytince.

Na jeho větší rytince (6×11) na útesu balvanu skály, na jejímž vrcholku je kostelík a nížeji kaplička, sedí sv. František, zuté maje vedle opánky. V obláčcích se vznáší zjev Pána zastřený šesti křídly. U nohou sv. Františka klečí bratr Lev a žasne nad stigmaty sv. Františka. Dole je nápis: S. Franciscus Seraphicus. — Ego stigmata Domini Jesu in corpore meo porto. — Galat 6. — C(um) P(rivilegio) S(anctae) C(aesareae) M(ajestatis). — Martin Engelbrecht exc. A. V.

Na menším obrázku (4.5×6.6) téhož rytce téměř stejně tato scena je provedena. Stejně signovaná rytinka nese nápis pouze: S. Franciscus Seraphicus.

Oběma těmito rytinkám za vzor sloužila předloha van Schuppena. (Allgemeines Künstler-Lexikon od A. Seuberta uvádí malíře Pietra van Schuppena (*1623†1707) a syna jeho Jakuba (*1653†1751).

*) Viz reprodukci v díle: P. Vittorino Facchinetti. O. F. M.: San Francesco d' Assisi. Milano 1921. Str. 410.

Vyobrazení originálu viz v častěji zde citovaném díle »San Francesco d' Assisi« str. 423.

Je zajímavé, že obraz van Schuppena reprodukoval i chalcograf Birckart na rytince (vel. 7,5×10) a jiný rytec (vel. 6×10) se značkou S. T. S. ex.

Mart. Engelbrecht ještě jinou větší rytinku (10×14) stigmatisace sv. Františka nám zanechal. Velmi živě rydl jeho vyznačilo vzrušení sv. patriarchy, přijímajícího jizvy svaté, jež způsobují šípy blesku vycházející z jizev posvátného zjevu, což tu zvláštností. Tolikéž krásná stigmatisace sv. Františka je provedena Engelbrechtem i na listě, jenž mezi sedmi čelnými světci měsíce října v pěkné kompozici ve středu umísťuje tuto událost.

Po bok této krásné rytince se může položit ona od J. A. Pfeffla, v níž kontrastuje sv. František plnou tváří velejemně propracovanou, zatím co ve svatozáři celý kříž se zjevuje a Spasitel pouze se strany mezi šesti křídly serafskými téměř se ztrácí.

Jinak pojímá omilostnění světce našeho jizvami rytinka s podpisem: Jac. Bossi fec. Světec v extasi klečí u útesu skalního, z něhož trčí jakoby uschlá silná větev, překřížená jinou větví nahoře. Nebesa jsou otevřená, naplněná překrásnou skupinkou andílků, v záři ne-

J. A. Pfeffel (1674 — † 1750) :*

Stigmatisace sv. Františka S.

beské mizí téměř zjev Spasitele, vysílající v ruce, nohy i bok Františkův stigmatizující paprsky.

Birckhart na obrázku větším ($8 \times 14\frac{1}{2}$) zobrazil stigmatizaci, kdež jako na mnohých i jiných — již Dürer tak činí — z ran Páně čáry jsou vedeny k jízvám sv. Františka. Na obrázku tom je v pozadí svědek stigmatizace bratr Lev, u nohou světcových leží kříž a lebka, na hoře v oblacích se vznášejí shluky andělčích hlaviček. V průhledu do krajiny lze zřítí kostelík a před ním kříž s kopím a houbou na tyči, jak viděti lze na Hračanech podobný kříž před kostelem u Kapucínů. Tvář sv. Františka tu podána jako starce.

O málo menší rytinku v tomto podání ($6\frac{1}{2} \times 11$) máme od jiného rytce s označením Ant. Krause Sc.

Pěkně znázorňuje vtisknutí pěti ran sv. Františka starší litografie Benzingerova z Einsiedlu. Anděl tu podpírá pod tíhou i sladkostí klesajícího světce alvernského — v průhledu do krajiny viděti ptáctvo poletující a delfína plovoucího.

Budiž zde vzpomenuto ještě starožitných pěkných rytinek upomínajících na stigmatizaci s označením: Car. Orsolini sculp. P. Ant. Novelli inv. — G. B. Göz, S. Caes. Maj. Pict. Sc. et fecit A. V. — J. Lerch ($6\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$) — žil v Praze ke konci XVII. století — Joh. Mich. Söckler, sc. et. exc. A. V.

*

Dlužno tu připomenouti i skupinu obrázků starobylých, kde sv. František v extasi zírá vzhůru, ve svatozáři v obláčcích a mezi andělčími hlavičkami se mu zjevují ojizvené ruce a nohy Páně, a uprostřed Srdce Páně s jízvou. Dole bývá nápis: »Educite me de praelio, quia oppido vulneratus sum.« 2 Paral. 35. 23.

Mezi těmito obrázky zvláště je pěkná mědirytina (8×13) gravéra jménem: G. B. Göz inv. et fecit. Axx. V.

Ještě lze tu uvést jako podružnou scénu stigmatizace sv. Františka, kde v hlavním podání se vznáší na oblaku u vítězoslávě světec náš, na mědirytu (6×10) s označením A. Brandel fecit (syn slavného Brandla, malíře, žák Renzův).

Od počátku věku XIX. až po naši dobu pražské i jiné závody obrázkářské vydaly množství obrázků s námětem stigmatizace. Tak to byli Bohmanovi dědicové v Praze, V. Hoffmann — jeden z takových obrázků je signován písmeny J. B. — na jiném obrázku

Hoffmannově podporují sv. Františka při památné události dva andělé — V. Morak, Koppe až do nejposlednější doby a jiní.

Tuto stať o stigmatisaci sv. Františka zakončuji poukazem na tklivý obrázek, zvláště zdařilý od J. Balzara (exc. Pragae). U oltáře, na němž jsou roucha i nádoby mešní, klečí vzrušený sv. František. Nahoře v oblacích na kříži se vznáší Běránek boží. Agnus absque macula. Exod. 12. Anděl podpírá klesajícího jáhna sv. Františka. Sklem proniká sem světlo. Nápis tu: »Hoc vitro purior puritas sacerdotis exigitur vita.« Na stupních je rozevřená kniha a nápis v ní tuto scénu vysvětluje: »Domine, non sum dignus.« Hle, stigmatisací tolik omilostněný Chudáček assiský pokládá se za nehodna přijetí v pokore své důstojnost kněze!

*

Pokorný zakladatel řádu františkánského s neobyčejnou láskou lnul k Matce Boží *Panně Marii*. Jeť známo o něm, že jako jáhen se modlival nejen denně hodinky církevní, ale i malé officium mariánské, tak činit radíval i svým řeholním bratřím. Konstituce františkánská mluví o tom, že světec náš pobádal spolubratry kněze, aby jak jen rubriky dovolují, o sobotách sloužili mši sv. k úctě

G. B. Göz (žil v XVIII. stol.):
Sv. František uctívá pět ran Kr. P.

Neposkvrněného početí P. Marie. — V chudičském konventu »Carceri« poblíže Assisi dosud se ukazuje obraz P. Marie, před nímž často klekával velký ctitel Matěře Boží, v kteréžto úctě pokračují všechny řády jím založené, františkáni, minoriti i kapucíni, řády klarisek i řády třetí. *) K Matěři Pána našeho Ježíše Krista nevýslovnou lna láskou, ku cti Její od svátku apoštolů Petra a Pavla až do svátku Nanebevzetí přenábožně se modlil. — A tak není divu, že Matka Boží — sv. František stali se námětem pro malíře velmi vděčným.

Giacomo Francia maluje u nohou P. Marie sv. Františka, svaté a řeholnice (Bologna), Guido Reni: sv. Františka s jinými svatými klečícími před P. Marií (pinacoteca v Bologni), R. Sanzio, B. Licio, Tiziano Veccelio a jiní tak rádi pokorného Chudáčka zobrazovali u nohou Panny přesvaté, jejíhožto Synáčka tolik a tolik miloval.

Což se tedy můžete diviti, jestliže i drobní umělci, rytci na rytinkách svých zatoužili vyrýti nebo vyleptati sv. Františka s Pannou Marií?

V životopisu assiského světce se vypráví, kterak v kapličce, ve které tak rád prodléval, uviděl nad oltářem Pána Ježíše s P. Marií, obklopené zástupem andělů. A tu slyší hlas: »Františku, vím, jak mne miluješ. Zádej si, co chceš, vše ti udělím!« A Pán uděluje památné porciunkulové odpustky.

Tu chvíli na mysli měl výborný umělec, jenž na starší překrásné malé litografii (u Benzigera v Einsiedlu) v bohaté komposici, orámované barokovým rámem, zobrazil klečícího sv. Františka na stupních oltáře. Z oblak jednou rukou kyne P. Marie, v druhé ruce podává svítek papíru (s porciunkulovými odpustky), anděl vznášející se mezi P. Marií a světcem sype růže. Výše ve shluku andělů promlouvá Pán Ježíš. Po straně obrazu je pohled do krajiny, v níž stojí dvojice: František a anděl, zvoucí Františka do kapličky pro památné odpustky.

Obrázek ten živě upomíná komposice výborného rytce Klaubera a je patrně z cyklu celého ze života sv. Františka; škoda, že není signován právě tento obrázek!

Tuže scénu, ale prostěji podává malá litografie ze závodu Koppeova na Smíchově, kterážto obrázkářská firma na výsost je zasloužila

*) Srv. »S. Francesco ed il culto alla Vergine.« — Annali della santa Casa di Loreto. Febraio 1926 str. 29.

o posvátné obrazy u nás i v cizině. I tu na stupních klečí sv. František. Nahoře v oblacích mezi hlavinkami andílčími ky- nou jemu P. Ježíš, držící kříž v jedné ruce, a Matka Boží. Na stupních oltáře poházeny jsou bílé růže. Na druhé straně obrázku je modlitba za dosažení od- pustků porciunkulových.

Též pěkně zobrazil udá- lost tu J. A. P(effel) na ry- tince (6'8 X 9'5). Tu klečí sv. František, nahoře na oblacích P. Ježíš a P. Maria s hloučkem andílčích hla- viček, jež jsou tak význačny pro periodu baroka. Mezi nimi a sv. Františkem se vznáší anděl držící knihu, v níž se čte: Indulgentia plenaria. (Plnomocný od- pustek.) Dole nápis: S. Franciscus in Ecclesia Por- tiunculae seu Mariae An- gelorum impetrat a Chri- sto Indulgentiam plena- riam per intercessionem B. Virginis Mariae.

Na jiné rytince jako prostředník mezi Pánem Ježíšem a *Matkou Boží P. Marií* v nebesích je sv. František uprostřed, kdežto dole na zemi klečí králové, biskupové a zástupci jiných stavů — vedle v očištění úpějí duše. Andílkové k nim pospíchají s nebes, podávající jim odznak třetího řádu. — Dole čte se nápis: Gnadenreiche Erz Bruderschaft S. Francisci. — In ihr ist die Zierde des Lebens, und ihre Bande seyend Bande des Heyls.

*Lithografie Benzigerova v Einsiedeln:
Sv. Františku se propůjčují porc. odpustky.*

Jako na slavných a proslulých obrazech sv. František v různé společnosti svatých a světic byl malován, tak i na drobných a malých rytinkách vedle něho vidáme jiné druhy, svaté a světice boží.

Ve spisech pojednávajících o sv. Františku se často uvádí jméno bratra jeho řeholního *Lva*. Rozkošně se čte ve Fioretech kapitolka: »Jak svatý František s bratrem Lvem říkali jitřní hodinky bez breviáře.*)

Andělský muž František bývá častěji zobrazován s tímto bratrem Lvem, pro nějž napsal i zvláštní požehnání a jež v originálu dosud se zachovalo mezi vzácnými památkami v klášteře sv. Františka v Assisi. Na jedné straně je chvalozpěv Františkův na slunce, na druhé straně toto požehnání, jež v překladu zní: »Bůh požehnej a ostříhej tě. Ukaž tobě svou tvář a měj milosrdenství s tebou. Obrátíš oči Svě k tobě a uděl ti pokoje, Lve, bratře můj. Pán Bůh milý vylej na tě požehnání své!«

K obrázkům sv. Františka rádo se připojovalo toto požehnání ode dávna. Nejeden starý mědiryt o tom svědčí. Buď svítek papíru se svým požehnáním podává »il Poverello« (Chudáček) bratru Lvovi, nebo pod pouhým obrázkem světce tohoto bývá toto požehnání, o němž tvrdí sv. Bonaventura, že je zdrojem mnohých duchovních i tělesných milostí.**)

Tolikéž sv. František zvláště se sv. *Dominikem* tvořivá na obrazech krásnou dvojici velikánů církve naší.

Na velkých obrazech již slavný Benozzo Gozzoli zobrazil setkání dvou těchto sv. patriarchů. V královském museu sv. Marka ve Florencii se chová obraz Angelica Fiesole: Korunování P. Marie s dole klečícími na obraze sv. Františkem a sv. Dominikem. Tolikéž v loggii florentské mistrné je dílo Ondřeje della Robia: Obětí dvou těchto světců.

*) Kvítky sv. Františka v překladu Dra K. Vrátného str. 27.

**) V původním latinském jazyce: Benedicat tibi Dominus, et custodiat te. Ostendat faciem suam tibi et misereatur tui. Convertat vultum suum ad te et det tibi pacem, Dominus benedicat, f. Leo, te. — Franz von Assisi. Von Gustav Schnürer. München 1905. Str. 126. — V téže knize vyobrazení originálu požehnání na str. 112.

Nás tu zajímá méně známý mědiryt ryjce M. Engelbrechta. Na oblacích sedí Spasitel mezi anděly a zatím co pravici živě vztahuje, v levici třímá šípy. Před ním klečíc na obláčku P. Maria prosebně spíná ruce. Dole je zeměkoule. Po jedné straně její klečí sv. Dominik, máje u nohou psa se známou pochodní. Po druhé straně klečí sv. František s křížkem v ruce a vzhledá k nebesům. Na hoře zeměkoule čte se nápis »Succurre cadenti«.*)

Pod obrázkem čte se nápis: Synu Boží, Spasiteli světa, smiluj se nad námi! Slituj se, rci, o Panno, nad mými svěřenci, a jež Jsi vykoupil, ušetři vinných krví prolitou! A hned se snesou z rukou blesky Syna, neboť prosby Matky tak velikou mají váhu.**)

Zvláště častým zjevem na obrázcích sv. Františka bývá spoluzobrazený světec řádu jeho sv. *Antonín* paduánský. Zároveň s nimi se tu vyskytuje Matka Boží, již celá řehole františkánská ctí zvláště v Jejím neposkvrněném početí.

Uvádím tu rytinku z XVIII. století (11×7,5). Mezi hvězdami stojí soška P. Marie staroslavného kláštera františkánského v Heindorfu v Čechách. U paty její klečí po jedné straně sv. František, z jehož úst plynou slova: Mater misericordiarum — po druhé straně klečí sv. Antonín, z úst jehož opět zní slova: Mater totius consolationis. — Dole je nápis: Vera effigies Thaumaturgae Matris Dei in templo P. P. Franciscan. Mariae-Heindorfii A 500 et ultra Annis Frequentia Populi ac Miraculis celeberrimae.

Na mědirytince Birckhartově (1677—1748) po boku P. Marie hájecké (u Prahy) klečí sv. František a sv. Antonín.***) Tak hájeckou P. Marii zobrazovaly rády opět a opět tiskárny náboženských obrázků až po doby naše.

Dle vkusu lidového dovedla zobraziti proslulá pražská tiskárna V. Hoffmanna (7×10) sv. Františka se sv. Antonínem. Stojí uprostřed kříž ověšený purpurovým pláštěm, dále je tu kopí, tyč s houbou, trnová koruna, kalich, dutky, kostky, kohout, rukavice, provaz. U paty kříže je lebka. Po jedné straně stojí sv. František se sepjatýma ru-

*) t. j. Pomoz klesajícímu!

**) Text autentický: »Fili, Redemptor mundi Deus, miserere nobis. Fili, parce meis, dic Virgo, clientibus, et quos Christe redemisti, parce, cruore reis. Et mox de manibus labentur fulmina Gnati, namque preces Matris tam grave pondus habent.

***) Sborník úcty sv. Antonína Pad. v českých zemích. A. Šorm. Str. 96 a násl.

kama, po druhé sv. Antonín s lilii. Tato rytina je ručně malovaná, jak tenkrát celé rodiny v Praze se živily ručním kolorováním černých rytinek.

V četné společnosti svatých ocitá se samotář Assiský na skládacích devítipolíčkových *amuletech*. Celý rozložený amulet, který v sáčkách lidé složený při sobě nosívali, je u velikosti 14×18 cm. V každém z devíti políček je rytinka některého svatého s nápisy. Tak hned na prvním z kraje bývá sv. František objímající kříž. Následují v téže řadě Neposkvrněné Početí P. Marie, sv. Antonín Pad. V druhé řadě pod dvojitým křížem archanděl Michael se sv. Jiřím, ve středním políčku bývá na rytince J. H. S., odchlípne-li se rytinka ta, pod ní nalezneš různé svátostiny, jako květinčky od Božího Těla, medailky atd., v dalším políčku pod křížem sv. Benedikta stojí sv. Benedikt se sv. Rochem, v třetí řadě v sedmém políčku je rytinka sv. Tří králů a sv. Ignáce, dále pět ran Krista Pána a v posledním, devátém políčku je hlava sv. Anastasia a sv. Anastasie, spolu i sv. František Xav.

Na jiných amuletech devítipolíčkových bývají ještě jiní svatí, na př. i sv. Jan Nep. a stigmatizace sv. Františka z Assisi. *)

Ze i na tak zvaných *»morových stuhách«* vyskytá se mezi jinými svatými, k nimž za moru lidé se utíkali, i rytinka sv. Františka z Assisi, což svědčí o veliké úctě k němu, povědíno bylo již v Šormově Sborníku úcty sv. Antonína P. v českých zemích na str. 100.

*

Zvláštní zmínky zasluhuje zobrazování sv. Františka na tak zvané *»délce Pána Ježíše«*, zvané i *»míra P. Ježíše«*.

Svatá evangelia nestačila zbožným vyznavačům Kristovým. Proto záhy povstávaly apokryfy a i pozdější doby opřádaly ve zbožném zanícení milovanou osobu P. Ježíše na př. u nás překrásnými poetickými koledami.

Lid toužil poznati i sladkou tvář a postavu Páně a ji si zpřítomnit. Vzpomeňme jen na Abgara! A tak vzniká i touha věřícího lidu poznati velikost Páně a mezi lidovými dokumenty uchována je nám z prastarých dob v tak zvané *»délce Pána Ježíše«*. U nás je dosud známý nejstarší doklad v Passionalu Kunhutíně z počátku XIV. sto-

*) Vyobrazení amuletu viz v Českém slovníku bohovědném Dra A. Podlahy str. 403.

letí. Je to pouhá linka, která zvětší-li se šestnáctkrát, udá nám velikost Pána Ježíše.

Jsou dva typy těchto délek Pána Ježíše, u nás se vyskytujících. Jedním z nich je papírová stuha zdělí více *dm*, potištěná nebo popsaná rozličnými modlitbami a benedikcemi, naznačující prý skutečnou délku Pána Ježíše.*)

Druhý typ zajímá nás v této studii více. Mívá formu malého obrázku.

Takový obrázek — délku Pána Ježíše — mědirytem provedený máme od ryjce zvučného jména Jana Berky, jenž žil v letech 1758 až 1815. Je tu proveden sv. František z Assisi, stojící v mandorlovité ráně Kristově a držící v ruce křížek čtyřicetkrát zmenšený, nežli obnáší délka Krista Pána.

Též J. Balzer (exc. Pr.) zanechal nám podobnou »délku P. Ježíše«. V elipsovitě ráně boku Páně stojí, sv. František s kuklou na hlavě v ruce drží křížek. Nad hlavou jeho se vznáší v trnové koruně srdce proklané a v něm tři hřeby. Na hoře obrázku v cípech jsou proklané ruce Páně, dole podobně nohy Páně s posvátnýma jízvama. Nápis německý: Das ist die Lenge und weite der Wunden Christi So in Sein Heilige Seite gestochen worden an dem Creütz, wer die mit Reu und Leyd andächtig Kusset erlangt Jedesmahl Sieben Jahr Ablass von den Pabst Innoncentio. — Das Kreützlein welches der heilige Franciscus in händen haltet, 40 mahl gemessen, hat Just die lenge unsers Jesu Christi in Seiner Heiligen menschheit.

Hojné jsou varianty tohoto typu, z nichž na některých text bývá podán správnějším pravopisem. Bývají tyto mědiryty i častěji ručně kolorovány.**)

Počátek vzala tato »délka P. Ježíše« ve zbožnosti lidu. Bohužel, že někdy přes jasná učení církve o svátostinách a benedikcích obrázků těchto a délek těchto bylo nesprávně užito a též i někdy textem církevně nepřipustným a neschváleným bývalo opatřováno.

*

Sv. František láskou v pravdě serafinskou miloval *přírodu*, odlesk to krásy Boha Tvůrce. A za to jako druhdy tam v ráji k Adamovi, odkládají zvířátka svoji plachost a tulí se k sv. Františku jako

*) O tomto typu viz Dra Č. Zíbrta: Český lid XVII. str. 70.

**) Viz ukázky těchto délek v citovaném »Českém Lidu«, roč. XVII.

děti k otci. Laňka klade hlavu do klína jeho, i zajíci bez bázně se blíží k dobroději svému, a což teprve ptáci! Sedají mu na ruku, na rameno a nastavují hlavíčku, aby je pohladil. Sv. František vypráví jim o dobrotivosti boží a oni výklad jeho doprovázejí zpěvem. Otvírají zobáčky a třepotají křídly, jakoby dávali souhlas svůj na jevo.

Kdykoli sv. František unaven postem a modlitbou dlouho do noci trávící ráno zaspal, přiletěl bratr sokol k lůžku Františka. Sedl mu na rameno a jemně ho zobákem budil.

Sv. František zvláště miloval hrdličky. Jednou potkal hochu s hrdličkami, který je nesl do města na trh prodat. Sv. František si je vyprosil a v klášteře jim uchystal útulné hnízdečko, a hrdličky, kdykoli se vracel sv. František z misii, vždy mu radostně v cestu cukrovaly, jakoby jej vítaly.

I ryby těšily se zvláštní lásce Františkově.

Sv. František přichází k říčce. Sestry ryby spěchají k němu a vystřekují z vody své hlavičky. František promlouvá k nim o lásce a dobrotě boží, která jim dala tak podajný živel vody,

Jan Berka (1758 — † 1815):
Ryfinka se sv. Františkem, zobrazující 40 krát
zmenšenou délku P. Ježíše.*

kde se mohou dle libosti prohánět. »Jděte, milé sestry, rybičky, a chvalte dále Pána Svého!« A ryby se vymrštující z vody, projevu-
jí, že mu rozuměly.

Kterak by nebyl miloval sv. František květiny, stromy? Světec z Assisi lnul zvláštní láskou k nevěstě mezi stromy — bříze. Náš Hálek dovedl tak něžně chváliti panenskou břízu. Což lépe dovedl to velebiti sv. František bílou svoji sestru! A slunce, měsíc, hvězdy? O té lásce k nim svědčí oda, kterou napsal na slunce.

Byl-li takovým ctitelem a velebitelem světec náš přírody, v níž viděl zrcadlit se dobrotu a moudrost Boží, což divu, že staří i noví mistři zobrazovali »básníka« přírody sv. Františka velmi často s přírodou.

Malíř Carpi maluje sv. Františka obdivujícího pramen čisté vody, jindy mezi stromy a květinami, jiný umělec se skřivánkem nebo s havranem, s cikadou. Velmi často s ovečkami vidáme na obrazech přítele jejich Františka — zvláště však mezi ptactvem.

A tak i na rytinkách často mezi obrázky Františkovými vidáme světce s *beránkem*.

Na jednom z nich (vel. 8×14) na rokokovém podstavečku stojí sv. František s rukama rozepjatýma, jakoby kázal. Na boku jízva viděti a vedle kříž na prsou. Nahoře andílčí hlava se šesti křídelky, doleji dvojice andílčích hlaviček. U podstavečku stojí beránek, jenž sv. Františku připomínal Beránka božího. Snad míněn beránkem tím i onen, o němž mluví sv. Bonaventura, že býval tak věrným druhem sv. Františka. Dole obrázek nese nápis: S. Franciscus Fundator Ordinis Fratrum minorum. — Baltzer sc. excudit Pragae et Lissae.

Ještě zajímavější je jiný mědiryt (5'5 $\times$ 8'5). Tu klečí před oltářem, na němž v monstranci vystavena nejsvětější Svátost oltářní, sv. František, vedle něho klečí ovečka. Dole je nápis: »Mit Francisco bis an mein End, bett ich Gott an im Sakrament.« — J. G. Gutwein. — Tento rytec Jan Jiří Gutwein, který žil v Brně kol roku 1716, když jehlou ryl do mědi tuto scénu, měl na mysli zajisté onu ovečku, jež dle podání starobylého v Porciunkuli od sv. Františka vycvičena byla ve výkonech piety.

Rázem dobovým přimyká se k těmto rytinkám obrázek (vel. 6×11), kde hospodyně chystá se zaříznouti beránka. Leč k tomu se naskytl sv. František s druhem svým, na něž poštěkává psík, a za plášť svůj na životě zachraňuje beránka toho. Tak o tom vypráví sv.

Bonaventura. Nápis na
obrázku: S. Franciscus
palliô Agnellum redimit.
S. Bonav. in vita. Označen
rytcem Klauber Cath. Sc.
A. V.

Pravili jsme, že sv. František miloval tolik ryby a jim i kázal. Nuže, rozkošný obrázek český scenu tu nám zobrazuje: Sv. František stojí na břehu moře. V pravici drží kříž dvojitý, v levici žaltář, na hlavě má kuklu. Rybky vystrkují hlavičky z vody. — V pozadí sedící sv. František káže ptactvu. Rytinka ta (velikosti 8×13) je podepsána: Volucres caeli et pisces maris audite verbum Domini. — Je signována Jo. Ch. Smischek fecit Pragae 1650. — Tedy od umělce Čecha. Reprodukovali jsme rytinku tu hned v čele.

Zmínili jsme se o tom, že i *stromy* byly milými sestřičkami sv. Chudáčka, mezi nimi zvláště bříza.

Ale i keř *růžový* v životě sv. Františka tak je památným. Stará rytinka s označením A. M. W. fec. asi ze XVII. století (vel. 9×12) poblíže Porciunkuly ukazuje stojícího sv. Františka po jedné straně růžového keře, a po druhé straně dva bratry jeho řeholní. Žasnou a úžas jejich vysvětluje nápis na obrázku: Franciscus mense Januario legit rosas, testes suae illibatae Virginitatis. Conf. fr. 14. — Franciscus leset mitten im

Baltzer: Sv. František se zamilovanou ovečkou.

Jos. Führich (1800 — † 1876):*

Sv. František, přítel zvířat.

*Ryfinka na Führichových úmrtních památkových
obrázcích.*

Benzigerově kresbu tu reprodukuje. Rytec Adrian Schleich se narodil v Mnichově 1812 (Allgem. Künstler-Lexicon A. Seubert 1882).

Jenner frische rosen zur Urkundt seiner Jungfräulichen Reinigkeit. — Existuje týž obrázek v méně dokonalém provedení, pouze s týmž německým nápisem a nesignovaný.

Na hojných obrázcích světce z Assisi podstatnou součástí jsou *ptáci*.

Je u nás nikoli neznámý vysekávaný obrázek R. W. Husa, od něhož jsou známy vystřihované a vyřezávané obrázky z let 1653—1654. Na jednom z nich rozkošným způsobem vidíme sv. Františka, kterak káže ptákům. *)

Od našeho Jos. Führicha je líbezná scena sv. František mezi zvířaty. Sedí pod stromem na útesu, v levici má rozevřený žaltář a pravíci hladě srnku. Dále je jelen, u nohou zajíčkové. Více tu ptáků. V pozadí tomu všemu se diví dva spolubratři. Starší oceloryt (7 × 10) A. Schleichův v závodě

*) Spitzbilder... od Maxe Bucherera Dachau.

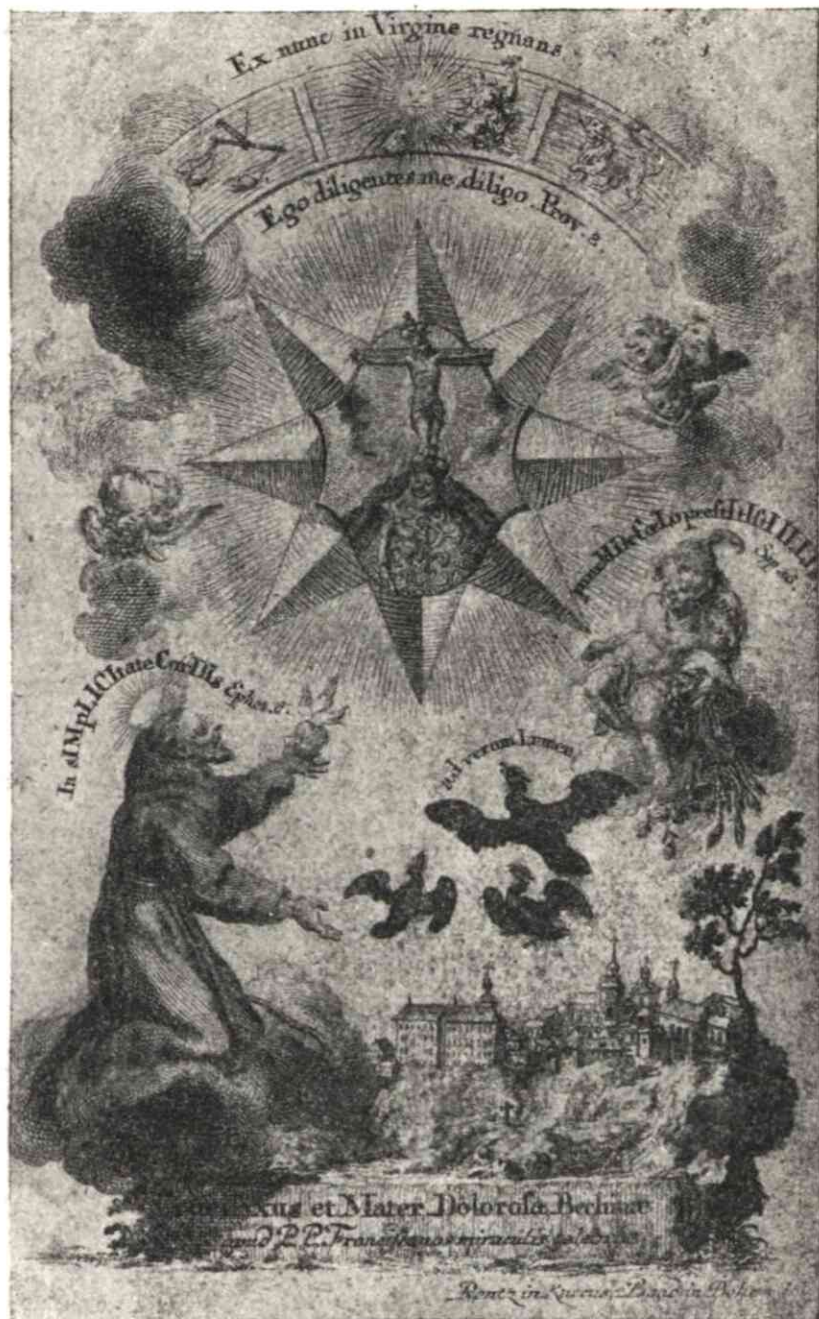
Na jednom Baltzerově mědirytu stigmatisace sv. Františka mimo »oživujících« elementů lebky, přesýpacích hodin a žaltáře je ve stromečku ptáček a dole klove *havran*.

Převzácná rytinka dochovala se nám i od znamenitého rytce Michaela Rentze, jenž se narodil r. 1701 v Norimberce a jehož zvláštním příznivcem se stal později velký přítel umění a literatury hrabě Špork. Před klášterem františkánským v Bechyni klečí sv. František S. Žirá vzhůru k památnému kříži bechyňskému a starobylé umělecké bolestné Matce Boží bechyňské. Nad klášterem se vznáší orlice s dvěma mláďaty, symbolisující vznícenou lásku k Ukřižovanému a k Matce Boží.

*

Pozoruhodnou skupinu mezi obrázky sv. Františka tvoří ony, kde svatý patriarcha jakoby ve spánek byl pohroužen a nad ním vyrůstá strom, jehožto sladkým ovocem jsou svatí a světice jeho řehole.

Je to dávný obyčej tohoto způsobu. Tak od dávna v základě pro roctví Isaiášova: »A proutek vzejde z kořene Jesse a květ z kořene jeho vystoupí« zobrazovali rytci otce krále Davida jménem Jesse, jak na zemi odpočívá jakoby ve spánku. A ze srdce jeho vyrůstají

*Michael Rantz (roz. 1701 v Norimberku):
Františkánský obrázek z Bechyně.*

dvě větve, nesoucí plody, prarodiče Pána Ježíše. Zramenitý dřevoryt toho způsobu je na př. v bibli Severýnově z Kápí Hory z r. 1537.

Duchovními potomky patriarchy sv. Františka byli přečtení svatí a světice z I., II. i III. řádu sv. Františka. Ve způsobu rocokmenu stromového zvláště dovedně zobrazil duchovní potomstvo svatého zakladatele na stromu františkánském Ondřej Bianchi v r. 1901.*)

A tak i drobné náboženské obrázky myšlenku tu se pokoušely šířit mezi ctiteli františkánskými.

Mezi nimi zajímavou ukázkou je malý mědiryt (6 × 11), na němž na zemi odpočívá sv. František ve spánku. V levé ruce drží kříž, pravou podpírá hlavu. Poblíže je lebka.

Z boku jeho vyrůstá strom, na dvě strany sedm haluzí vyhánějící. Z nich pučí květy a do každého vsazena jsou poprsí svatých a světic. Na první větévce na př. S. Joes (Joanes) de Urbino Confess., B. Agnes filia Reg. Portug. B. Paschalina Viz., B. Emiliaa Virgo atd. Na obrubě horejší je nápis: Ordo poenitentium tertium, sexum capit utrumque. In Officio s. Francisci. Dole na rytince je delší latinský nápis o založení III. řádu sv. Františkem a potvrzení římskými papeži. Cum Priv. S. C. M. — J. A. P. excudit A. V. Zkratka ta napovídá, že hezkou tuto rytinku vytiskl proslulý rtec Joh. Andreas Pfeffel, ryjec (naroz. 1674, † 1750), zdržoval se ve Vídni a Augsburku. Od něho po vlastech našich je zachováno pemnoho obrázků.

Z novější doby malá litografie (7 × 10) ze závodu Koppeov: v Praze způsobem fototypickým v zlatém orámování ukazuje ve stromu františkánském záslužnější svaté a světice třetího řádu; svatý František podán tu podobným způsobem jako na rytince Pfeffelově

Jinakým pojetím podává tu myšlenku starý mědiryt. Na skále klečí sv. František, s nebes podává mu P. Ježíš reholi, a lol skály klečí a stojí svatí a světice s nápisem: Tres ordines hic ordinat: primum Fratrum nominat minorum; pauperumque fit Claissarum medius: sed Poenitentium tertius sexum capit utrumque. Antiph. III. ad Laudes.

*

*) Viz reprodukci v knize: »San Francesco d' Assisi« od P. V. Facchinetti, str. 195.

Sv. František opět zautoužil po *mučednické* smrti a vydal se třináctého léta svého obrácení na cestu do končin syrských. Jde až před samého sultána a neohroženě mu káže víru Kristovu. »Ať skočí vaši kněží« — vece sultánovi — »se mnou do ohně! Kdo v něm zahyne, toho víra není pravá.« Imamové při těch slovech se tlačí do kouta. Srdnatost Františkova se líbí sultánovi — i propouští ho v milosti.*)

I tuto scenu rytci zobrazili na menších, drobných rytinkách.

Zvláště pěkně událost tu s bohatou komposicí podává rytinka v rozměru 14×9, jež je označena původci znamenitými: God. Bern. Göz inv. et del. Cum Jos. ec. Joa Klauber Cath. Sc(ulpsit) et exc(udit) A.V. — C. P. S. C. M.

Na mědirytu je zobrazen vnitřek nádherné síně pěkně orámované rozvilinami. Tu při stěně sedí sultán. Ve středu v plamenu leží kniha otevřená. U ní stojí v živé posici sv. František, podál něho čtyři oblečení

J. A. Pfefel (* 1674 — † 1750):
Svatí a světice z řádu sv. Františka S.

*) Živě líčí událost tu sv. Bonaventura v životě sv. Františka. Překlad Střížův od str. 72.

jako pravoslavní duchovní. Kolkolet jsou v bohatém ustrojení vojínů a jiní orientální hodnostáři. Nahoře ve svatozáří je srdce a zbrodané ruce a nohy Páně. V lince hořejší je nápis: 4. Oct. — S. Franciscus Seraph. V dolejší lince slova Písma sv.: Opus quale sit, ignis probabit. 1 Cor. 3.

Jest to jeden ze 365 obrázků svatých a světic umělecky podaných ve vzácné kolekci jmenovaných umělců, vydané v Augšpurku v první polovině XVIII. století. Josef Klauber vyučil se rytečství u Birkarta v Praze.

*

Dojemno je čísti ve starých pramenech, jak sv. František se připravoval k uvítání sestry *smrti*.

Když bratři viděli jej umírat, zdálo se jim, jakoby druhého Joba viděli, v němž, když neduživost tělesná se vzmáhala, vzrůstala též i jarost mysli. Žádal, by bratři jej přenesli k Svaté Marii v Porciunkuli, by tam, kde byl přijal ducha milosti, odevzdal ducha života. Jako Kristus umíraje, neměl na kříži roucha na těle svém, tak i sv. František, ve všem chtěje Mistru svému podoben býti, zbavuje se všeho roucha. Na smrtelném lůžku bratry své kolem sebe shromážděné rozněcuje k božské lásce, jim i žehná, sladce k nim promlouvá: »Mějte se dobře, synáčkové...« Prosí, by mu ještě přinesli knihu Evangelii.... až posléze duše jeho přesvatá z těla se vyprostila...

Blažená tato smrt okrášlena byla mnohými líbeznými zkazkami. *)

Sám Rubens podává jeden okamžik z umírání sv. Františka — jeho poslední svaté přijímání. Před Rubensem i po něm slavní umělci tu onu scénu zobrazovali z posledních chvil Chudáčka božího.

I drobné kytičky a kvítky se kladou k rakvi mrtvého.

A tak i drobné, malé obrázky oslavují smrt toho, jenž i ve smrti připodobněn Pánu Ježíši, sv. Františka.

Tak na př. krásná litografie Benzigerova zobrazuje sv. Františka na lůžku smrtelném, obklopeného spolubratry; duše jeho na obláčku v podobě hvězdy se vznáší k nebesům. V nebi duši tu vítají andělé. Na jiné litografii jinak podána je smrt sv. Františka. Třeba že je to barevná litografie pražská z uměleckého závodu Koppe-ova a he-

*) Viz Život sv. Františka od sv. Bonaventury. (Překlad Stříže str. 102.)

zounká: přece nedostihuje jmenované černě provedené litografie předchozí.

*

V popisné této črtě jsem stručně vyličil aspoň něco, byť ne vše, co pamětihodného jsem postřehl na zdejších starobylých obrázcích sv. Františka Serafinského. Bylo jich nemálo: kolem 200. A to ze Strahovské bibliotšky; tu je nashromáždil zejména nezapomenutelný Dlabač, učený premonstrát, a nynější jeho důstojný následník převor a vrchní bibliotekář C. Straka ochotně a radostně dává čerpati z pokladů těchto. Rád k studii této propůjčil krásné obrázky své i konsist. rada a katecheta V. Vítek, jakož i klášter Uršulinek v Praze. Ctihodná sestra Nepomucena v dávných již dobách dovedla oceniti krásu starobylých obrázků a bohaté album pro klášter jich dovedla uchovati. I dp. A. Černý posloužil několika obrázky. Díky všem!

Končím úryvkem starobylé písně z Kancionálu: »*Slavíček rajský*«, kdež i nota udána. Neboť všechny zde líčené obrázky v souhlasné harmonii zpívají:

»Pozdraven buď, Františku, všech ctností lilium,
Ty největší chudobo, vonné konvallium:
Ó, růže bez trní, jež se více nemění!
S Kristem Pánem svým milým, všecek ozdobený!«

*Ukázka výzdoby
františk. slovenského časopisu
„Serafinský svět“.*

SVATÝ FRANTIŠEK A ČESKÝ NÁROD.

Duch, jež vyvolal veliký hlasatel evangelické chudoby, šířil se úžasně rychle, nejprve, jak samozřejmo, ve vlasti Františkově v Itálii a záhy ještě za života světceva také do vřkolních zemí. Náš národ může s chloubou na to pohlížeti, že jest jedním z těch Bohem obšťastněných národů, kteří velmi záhy po smrti Františkově přijali duchovní syny téhož — Františkány. A země koruny české jakoby byly čekaly na tyto Bohem nadšené muže, čehož důkazem, s jakou rychlostí se šířil řád Františkův u nás.

Příchod Františkánův, či jak se jim s počátku říkalo, »Bratři Menších«, uskutečnil se do našich zemí kolem r. 1232, tedy šest let po smrti sv. Františka. A hle, již r. 1260 provincie česká (rozuměj provincii řádovou) čítala devět kustodií, a to: Pražskou, Litoměřickou, Královéhradeckou, Moravskou, Krakovskou, Opolskou, Vratislavskou, Goldbergskou, Budišínskou a Hnězdenskou.

Pražská kustodie měla kláštery v Praze u sv. Barbory na Františku a u sv. Jakuba, dále v Mladé Boleslavě, Jindřichově Hradci, Bechyni a Benešově. — Litoměřická: v Litoměřicích, Mostu, Zátci, Stříbře, Plzni, Kadani. — Královéhradecká: v Hradci Králové, Čáslavě, Kladsku, Vysokém Mýtě, Novém Bydžově. — Moravská: v Olomouci, Brně, Opavě, Znojmě, Jihlavě, Novém Městě, Krnově.

Jako církvi vůbec, tak i řádu sv. Františka nesmírně mnoho uškodily náboženské zmatky a války, vyvolané Husity. Všechny kláštery, vyjma Litoměřický, Žitavský a Krumlovský, kde našli bratři útulku, byly zpustošeny a spáleny. Synové sv. Františka rozeznáni do všech úhlů světa. Když bylo skončeno poslední jednání hrůzyplné tragédie u Lipan, rozprášení synové sv. Františka zase se vraceli a s trpělivostí neúmornou, kde jen se dalo, z rumů budovali nová svá sídla. Ovšem trvalo dlouho, než se jakž takž vzpamatovali. K prvotnímu slibnému rozvoji bohužel již nedošlo a také prvotný ryzí Františkův duch hodně poklesl.

Roku 1517 byla provincie česko-polská rozdělena na českou a polskou, a také synové sv. Františka počali se dělití ve dvě větve silnější: Bratry Menší čili Františkány a méně silnou: Bratři Menší čili konventuály. První větev, pokud možno, vždy hleděla zachová-

vati ducha Františkova v původním znění, druhá si vymohla na svaté Stolicí různá zmírnění.

O obnovu české provincie v duchu Františkově má zásluhu sv. Jan Kapistrán, který v našich zemích tak horlivě šířil slávu Františkovu od r. 1451.

Nešťastná lžireformace způsobená odpadlým mnichem Martinem Lutherem a jí vyvolané války také víc než zdecimovaly počet synů sv. Františka v zemích našich. V české provincii klesl jejich počet na 17, kteří sídlili v Plzni, Tachově, Bechyni, Jindřichově Hradci a Znojmě. Ve Slezsku roku 1570 byli bratři vyhlazeni morem úplně. Teprve za provincialátu P. Aemilia Aleše Kekha počala se česká provincie zase zotavovati z ran přetrpěných. Bratří stále přibývalo, takže na počátku století XVII. čítala česká provincie na 30 klášterů s 1000 obyvateli. Když část Slezska německou hrabivostí byla odtržena od zemí koruny české, také kláštery tu se nalézající byly odtrženy a připojeny k provincii německé.

Ještě jednou zakusil řád sv. Františka v našich zemích krutou ruku nad sebou, a to za císaře Josefa II., který celou řadu klášterů františkánských zrušil, tak na př. v Brně, Znojmě, Kroměříži, Olomouci, Opavě. Za to přivtělil k české provincii kláštery v Chebu a v Uherském Hradišti r. 1785. Od té doby česká provincie Františkánská má 17 konventů a 2 menší klášteríky čili hospice.

Kláštery ty jsou: v Praze u P. Marie Sněžné, v Chebu Zvěstování P. Marie, v Tachově sv. Maří Magdaleny a sv. Alžběty, v Kadani sv. 14 Pomocníků, v Jindřichově Hradci sv. Kateřiny, v Plzni Nanebevzetí P. Marie, v Bechyni Nanebevzetí P. Marie, v Uherském Hradišti Zvěstování P. Marie, ve Voticích sv. Františka, v Turnově sv. Františka, ve Slaném Nejsvětější Trojice, v Dačicích sv. Antonína Paduanského, v Hájku P. M. Loretanské, v Hostinném Neposkvrněného Početí P. Marie a Nejsvětější Trojice, v Zásmukách pěti ran sv. Františka, v Moravské Třebové sv. Josefa, v Hejnici Navštívení P. Marie. Residence: v Hořovicích Nejsvětější Trojice a na Skalce sv. Maří Magdaleny.

V klášterích a residencích sídlí v této době 45 kněží, 25 bratří laiků s profesí, kleriků s profesí 17, noviců 14 a bratří-terciářů klášterních 16.

ČESKÉ ASSISI.

Jednoho dne za onoho času — totiž třináctého století, když ještě Francesco, syn kupce Bernardona, chodil po světě, bylo veliké shromáždění lidstva u kostelíka sv. Damiána poblíž Assisi. Sběhl se lid, přišli vážně měšťané, přijelo panstvo.

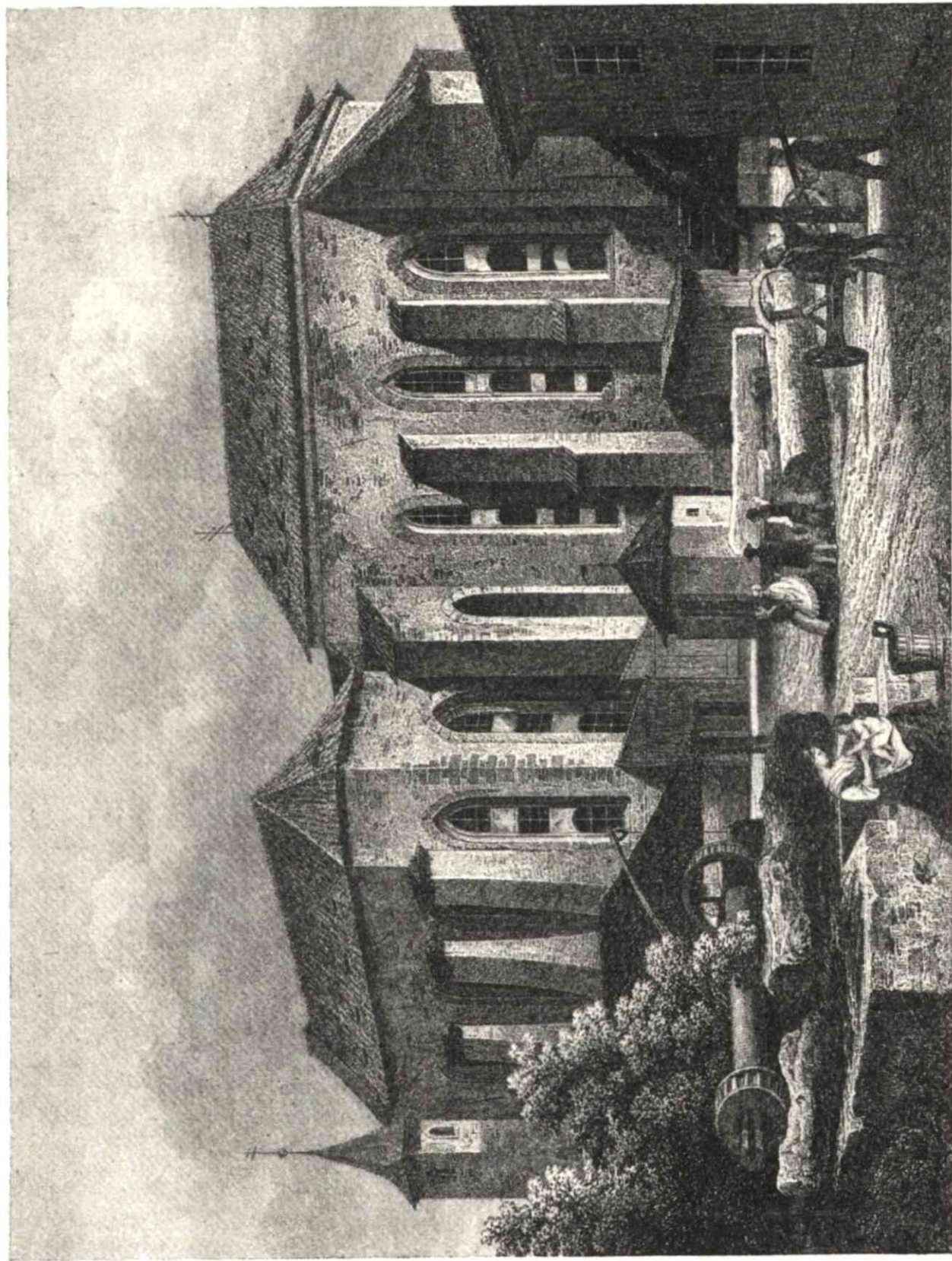
Přední ze shromážděných vystoupil a četl z čistého nažloutlého pergamenu ujednání všech: že po všechny časy šlechta, rytíři, měšťané a občané z Assisi mají stejné právo v daních a jiných občanských povinnostech, zbrani, úradě i volbě, a že si budou od nyníška skutečně bratřími.

Tento list, jenž na nás čtoucí, zvyklé již občanské rovnosti, nečiní žádného zvláštního dojmu, je v třináctém věku div divoucí, pravá Magna charta libertatis a chlouba starého Assisi. Jest to, ovšem nepřímě, dílo svatého syna zámožného soukeníka Sera Pietra Bernardona a urozené Sory Piky, Francesca, jenž vyvoliv dobrovolně chudobu, chtěl láskou, od Krista lidstvu odkázanou, obnoviti svůj čas i svět.

I těm, kdož znají z přímého studia doby XII. a XIII. věku, jeví se Františkovo dílo opravdovým zázrakem, neboť takové dalekosáhlé převraty provádějí se ve společnosti obyčejně železem a krví, tedy tím, co nazýváme revolucí. Nikdo také nečekal, že by zrovna láskou, od Krista odkázanou, a v době obecného násilnictví a skleslosti mravů málo znatelnou, mohl býti nějaký vážný převrat nebo trvalý světový obrod uskutečněn. Vždyť se dokonce některý čas zdálo, že se křesťanství v soudobém evropském barbarství udusí.

Na žhoucí plápolající oheň prvotního křesťanství v církvi padly totiž trosky bořící se římské veleříše a navalily se surové hmoty stěhujících se nových národů. Běželo o to, zda ten přetížený oheň neuhasne. Na štěstí nestalo se tak. Doutnal a kouřil a prodíral se ponenáhlu až do XII. věku plameny svými, tavě a třibě hmotu hrubé rudy, výš a výš, a tehdy, když se zdálo, že podlehne, vyšlehl nej-mocněji a nejjasněji ve věku XIII. Jedním jeho nejmohutnějším, zrovna sopečným plamenem byl právě sv. František.

Bude tomu letos 4. října sedm set let, co umřel. Celá Itálie bude zanedlouho zněti slavnostmi církevními i národními na památku tohoto

Josef Hellich a Vilém Kandler: „České Assisi“. Ryl J. Rybička.

velikého světce, a celý vzdělaný svět se jim propůjčí za ozvučnou půdu, ovšem i naše země, jež také přijala bohaté sítě Františkových myšlenek, zasetých u nás požehnanou rukou blahoslavené Přemyslovny Anežky.

Myšlenky svatého Františka — oprostít se dobrovolnou chudobou od vnějšího přepychového bohatství a za to tím více se obohatit vnitřní láskou k Bohu i lidem — zápasily s počátku pro nepochopení velmi těžce a probíjely se jen s velikými oběťmi těch, kdo je přijali. Bylo třeba i tragických rozporů v rodině i ve společnosti.

Nejlépe jest to viděti na Giottově V. fresce v basilice sv. Františka v Assisi, zobrazující, jak se František zříká svého nepovolného pozemského otce. Obraz jest jakoby rozpůlen ve dvě strany, od sebe oddělené. Vpravo stojí František, ze šatů svlečený, jež biskup kusem roucha přiodívá, stojí s rukama i očima zdviženými k nebesům, kde si volí za otce Boha. Vlevo se svou skupinou příbuzneckou postavil se rozhněvaný Bernardone; v jedné ruce má Františkovo odevzdané šatstvo, za druhou pak tahají ho zpět přátelé, aby se ve hněvu násilně nezapomenul.

Jest také známa podobná historie Františkovy učence sv. Kláry, v jaké nesnadné příhody se vydala, když se proti vůli rodičů rozhodla obětovati své plavé vlasy i sebe na oltář Františkovy chudoby a v noci tajně přiběhla do Porciunkuly. S týmiž osudy ji následovala mladší její sestra Anežka, jež za ideály Františkovými utekla do kláštera S. Angelo di Panso na svahu hory Subasia. Otec Favorino ji tam stíhal s dvanácti ozbrojenci a pokoušel se ji mocí vyvésti, ovšem nadarmo.

Nic takového nečteme při uvádění Františkových myšlenek k nám a při zakládání jeho Assisi u nás. Nechceme tím tvrditi, že by se královský rod Přemyslovců i sama jeho vzácná ratolest Anežka byly beze vší životní tragiky věnovaly provádění nesnadného a vysokého díla cizího světce. Četné zásnuby, stále rušené a stále znova ujednávané, kterých byla královská dcera od malička nešťastnou obětí: s polským Boleslavem, po jeho smrti s německým Jindřichem, pak zase s Bedřichem II. i anglickým Jindřichem III., vnitřně i politicky zevně hýbaly klidem královské rodiny a zvlášť bolestně se dotýkaly samé Anežky. Ale tyto i jiné zápasy, již dříve odbyté, byly snad právě příčinou, že jak Anežka sama tak i celé její okolí bylo zralé pro pokojné přijetí Františkových myšlenek. A tak vi-

díme nejen Anežku, jak se zasvěcuje svatému dílu, ale i její královské příbuzenstvo, jak v něm ukazuje radostné účastenství.

V klášteře na Františku v Praze zachoval se neporušen významem i slohem znamenitý portál ke konventní síni. V jeho sloupových hlavicích jsou korunované hlavy současných asi Přemyslovců, vlevo mužů, vpravo žen. Jsou zobrazeni velmi osobitě a projevují svým skupením takovou srdečnou účast a radost, že se zdá, jakoby se chtěli všichni ohrát na té nové lásce své svaté příbuzné. Pravíme s rozmyslem: Sotva se kde v jiné zemi potkalo hnutí Františkovo s takovým porozuměním a s takovou radostnou účastí všech vrstev měkce zladěného národa, jako u nás, kde na jednom místě v Praze, v jednom čase několika málo tří let, v jednom mocném citovém roznětu založeno několik řeholních františkánských rodin: minoritů, bosých bratří i klárisek a nad to jakýmsi královským nádavkem — i špitálského bratrstva původních českých křižovníků — což můžeme s dějepiscem pražských posvátných míst Ekertem nazvatí přenesením Františkova Assisi k nám — *českým Assisim*.

Je radost zachycovati jednotlivé ty vlny horlivého hnutí, jak se jevily v budování celého velkolepého Františkova díla u nás.

Nejprve král Václav I., bratr blahoslavené Anežky, zakládá na její prosby pro františkánské konventuály klášter a kostel u sv. Jakuba v rozměrech, hodných nejmocnějšího panovníka ve střední Evropě. Jakých opravdu královských obětí a s jakou radostí tu bylo přineseno, pochopí hned ten, kdo se jen porozhlédne po rozsáhlých prostorech chrámu a kláštera sv. Jakuba, třebaž později přestavěných.

Sotva však jedno — r. 1232 — začato, již blahoslavená světice sama svou radostně obětavou rukou zasahuje do druhého. — Chce totiž míti dílo Františkovo, tehdáž již značně rozvětvené a rozlišené, u nás celé. Jako dcera královská má své věnné statky, újezd přeštický s patnácti vesnicemi; to všecko chce radostně věnovati na stavby. Královský bratr vydává jí na její žádost toto věno s dovolením, aby si újezd mohla prodati. Anežka jej prodává benediktínskému klášteru v Kladrubech za 1200 hřiven a přidává k nim všechny své skvosty, aby uvedla ve skutek tři své myšlenky. — Chce nejprve něco učiniti pro své miláčky, chudé a nemocné, dále pro muže, kteří by se věnovali životu podle sv. Františka co nejpřísnějšímu, konečně pro ženy, aby se mohly účastniti tohoto života po příkladu sv. Kláry, následovnice Františkovy. Proto zakládá zvláštní špitální

bratrstvo, z něhož se vyvinul později řád Křižovníků s červenou hvězdou, a poněvadž nadace na všechno nestačí, prosí matku svou Konstancii, a ta jí radostně pomáhá věnováním statků na špitál. Uplynul sotva rok od té doby, co založen byl sv. Jakub, a již tu jest — r. 1233 — vytožený špitál ve dvou domech u sv. Haštala, hned vedle místa, kde mají státi Františkovy kláštery. K těm se také hned současně kladou základy, jeden má býti pro bratry, druhý hned vedle pro sestry.

Ach, jak se staví! Kromě konventních budov ne méně nežli šest kostelů a svatýň na jednom jediném místě, jejichž důkladností a umění se posud obdivujeme. — (Viz dílo Tomek-Mocker: Klášter blahoslavené Anežky v Praze 1892.) A jak rychle se staví!

V listině, dané králem v březnu za rok potom — 1234 — mluví se o klášteře jako již vystavěném. Chápeme; známe zajisté doby víry. Neboť kde kdo se tu chápe díla, ruka horlivé světice, ruka králova, ruka královnina, ruka velmožů i ruce lidu. Staré zprávy oznamují, jak se lid hrnul k stavbě a jak se zedníci, když nastala hodina výplaty, rozprchli...

Není tedy divu, že celé to velkolepé dílo, jež zahrnujeme jménem českého Assisi, v nejkratším čase aspoň v hlavních rysech vybudováno tu stálo, takže již v listopadu téhož roku — 1234 — mohlo přijíti z Tridentu pět panen Klarisek, a že již z jara následujícího roku — 25. března 1235 — se sedmi pannami z urozených českých domů, za nimiž v záloze čekalo nedočkavě víc než sto jiných panen — stála tu blahoslavená zakladatelka, aby odložíc roucho královské a přijmouc chudý závoj, sama »do zákona« Františkova vstoupila.

České Assisi posud jest, ovšem zrušené — 1782 —, zasuté časy, propadlé jako Pompeje, zapadlé v nejchudší čtvrti Prahy. Jen ta chudoba Františkova tu hlídá v popraskaných dveřích, vyhlédá z pozalepených oken a polehává na chudých ložích po koutech bývalých cel. Z tohoto propadliště místního a časového vykopává se na Boží světlo.

Spolek pro obnovu kláštera bl. Anežky provádí již po léta tyto vykopávací a vykupovací práce a již se mu podařilo dva chrámy, jednu kapli a konventní síň s jejich skvosty hlavic a patek, žeber a svorníků, konsol a kružeb románsko-gotického slohu osvobodit a obnovit. Avšak tato práce ušlechtilá trvá dlouho; věru rychleji bylo české Assisi celé vystavěno, než byl ho kousek nyní opraven.

Dělníků jest zajisté nemnoho a nepřízeň časů veliká. A přece nutno přes to kopati a stále kopati, až se nové pokolení dokope, čeho se mu nedostává, až mu totiž pod motykou zacinkne kus ryzího starého zlata lásky. A kdyby ani to ne! Nutno přece z minulosti vykopati to veliké dílo české staré katolické víry celého sjednoceného tehdy národa, aby ten národ přece v zářném světle viděl, jakou víru i lásku míval, jak *horoucně katolický* býval a aby se z přítomného náboženského bloudění — *sám k sobě* vrátil.

— — — — —

Jest zajímavá otázka, od koho blahoslavená světice (narozená v čes. Assisi podle Setona 1205, podle Rejzka 1208 a zemřelá 1282) nejprve zvěděla o františkánském hnutí a tak první popud vzala k následování sv. Františka.

Na stopu nás vede — k tomu se i Seton kloní — příbuzenství s Alžbětou Durynskou, následovnicí sv. Františka, zemřelou 1231 a za čtyři léta po smrti svatořečenou. Tato Anežčina sestřenice byla dcerou uherského krále Ondřeje II., jenž byl Anežčiny matky Konstancie rodný bratr.

Možno též k objasnění přijmouti zprávu domácího letopisce J. Beckovského v Poselkyni I. na str. 364., kde se prayí, že o Františku a Kláře přinesli Anežce zvěst někteří páni z Čech, kteří na cestě do Říma navštívili Františkem proslulé Assisi.

Zpráv o nějakém přímém styku bl. Anežky se sv. Františkem (nar. 1182, zemř. 1226), pokud víme, není.

Styky Anežčiny se sv. Klárou (nar. 1194, zemř. 1253) jsou listinně dosvědčeny *písemným požehnáním a třemi listy*, které Anežce zaslala Klára. Seton odmítá IV. list, ježto prý svědčí nikoli Anežce české, ale Anežce, abatyši na Monticelli, Klárině sestře.

Zde otiskujeme podle kritického znění, vydaného Angličanem W. W. Setonem (Some new sources for the life of blessed Agnes of Bohemia, London 1915, p. 164) ono požehnání, protože jest u nás téměř neznámo a že dýše plným duchem sv. Františka jako zralé žitné pole vůni chleba.

Ve jménu Otce i Syna i svatého Ducha. Amen.

Náš Pán požehnej ti a opatruj tě a ukaž ti svou tvář a slituj se nad tebou. Obrať svou tvář k tobě a dej ti mír, má sestro a má dcero Anežko.

Já Klára, služebnice našeho Pána Krista, sazenička našeho nejblahoslavenějšího otce, svatého Františka, tvá sestra a tvá matka i jiných chudých sester, ovšem nehodná, prosím našeho Pána Ježíše Krista pro jeho milosrdenství a pro přimluvu jeho ze všech nejsvětější matky Marie a svatého andělského knížete, svatého Michaela a všech Božích svatých, našeho blahoslaveného otce sv. Františka i všech jeho svatých a světic, aby ti nebeský Otec dal a upevnil toto své ze všech nejsvětější požehnání v nebesích i na zemi; na zemi tě rozmnožil v milostech a ve cnostech mezi svými služebníky a služebnicemi v křesťanstvu bojujícím, v nebesích tě vyvýšil a poctil v křesťanstvu vítězném, to jest ve shromáždění mezi svými svatými. Já ti žehnám, pokud jsem živa i po smrti, jak jen mohu a víc než mohu, všelikým požehnáním, kterým Otec milosrdenství svému synu a své dceři požehnal a ještě žehnatí bude v nebesích i na zemi a kterým duchovní otec s matkou svému duchovnímu synu a dceři požehnal a ještě žehnatí bude. Amen.

Jsem po všecken čas milovnicí tvé duše a všech tvých sester. Prosím tě, abys s pilností zachovávala ty věci, které jsi našemu Pánu slíbila. Náš Pán buď s tebou po všechny časy a dejž Bůh, abys po všecken čas byla v něm. Amen.

*Svatý František s ovečkou.
Iniciálka z graduálu ve františkánském klášteře v Zásmykách
z roku 1709.*

Emil Pacovský: Sv. František z Assisi.

NA ČESKÉ ALVERNĚ.

Pohledy do života českých františkánů.

Vystupuji za jasného letního odpoledne na větším nádraží v severozápadních Čechách. Před vchodem čeká autobus, dopravující cestující do města asi hodinu vzdáleného, které je rovněž mým cílem. Volím raději chůzi pěšky a jdu brzo po nerovné, bílé silnici, táhnoucí se podél dlouhého, zalesněného vrchu, na němž září bílý, drobný gloriét.

Jdu navštívit svého bývalého spolužáka, který po sextě se náhle k našemu největšímu podivu rozhodl vstoupiti do františkánského řádu. Měli mu to mnozí za zlé — i takoví, kteří si ještě víru zachovali, arcíť v té pevnosti, kolik jí naše studentská vůle mohla v dnešním prostředí zachránit. Ač jsem mu zůstal přítelem, nechápal jsem ani já jeho kroku a nemohl jsem si ho představit v podivném, středověkém úboru, pohřbeného ve zdech starého kláštera a nemajícího smyslu pro zájmy a potřeby duševního a veřejného života. Měl jsem povždy dojem, vypěstěný dnešní úrovní na školách, že klášter je věci odbytou, nepotřebnou, kam se uchylují lidé, bojící se životního boje anebo zklamáním zlomení; ale mladí, zdatní muži že patří do předních řad, aby hájili Krista a církve, aby organizovali a uvědomovali lid; vstup do kláštera se rovnal dle mého mínění útěku z fronty. To jsou ovšem všeobecné názory o klášterním životě, který mi dosud byl naprosto neznámý. Různé životní rány a duševní převraty, které jsem za studia na filosofické fakultě prodělal, přiblížily mě více Bohu a prohloubily můj náboženský život. Můj bývalý spolužák, nyní P. Rafael, jevil vždy upřímnou, přátelskou účast na mých osudech a nyní jsem vyhověl jeho pozvání, abych poznal, jak se u nich žije.

»Kudy přijdu ke klášteru?« ptám se černovlasého studenta, který mi ochotně ukazuje stinnou, kaštanovou alej, jejíž spojené koruny tvoří nádhernou zelenou klenbu. Tato alej je jistě chloubou města. Stoupám zvolna vzhůru a po chvíli náhle jako z pohádky vynoří se na úbočí dosti vysokého kopce gotická apsida kostela a hned vedle klášterní stavení. Ano, stavení, neboť nelze nazvat budovou jednopatrový klášter, tulící se ke kostelu, rovněž na jeho gotický sloh

nápadně nízkému, korunovanému dvěma věžičkami. Celek vypadá jako nějaký zámeček a jeho zelenavá barva jako by byla odrazem stromů protějšího vrchu; nemohu se nasytit krásného pohledu, který nepůsobí sice mohutně, ale za to neobyčejně prostě a mile. Slunce zalévá celý kraj rudým mořem posledních paprsků a naplňuje kostelní i klášterní okna jejich ohněm. Překročil jsem práh vysoké brány a stojím na malém, nepatrném nádvoří, na jehož druhém konci jest zavřená fortna s malou předsíňkou. Někde daleko uvnitř se ozve hluboký hlas zvonu, za který jsem zatáhl, a za chvíli slyším se blížít kroky. Je mi nějak divně, zdá se mi, že vstupuji do jiného světa a padlo na mě v tu chvíli tušení, že tento krok bude osudný v mém životě. »Ale co,« myslím si, »je to nezvyklý dojem a trochu zvědavosti.«

Otevřel mi bratr, opásaný bílou zástěrou, podle všeho asi kuchař. Pozdravil jsem ho s náramnou uctivostí, jako obyčejně každý, kdo je v klášteře zřídka, a prosil jsem, zda bych mohl mluvit s P. Rafaelem.

»Ale ano! Jen račte, prosím, chvíli počkat. Je zrovna v chóru matutinum, ale brzo bude konec.«

Nevěděl jsem arcíť, co je to matutinum, ale přece jsem ochotně přikývl, že počkám. Otevřel mi malou světničku vedle fortny a zase zmizel. Mnoho toho tu nemají: stůl, dvě židle, lavice a kříž; to bude asi pro návštěvy. Kříž! To bylo první, co jsem spatřil před klášteřem, a zde opět kříž je jedinou ozdobou. Že celý život v klášteře není lehkým, to jsem věděl, ale jak úzký vztah má ke kříži Spasitelovu, to jsem pochopil až později. Kříž a oběť, to je důvodem i cílem reholního života. Nebýt kříže, nebylo by řádů. A hlavně nejvěrnějšímu následovníku Ukřižovaného, svatému Františkovi, byl kříž programem pro jeho život i pro celý jeho řád, který založil: Jako celé křesťanstvo má svou Kalvárii, tak má řád františkánský svou Alvernu, horu, na níž svatý František došel nejvyššího zpodobení s Kristem Ukřižovaným, obdržev jeho rány na vlastním těle. Alverna je nejposvátnějším místem řádu, hora požehnaná, františkánská Kalvárie. *)

Zdaleka zaznívaly ke mně hluboké, vážné, odměřené hlasy modlitby. Jakým uklidňujícím dojmem působí tato klidná, ukázněná

*) V klášteře na Alverně je noviciát, který je svou přísností vzorem noviciátům celého řádu.

hudba modlitby na člověka, který před chvílí opustil rušný život velkoměsta, plný rozptýlenosti a roztržtosti! — — —

»Pěkně vítám, můj drahý; to je dobře, že jdeš. Pěkně vítám — ve jménu Božím!« dodal vážně a oba jsme si stiskli upřímně ruku. »P. Guardián již ví o tvém příchodu a proto se ti mohu zcela věnovat. Bude však právě večere a proto pojd' nahoru odložit. Budeš jistě hladov!« Jdeme úzkou chodbou a po právě tak úzkých dřevěných schodech stoupáme k malému oknu, vedoucímu k hlavnímu oltáři do kostela. P. Rafael pokleká a já s ním; chápu, komu má patřit první návštěva.

Hned mě však uvedl do jednoho z pokojů, kde jsem mohl složit své věci a trochu se zbavit prachu a sazí, které jsem z Prahy přivezl. Mezi tím mě upozorňuje můj hostitel, že ve zdejším klášteře je noviciát a klerikát. Na mou otázku, co ta slova znamenají, vysvětluje, že sem přicházejí všichni, kteří vstupují do řádu, že dostanou řeholní roucho a celý rok zkoumají sami sebe a rovněž jsou zkoušeni od řádu, zda jsou povoláni pro řeholní život ve františkánském řádě. Ti, kteří tento čas, jenž se jmenuje noviciát, se osvědčili, složí sliby a pokračují ve studiích jako řádoví klerici.

Celým domem rozlehl se jasný hlas zvonu; jdeme do refektáře (jídelny): rozlehlá, jasná místnost, v čele veliký kříž a kolem stěn dlouhé stoly, nápadné tlustými deskami; ve dvou řadách stojí řeholníci mlčky, s očima sklopenýma, ruce skryty v širokých rukávech. To naprosté ticho mne zarazilo a nechtěl jsem se ani hnout ode dveří. Není to příjemné, jít mezi dvěma řadami mlčících a svým neumělým chováním budit pozornost. Tak jsem si přece jen nepředstavoval klášterní jídelnu. Mimoděk bleskla mi hlavou vzpomínka na Čechovu báseň »Ve stínu lípy«, kde se to líčí trochu jinak.

Hlubokým hlasem začal jeden z kněží na konci řady De profundis. Že to je asi za zemřelého, to jsem si domyslíl. Pak jiný jasným hlasem: Benedicite, a vážně a klidně modlí se všichni modlitby před jídlem. Sedíme za stoly, z jakési kazatelny mezi okny čte mladý klerik nebo novic — nevím — krátké úryvky ze života svatých, připadajících na tento den. Rozhlížím se kradmo po nezvyklém okolí: Vedle mě sedí vysoký mladý kněz, jenž mě sice prve pozdravil úsměvem a úklonou, ale teď se o mě naprosto nestará. A P. Rafael na druhé straně též si hledí své polévky, jako by na mě náhle zapomněl. Konečně — aspoň mne nikdo nepozoruje: Mladí mniši — tak si je v mysli na-

zývám — sedí zrovna tak mlčky, nevšímajíce si okolí, na svých lavicích. V prostřed je dlouhý stůl a za ním většinou štíhlí, nesmělí mladíci, ano, chlapci skoro, až na dva starší — černé, hnědé, světlé věnce vlasů vinou se kolem hlav, na tváři vážný výraz, oči sklopeny. P. guardián jemně zazvonil, čtoucí předal knihu druhému, který pokračoval. Čekám, kdy konečně začnou trochu mluvit, ale stále nic. Bratří a klerici odnášejí již vše se stolů, smetají, utírají a všichni vstáváme; opět ve dvou dlouhých řadách proti sobě se modlí modlitbu díků za udělené dary . . .

Po dvoře mě vede můj průvodce do zahrady. Překrásný pohled! Od kláštera svažuje se k řece ovocný sad — na hoře mezi zeleninou se vinou bílé stezky. A podívejme! Na jedné slyším živé hlasy, rychlý hovor, přerušovaný smíchem; ze stromů se vynoří skupina živě hovořících. »Klerici,« poznamenává P. Rafael. Jeden něco vykládá; smutné to nebude, neboť smích se opakuje! Ale jaký smích! Ne jako to člověk slyší v Praze, ale takový radostný, skoro dětský smích! — Na sousední cestě chodí novici; také už daleko živější, než tam u stolu, ale přece jaksi nesmělejší než jejich předchůdci klerici. A onen kněz, který seděl vedle mě tak nevšímavě, teď jde ke mně a už zdaleka se usmívá a natahuje ruku: »Jak se vám líbí u nás? To víte, je to asi jinak než jinde, vidíte? Já už vím něco o vás od P. Rafaela; i to, že k nám vlastně jdete na výzkumy; proto se nedivte, že k vám jdu jako ke známému!« Jeho řeč byla tak srdečná, ale celé chování a pohyby tak důstojné při tom a nevťiravé, že si mě rázem získal. »Pater magister, to je duchovní vůdce kleriků,« představil mi a hned vysvětlil můj přítel. »Po dobu studií mají klerici svého vlastního představeného a vychovatele.«

»Ani bych neřekl, důstojný pane, že se umíte také usmát. V refektáři jste ani nedal znát, že mě vedle sebe vidíte — myslil jsem — odpusťte — že asi mnoho řečí nenaděláte a že si mě vůbec nevšímáte.«

»Ach, tak« — usmívá se jemně obžalovaný, »měl vás už P. Rafael upozornit, že v refektáři je stálé mlčení a že každý věnuje svou pozornost četbě.«

»Skutečně se mi zdálo, že jíte jako v kostele.«

»Ano, to jste skoro vystihl; jako v kostele. Což nepraví sv. Pavel, že cokoli děláme, máme konat ve jménu Ježíše Krista? Ani osvězení a jídlo nesmí sloužit jen tělu, nýbrž hlavně tomu účelu, aby

tělo mohlo sloužit Bohu; proto i jídlo je vlastně bohoslužbou, a abychom na to nezapomínali, proto se mezi jídlem čte; s tělem se sytí i duch.«

»Dovoliš, abych tě představil důstojnému P. guardiánovi?« přerušuje nás P. Rafael; »tamhle přichází.«

P. guardián nevypadá mnohem starší než moji dva přátelé; vítá mě právě tak bodře a prostě, jako první dva kněží, ano svou srdečností mě takřka uvádí v rozpaky; zdá se, jako bych skoro prokázal dobrodiní, že jsem pocítil klášter svou návštěvou, a ne, jako bych já přijímal pohostinství.

Z věže projel vonným vzduchem lahodný zvuk zvonku. Všichni se tiše obrátili ke kostelu a modlili se Anděl Páně. Jako požehnání se rozléval zpěv malého zvonu po šerících se skupinách modlících se, z nichž někteří skryli obličej do dlaní, jiní stáli vzpřímeni s rukama sepjatýma, jiní skrývali ruce v širokých rukávech řeholního roucha.

Jednotlivé skupiny se stahovaly k východu. Jdeme po chodbách, hovor umlkl a tichým krokem ubírají se všichni do kostela. Jdu na vykázané mi místo u okna vedle chóru.

Mohutným sborem začíná modlitba: Adoramus te, sanctissime Domine . . . Klaníme se tobě, nejsvětější Pane Ježíši Kriste, zde a ve všech chrámech tvých po celém světě a dobrořečíme tobě . . . Vyznávám se Bohu všemohoucímu . . .

Náhle modlitba umlká a hluboké ticho naplní kostel: Zpytování svědomí. — Toť jeden z nejdůležitějších okamžiků dne: sebepoznání, uvědomění si vlastních slabostí, nebezpečí a potřeb.

Poznaná chyba je už zpola napravená, poznaná vášeň zpola přemožená. To chybí lidem ve světě; kolik nedorozumění, nepřátelství a neštěstí zavinuje neznalost sebe . . .

Po několika minutách slyším hlas P. magistra, předříkává litanie k Matce Boží, pak žalm za zemřelé a jakési zbožné čtení, jemuž dobře nerozumím.

Po této večerní modlitbě zavádí mě P. Rafael do hostinského pokoje. Srdečně, ale šeptem mi přeje klidný odpočinek a odchází. Jsem sám. Slyším na chodbě ještě tiché kroky, ale brzo není slyšet ani hlásku. Tak hluboké, hluboké ticho, jemně provázené vzdáleným šumotem řeky, hluboké, plné klidu mě objímá, a cítím, jak naplňuje pod dojmem posledních okamžiků i mé nitro. — — —

*

Vyskočil jsem takřka poděšen: Ostrý zvuk konventního zvonu přetrhl mi sen; někdo zvoní takřka před mými dveřmi, mrtvého by probudil! — Není pomoci; chci vše vidět — musím vstát, ač se mi zdá, že jsem nedávno ulehl. Ještě ještě šero, když vycházím na chodbu, kde už P. Rafael čekal a vede mě k mému oknu. — —

V chóru už slyším ranní modlitbu, potom v krátku opakované čtení, které jsem už večer částečně zaslechl. P. Rafael kleká vedle mě a sděluje tiše, že teď je po celou hodinu rozjímání; chci-li, že mohu odejít do své cely. Je mi sice hodně chladno, ale přece se nepoddám; chci tuto hodinu ztrávit, jak se to dá. Čtoucí přestal. Zase nastává takové ticho, jako včera při zpytování svědomí. — — Je jasno, že jsem neuměl své myšlenky upoutat jen na to, co jsem slyšel; k tomu je má mysl příliš neklidná a nespoutaná, aby se udržela hodinu u jednoho předmětu. Ostatně brzo jsem byl se svým »rozjímáním« u konce a rozjímal jsem spíše o klášterním životě vůbec. Je jisto, že přemýšlí-li člověk o určité věci skoro hodinu, že ji důkladně a všestranně pozná a jedná-li se o ctnost — a to je při rozjímání vždy — že jistě dojde k přesvědčení o její nutnosti, že jistě najde cestu, jak by se v ní nejlépe cvičil. A děje-li se tak každý den, je jistě rozjímání velmoc, která musí člověka úplně změnit. — To byly mé laické posudky o výhodách rozjímání. Tehdy jsem zapomněl ovšem na to hlavní, zapomněl jsem na tajemný, ale čilý styk těch duší, které tam klečely se skloněnými hlavami s tím, který tu na oltáři, matně ozařovaném rudým světlem věčné lampy, vysílá proudy milosti, světla a síly — s nímž ty duše obcovaly nyní ve spojení plném života.

Hodina uplynula. Jasným, vysokým hlasem začal kdosi: Deus, in adjutorium meum intende... Bože, ku pomoci mé vzeři! — Začíná první hodinka církevní: Mohutný sbor hlasů vyplnil kostelní prostory, volně a velebně se nesla slova žalmů ke klenbě. Ano, četl jsem často v Písmě svatém — ale nikdy na mě nepůsobila jeho slova tak mocným dojmem, jako tento vážný, slavnostní soulad: »Kdo vystoupí na horu Páně — aneb kdo bude moci stanouti na místě svatém jeho? — Nevinných rukou člověk a čistého srdce, který nedostal nadarmo duši svou... Ten přijme požehnání od Hospodina...«

A opět výše a slavnostně: »Nebesa vypravují slávu Boží..., ve slunci postavil stánek svůj...« právě nyní paprsky zahrály si na

pozlacených vrcholcích oltáře a rozběhly se po klenbě. V kostele šel první kněz k oltáři.

Po půl hodině objevil se P. magister u hlavního oltáře. V chóru zase se shromáždil celý konvent a každý se oddal své modlitbě. K sv. přijímání šli všichni bratři, klerici i novici. — —

Po snídani praví P. Rafael: »Modlitba je ovšem hlavní věc — ale možná, že už si myslíš, že se jen modlíme. Proto si teď projdeme klášter, abys poznal také naše denní zaměstnání, které ostatně je též modlitbou, protože je přímo pro Boha.«

»Tento náhled je mi ovšem od tebe zcela pochopitelný, ale přiznám se, že jsem zvědav na vaši práci. Ostatně, upřímně řečeno, ty to víš: ve světě se všeobecně myslí, že celým vašim zaměstnáním jest jen odříkání modliteb a nic více — a nemyslí tak jenom naši nepřátelé.«

»To vím až příliš dobře, můj drahý — ale vykládat ti o významu modlitby pro svět není čas. Jen na to tě upomínám, že máme vše od Boha a že bez něho nemůžeme naprosto nic. Kdo toto přesvědčení má, tomu je jasno, že i ty kláštery, kde se většina času věnuje modlitbě, mají aspoň právě tolik významu jako jiné, kde se na venek více pracuje — neboť nevíme, kolik síly, světla, schopnosti takové skryté modlíci se duše vyprosí mnohému veřejnému a horečně činnému pracovníku. To je ta skrytá ekonomie boží, že jeden vyprošuje sílu, kterou druhý pracuje: a oba jsou stejně potřební. — Ale náš řád je popředně apoštolským; to bylo ideálem, až žárlivou snahou sv. Františka, býti věrným následovníkem života apoštolů a života Spasitelova. Až žárlivě, díím, se o to snažil a bylo to náplní jeho duše. Bylo to tehdy něco úplně nového — kdy bylo řeholníkům přísně zakázáno jakékoli kázání a styk se světem. Sv. František však šel k lidu a také náš řád je proto dědicem apoštolského života. Proto se také nazýval z počátku jeden čas: řádem apoštolů. — A tudíž celé naše zaměstnání i celá výchova u nás směřuje k tomu.«

Teprve teď si všímám okolí. Jaký tu rozdíl proti širokým, vysokým chodbám, které jsem vídal v jiných klášterích: Chodby jsou poměrně nízké, ano, někde jen tak široké, že právě projdeme vedle sebe. Nahoře je všude jen podlaha, stropy jsou dřevěné, mohutné trámy obíleny. Na zdech starodávné, temné obrazy v barokních rámech. V prvním patře — a nejvyšším — je v levo na chodbě

pěkný oltář P. Marie; prý pro nemocné kněze, kteří nemohou dolů do chladného kostela. Na dveřích, vedoucích do nové chodby, je nápis: Clericatus. »Zde jsou výhradně klerici« vysvětluje můj průvodce, »zde mají studovny, ložnice a jen jejich magister tu s nimi bydlí!« Hned z prvních dveří slyším nějaký hlas a jednotlivé řecké výrazy. »Už je škola,« praví P. Rafael, »od půl osmé do dvanácti a od dvou do šesti je vyučování a studium, Každý skoro z kněží má některý předmět, který vyučuje; někteří mají i školy venku, ve městech a okolních vesnicích.«

Studovna, do níž vstupujeme, je dosti velká, světlá místnost, s lavicemi, tabulí, katedrou, jak se sluší na školu. V této mívají prý několikrát týdně klerici duchovní konference a přednášky.

Přes osm hodin studia denně! Tím si vysvětluji, jak mohly vzniknouti veliké folianty, vyšlé z klášterů temného středověku; jeden jediný řeholník dovedl za život, kromě mnoha kázání a jiné činnosti, tolik napsati, že my se ani neodvážíme to přečísti.

P. Rafael otvírá jednu z cel bratří. — Až mě zaráží přísná jednoduchost: železná postel přikrytá hrubou pokrývkou, stůl, židle a umývadlo, že nemůže být jednodušší. — A vedle je cela Patera magistra. O co má víc, je klekátko a skříň na knihy. A na všem je vidět, že toho užívalo už několik generací. Ale P. magister ani asi nepozoruje můj podiv, neboť nedává z ruky smeták a jen se omlouvá, že to trochu práší, ale že spěchá už do školy, jen ať prý si prohlédnu jeho království.

»Prosím tě, vysvětli mi, že u vás je každý samá laskavost a samý úsměv? Jsem přece cizí a všichni jednají se mnou, jako kdybych tu byl každou chvíli! Zvlášť včera mě až skoro zahanbila ochota P. guardiána, který mě skoro prosil, aby se mi tu líbilo!«

»A to už tak u nás je! Konečně, snadno to pochopíš: vše, co máme, přijímáme jako dar s vědomím, že je to od dobroty boží a dobrých lidí. A když to tak často slyšíme v řeholi, která se každý pátek čte — a denně v životopisech našich světců a tak často při rozjímání, dovedeš si představit, že každý nabude skoro nevědomky představy, že vše, co máme, nepatří nám, ale že je to jenom k užívání. Proto, když někdo přijde, dá se mu, co je, jako kdyby měl na to právo —.«

»Pro toho, kdo přijde, je to ovšem velmi příjemné — ale pro vás — —! To vědomí přece, že ti nic nepatří po tolika studiích,

přece musí být trochu pokořující! Ostatně se to tak jen myslí, že ano, ale ve skutečnosti to tolik necítíte?»

»Ó, to zrovna ne. Jak to koho tíží, to je věc každého soukromá, ale cítí se to velmi často. Však to už vidíš v celách a vidíš to na chodbách, a uvidíš to při jídle. — To je právě to hlavní v našem řádě: chudoba. Však to víš, četl jsi to, že sv. František ji stále a stále zdůrazňoval. To bylo vlastně, co ho tak nadchlo a co považoval za základ svého řádu. A skutečně: s chudobou a zachováním chudoby stojí a padá náš řád.«

»Ale jiné řády přece mají též tento slib!»

»Ovšem, že mají. Ten patří nutně k podstatě každé řehole. Ale každý řád má svůj účel a dle toho je v jeho řeholi nebo stanovách některý slib nebo jiná okolnost více zdůrazněna. A Boží Prozřetelnost také obyčejně v určitých dobách určité řády vzbudila, aby čelily časovým nebezpečím. Některé řády ztratily i svůj účel nebo aspoň aktuální nutnost, když podobné nebezpečí přešlo. Máš ku př. rytířské řády. — Za sv. Františka stonala církev, či spíše tehdejší křesťanstvo, na přebytek, luxus a sociální nespravedlivost jak je dnotlivců, tak i měst, říší a větších celků. A proti tomu nový blud valdenských pod zástěrou evangelické chudoby šířil odpad od křesťanství a církve. Tím si vysvětlíme snad dle svých lidských výpočtů prozřetelnostní poslání sv. Františka, který svým celým zjevem i svým řádem představoval světu Kristovu chudobu.«

»Teď však už není valdenských,« dí s úsměvem.

»Valdenských není,« dí vážně řeholník, »ale je žádost očí! — Není to dosud nejmilejší výtkou našich nepřátel a nevytýká se právě s oblibou tomu nebo onomu knězi majetnost? Vše lidé knězi odpustí, jen lakotu ne! Je to ubohé, ale je to pravda! Podle toho, na čem lidé celým srdcem visí, podle peněz soudí i duchovní dokonalost. — Není-li valdenských, je dnes zrovna taková touha a zhoubný hlad po majetku, jako tehdy a jako vždy. Řekni mi: za co se válčilo, k čemu jsou ty světové konference, proč se nemohou shodnout, k čemu jsou soudy, pře, hádky? Většinou, ano, výhradně pro obchod čili pro peníze. — Ve středověku se válčilo pro náboženství, tedy aspoň pro něco ideálního — ale dnešní moderní svět, který ukazuje na středověké barbarství, se bije, nenávidí a ničí pro zisk, zlato a peníze. — Proto se tak vroucně slaví všude sv. František, protože je symbolem vítězství nad hladem po pozemském majetku a svým

naprostým pohrdáním ukazuje na vyšší statky, které nemají ovšem přístupu do srdcí politiků a do sálů světových konferencí. Doufejme, že aspoň do srdcí jednotlivých křesťanů, kteří pochopí evangelium...«

»Ano, chápu, že je třeba vzorů, které by ukazovaly světu, že je možno žít činně, šťastně a účelně i v největší chudobě a dokazovaly, že ideály sv. evangelia o opuštění všeho nejsou řečeny hluchým uším. — Je však u vás chudoba skutečně tak ideální, jak po ní toužil sv. František?«

»Chudoba, má-li být ctností, musí být dobrovolná a vycházet z lásky k Bohu. To ovšem je skryto v srdci každého jednotlivce. Na venek skutečně se lišíme od jiných řádů, v nichž jednotlivci nemají ničeho, ale klášter má určité jmění k výživě, že náš řád ani v celku nesmí mít naprosto žádného majetku. Nám nepatří úplně nic: ani klášter, ani kostel. Vše to patří buď státu nebo obci nebo jiným osobám.«

»To je ovšem jen na papíře. Ale ve skutečnosti to nemá významu, že ano?«

»To právě má často velmi nepříjemný význam, že nemůžeme bez potřebných svolení a dlouhých vyjednávání s ničím ani hnout. — Ostatně, nemáme nic, ale dosud se Bůh o nás staral a dal nám sílu k práci. A tam, kde nestačíme — jako ku př. zde, kde je noviciát a studijní dům, pomohou spolubratři a dobří lidé, pro něž rostou v našich mladých bratřích budoucí misionáři a kněží.«

*

Je půl dvanácté. Ze studoven vyhrnou se klerici a jdou do choru. Ale nepředstavme si je, jako když jdou studenti ze tříd! Se sklopenýma očima, ruce skryty v rukávech, klidně bez jediného slova. Je vidět, že jdou k modlitbě. Po šesté a deváté hodině zase je pár minut tiché sebranosti: zpytování svědomí za uplynulý půlden. Před dvanáctou schází se opět všichni v refektáři: Vše jde, jako včera při večeři — štíhlý fr. Benjamín mladickým basem předčítá jména toho dne od založení provincie zemřelých bratří, kleriků i kněží; ke konci zbožně připojí: Duše jejich a všech v Pánu zemřelých pro milosrdenství Boží odpočiňte v pokoji. — Amen, zašelestí to to celým refektářem. Není to zvyk plný piety a útěchy? Bratři, o nichž by nikdo nic nevěděl už po celých tři sta, čtyři sta let každoročně jsou připomínáni! Bratrská láska nepomíjí!

Po skončené stolní modlitbě začně představený žalm Miserere — a ve dvou dlouhých řadách jde celý konvent za modlitby do kostela, kde se všichni modlí dle prastarého řádového zvyku rozpjatýma rukama v podobě kříže — pak zasvěcení celého řádu a provincie nejsv. Srdci Ježíšovu.

Po této krátké návštěvě Nejvyššího je rekreace, společná zábava či oddech v zahradě. Zase chodí každá skupina v živém hovoru po své cestě. Po téměř hodinovém pohybu začínají v chóru nešpory.

*

V přízemí proti schodům jest knihovna. V těžkých, až ke stropu sahajících skříních stojí v úctyhodných řadách v bílé kůži nebo v bílých dřevěných deskách vázané folianty, s černou starodávnou signaturou. Jdu kolem a přehlížím nápisy na tabulkách: Scriptura S., Patres, Scholastici, Historici profani, sacri — ano i zástupci lékařské vědy tu jsou: Medici, dále Philosophia, atd. — Samé staré knihy, mezi nimi zvlášť mně ukazuje P. Rafael některé vzácné prvotisky — některá jedinečná, rozebraná díla. Jak rád bych se tu zdržel, vzal jednu knihu za druhou, jsouť knihy mou vášní, ale kolik času bych k tomu potřeboval!

»Novější díla jsou v příruční knihovně nahoře,« vysvětluje můj průvodčí, který je též knihovníkem.

Vedle kuchyně je dílna. Bratr Antonín sedí u stroje a hojí právě ránu v hábitu některého příliš živého novice. Přísně se dívá svými okrouhlými brýlemi a mnoho řečí s námi nedělá. Vedle stojící obuvnický trůn svědčí, že se tu vyrábí i sandály. — V truhlárně u dvora pracuje mladý bratr Bernardin, zručný prý tesař, o nějakém stole. Ten mluví ještě méně než bratr krejčí. — V zahradě mezi záhony potkáváme jako mléko bílého bratra zahradníka: Mile se usmívá a smeká malou čepičku, kryjící holou hlavu.

Jdeme dále zahradou; z otevřených oken zaléhá sem hlas vyučujících ze studoven, z jiného opět zpěv: zkouší se prý pro příští neděli nešpory a mše. Slunce se pomalu kloní k západu a moje nitro opět náhle naplňuje nezvyklý pocit klidu a pokoje... P. Rafael přenechává mě svým myšlenkám a jde do chóru na matutinum.

*

Stojím večer, když už opět vše stíchlo, u otevřeného okna své cely a hledím na okolní vrchy, ozářené bílým světlem měsíce; ze dvora šelestí tekoucí pramen.

Mnoho dojmů utkvělo mi v duši. Jaký to život! V dobrovolné, ale radostné chudobě, radostné proto, že vychází z lásky, radostné proto, že osvobozuje od lidských ohledů, od tížících starostí a činí duši volnou a schopnou žít apoštolsky, bez přítěží. Život v jásavé, hřejivé lásce, kterou jsem vycíťoval z každého slova i gesta — život v účelné, přesně podle poslušnosti vymezené práci, přerušované či lépe provázené a posvěcované modlitbou. Tu je svět v malém — ale ne svět, plný nenávisti, ne ten, o němž píše sv. Jan, že je pramenem hříchu, ale spíše snaha o uskutečnění království Božího na zemi a v srdcích lidských. Ta milá, jasná, prostá duše Františkova mi zářila vstříc z upřímného oka těch prostých bratří, jeho láska a horlivost z očí kněží, jeho dětská radost z chování mladých kleriků a noviců. A při tom, jako František, zůstali lidmi. Jistě i mezi nimi se vyskytne nedorozumění, netrpělivost a jiné lidské chyby, ale já věřím, že nikdy ne nadlouho, jinak by tu nevydržel nikdo. A srdce tohoto malého světa pro sebe, z něhož čerpají všichni vytrvalost v boji o ctnost a nadšení pro práci mezi nesmrtelnými dušemi, je svato- stánek, od něhož vycházejí bratří Františkovi do světa, aby učili lidi spojovat přirozený život lidský s nadpřirozeným, aby jim zpívali o nekonečné lásce Boží k nám, aby je učili čisté, svaté radosti ze života, prosté vši falše, politiky, pýchy a závisti — aby roznášeli pokoj, jak je učil sv. Otec jejich, nařídív, aby do kteréhokoliv domu přijdou, nejdříve řekli: Pokoj domu tomuto — a kohokoliv potkají, aby pozdravovali: Pán uděl tobě pokoje!...

Příštím rokem byl jsem novicem.

JAK OSLAVOVALA LIDOVÁ AKADEMIE SEDMI- STYLETÉ JUBILEUM JESLIČEK V GRECCIU.

V srpnu roku 1922 ustavená Lidová Akademie velmi vhodně ve svých křesťansko-kulturních obrodných snahách chopila se vzácné příležitosti oslaviti sedmisté výročí věkopamátné štědrovečerní noci sv. Františka v Grecciu r. 1223 — jesličkovou výstavou od prosince 1923 do února 1924. Tato vroucí a vřelá obnova památky narození Páně provedená sv. Františkem, podobným v mnohém směru prostředí betlemskému, byla čarovným roubem, z něhož po širém světě vypučelo nesmírné bohatství různých forem jesliček. Živá a radostná láska k Jezulátku ve všech dobách a územích pěstila stavění betlémů — tento něžný fiorett františkánské poesie — i v našich vlastech, což názorně, vystižně a přilehavě právě představila jubilejní jesličková výstava Lidové Akademie pod protektorátem J. M. nejd. p. biskupa Dr. Antonína Podlahy. Z nepřeborného a rozkošného materiálu zachycuje náš obrázek zátiší s pěknou barokovu soškou od Františkánů u P. Marie Sněžné, Svatého Františka s ovečkou. V pozadí stojí přes tři sta roků stará skříň s malbami Františkánských světců a vyplněna jest krásnými voskovými figurkami svaté rodiny z kláštera Alžbětinek na Slupi v Praze.

Výstava tato byla jednou z nejnavštěvenějších výstav v Klementinu. Více než 100.000 dítek a přes 16.000 dospělých přišlo se pokochati pohledem na nejrozmanitější znázornění radostné události betlemské. Jistě že památný refektář Klementina do té doby neviděl tolik radostných a utěšených očí návštěvníků a jistě opět sotva kdy uzří jako právě o jesličkové výstavě. Jesličková výstava pak vzbudila ohlas po celých Čechách pořádáním krajinských a místních jesličkových výstav — v Plzni, v Litomyšli, v Čes. Budějovicích, v Jindř. Hradci, ve Vrchlabí, v Mimoní a j. — a ve vlastivědných sbornících i v krajinském tisku cennými články o betlemech. Při té příležitosti vydáno několik betlemských brožůrek a otištěno mnoho článků a jesličkových úvah o štědrovečerní noci svatého Františka v Grecciu. Pracovníci Lidové Akademie všechn český jesličkový materiál soustředili a bude v dohledné době vydán knižně péčí zasloužilého Svatojanského Dědictví v Praze.

Arch. Jaroslav Major : Náčrtek k zamýšlenému plakátu na jesličkovou jubilejní výstavu „Lidové Akademie“ v Praze 1923.

Jesličková výstava, uspořádaná na oslavu sedmistého výročí jesliček sv. Františka v Grecciu, byla vlastně zahájením mohutné akce, jež měla nejširší vrstvy lidu seznámiti s ideami vznešeného světce; vlastně již před tím jako úvodem o vánočním trhu lidových živnostníků v roce 1922 rozprodávala Lidová Akademie řadu vhodných a zdařilých i hodnotných reprodukcí obrazových se sv. Františkem z Assisi. Byl projektován dále celý cyklus oslav františkánských, žel Bohu, pro mnohé překážky nebylo možno, program přesně dodržeti. Mezi jinými body onoho programu byla i výstava františkánská, kde by celý český kult vyznavače Chudoby a pěvce Lásky byl soustředěn a sebrán, aby podal ucelený obrázek úcty našeho národa k sv. Františku z Assisi, a jak v našich zemích se vyvíjel, rostl, mohutněl, byl pronásledován, deptán, znovu vzkříšen a co vydal vonného a sladkého ovoce.

*Františkánské zátiší jubilejní jesličkové výstavy
v Praze 1923.*

Dr. Antonín Podlaha:

SV. FRANTIŠEK OD K. ŠKRÉTY V BECHYNI.

Na postranních oltářích klášterního chrámu Nanebevzetí P. Marie v Bechyni, v obou lodích rozestavených, v nynější barokové úpravě z let 1717 a 1733 pocházejících, umístěny jsou pozoruhodné obrazy: První jest z roku 1634: *Svatý František z Assisi od K. Škréty*. Celá postava zpřímá stojící v rouše reholním. Tvář kučera-
vým vlasem a krátkým vousem vroubená jest vzhůru pozdvižena. Oči jeví extatické zanícení. Ruce dolů roztážené probodeny jsou hřeby a rovněž tak i nohy. Obraz (zejména pozadí) přemalován malířem Herzogem. Rozměry 1'10 m šir., 1'99 m vys.

(Ze »Soupisu památek historických a uměleckých, politický okres Milevský«, napsali Dr. Antonín Podlaha a Ed. Sittler, strana 21.)

Karel Škréta: Svatý František z Assisi.

ZE STARÉ FRANTIŠKÁNSKÉ PRAHY.

Roku 1232 — tedy již šest let po smrti sv. Františka z Assisi — dal král Václav I. v Praze postavití kostel pro Minoritský klášter, totiž kostel sv. Jakuba na Starém Městě Pražském, posvěcený 1244 biskupem Mikulášem. Byl po staletí ohniskem františkánského kultu a během času zažil mnoho pohnutých a zajímavých osudů.

Ceští bratři Umbrijského světce byli zde vždy nemálo váženi a oblíbeni pro výmluvnost svých kazatelů jak u lidu prostého, tak i u královského dvora. Pro chudé žebráčky Boží bylo jistě vyznamenáním, že v rozsáhlé síni klášterní konal se slavný hodokvas při korunovaci Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny roku 1311.

O přízni královnině k pražským Františkánům svědčí, že po velikém požáru 1316 klášter pečlivě a štedře znovu postavila.

Když po smrti Eliščině Jan Lucemburský podruhé se ženil, opět roku 1337 zvolil klášter ke korunovačním hostinám. Karel IV. pomáhal chrám a klášter dostavěti a roku 1374 dal arcibiskupem Janem Očkem z Vlašimě posvětití. Po čtyřech letech v rozlehlém gotickém chrámu na katafalku přes noc 12. prosince 1378 odpočívala rakev s tělesnou schránkou »Otce vlasti«, ozařována pěti sty planoucími svícemi. Ještě dvakráte v něm byly vystaveny ostatky královské. Mrtvé tělo králové Johanny, první choti Václava IV., jež v novoroční noci r. 1387 zadávána královým psem, spočinulo zde přes jednu noc, kdežto ostatky krále Maxmiliána II., převezené dne 6. února 1577 z Lince, byly zde vystaveny po šest neděl.

Velmi často hrozilo klášteru i kostelu Františkánů u sv. Jakuba nebezpečí úplné zkázy. Jest to div, že chrám i klášter nestihl týž osud, jaký stihl klášter na Dolením Starém Městě současně založený a kdysi ještě slavnější — klášter bl. Anežky Přemyslovny; místo to dosud se jmenuje »na Františku«. O pohnutých dějinách lze se dočísti v »Posvátných místech Prahy« ve článku: Farní chrám sv. Jakuba apoštola s klášterem Menších bratří (Minoritů). S historií tohoto památného kostela často spojují se události významu národního.

Mezitím co za vpádu Pacovských 14 ctíhodných mučedníků z řádu sv. Františka krvácí u Panny Marie Sněžné, cech pražských rezníků naše Minority u sv. Jakuba obhájil; to utužilo jen srdečný poměr

Dvěře z roku 1665 u sv. Jakuba na Starém Městě Pražském.

mezi obyvatelstvem Prahy a Františkány. Avšak přece nebylo možno památný chrám s největší délkou v Praze vůbec i klášter uchrániti před živelními pohromami, které je vícekrát poškodily, ba docela zničily. R. 1689 z moře plamenů zachránili řeholníci pouze záračnou sošku Panny Marie a obraz sv. Antonína a byli nuceni suty opustit. Nějaký čas dva mniši zde potom bídne živořili. Kvardián kláštera Antonín Cymburk však s neúmornou vytrvalostí sebral peníze na stavbu nového kostela a místo bývalého gotického chrámu vyvýšily se klenby nového barokového svatojakubského. Rada znamenitých stavitelů, malířů, sochařů, rodáků českých i cizinců tu pracovala (K. Ig. Dinzenhofer, Matyáš Braun, Václ. Vavř. Reiner, Petr Brandl, Mich. Halwachse a j.).

Na chvíli se zastavíme jen u dvou vzácných památek zašlé františkánské Prahy.

Barokní přestavbu chrámu sv. Jakuba stihlo mnoho pohrom, požáry a války, tak že valně schudl a podlehl změnám. Nejzajímavější zachovalá část starého kláštera jest krásná křížová chodba s rajským dvorem, vystavená v ranním slohu gotickém. Takové chodby i rajské dvory či rajske zahrádky bývaly a podnes bývají ve všech klášterech řeholí sv. Františka. Pěstovaly se v nich ozdobné květiny; zahradnictví vůbec kvetlo v těchto řeholích, jichž členové péčí ostromy a květiny projevovali něžnou lásku k přírodě a všemu tvorstvu, kterou tolik proslul jejich zakladatel. Vedle kostela u vchodu k tomuto rajskému, nyní opuštěnému dvoru setkáváme se s krásnou plastickou prací. Jsou to renesanční dvěře řezané v tvrdém dřevě, dnes pokryté patinou starobylosti, jakoby z ebenu byly řezány. Pravou jich polovici zdobí zakladatel řádu, levou nerozlučný vrtevník — svatý Antonín Paduánský. Horní polokruh zdoben štítem františkánským. Ušlechtilá řezba postav a pěkně rozvržená výzdoba celkové plochy nejlépe jest patrna na připojeném obrázku, který lépe tlumočí jich výraz, než by mohl dáti i obšírný popis. Na dveích jest vřezán letopočet 1665.

Vzácných výzdob dostalo se kostelu sv. Jakuba v průčlí nad třemi vchody. Ze štuk, jimiž portály kostela jsou vyzdobeny, zajímá nás dnes nejvíce postranní se sv. Františkem nad severním vchodem. Umělec v smělém rozvržení zdůraznil tu dva momenty ze životopisu světce, jež z celé bohatě komponované plastiky vystupují a jež tu v uměleckém pojetí podivuhodně se snoubí. Jest to:ivotné

vyjádření predikátu *Serafinský* a vzpomínka na nejvzácnější dílo světcovo — *odpuštěk porcinkulový*, jež se tu vybavuje zbožnému srdci v četných, černě mezi obláčky od andělíčků rozhozených růžích porcinkulových. A tam, kde svět okřídlených serafů splývá s hranicí země, umístil autor mistrnou rukou něžného serafa-houslistu, který tlumočí všechnu Františkovu lásku k hudbě, zpěvu a poesii. S druhými reliefsy, sv. Jakuba a sv. Antonína, jest to nejkrásnější snad práce štuková v celé Praze, ač dosud nevšímaná a přehlížená. Teprve když loňského roku byly štuky vzorně opraveny, věnoval jim »Prager Tagblatt« pozornost nadšeným článkem.*) Autor a ctitel barokní skulptury píše mezi jiným: »Kdyby tyto umělecké štuky měli v Římě nebo ve Florencii, budou jistě v „Průvodci“ označeny hvězdičkou, a v každém i vzdálenějším hotelu nalezneme upozor-

*) Max Brod: „Eine Kirche wurde angestrichen.“ »Prager Tagblatt«, Nr. 279 ze dne 1. prosince 1925.

Štuková výzdoba se sv. Františkem.

nění, abychom neopomenuli v denním cestovním programu zajeť k této vzácné památce. Zajisté i domácí průmysl byl by se už dávno zmocnil těchto Prahu zdobících krásných motivů a ve stěch nejrozmantějších formách kolovaly by světem . . .« Ano, poučení německého přítele staropražských památek týká se i jiných památek než františkánských u sv. Jakuba; myslím však, že klid lépe tu svědčí okolí chrámovému a Štupartské ulici, než dotěrní prodavači památek a pohlednic, kteří připravují o všechno vznešené kouzlo památná místa Itálie. Za to však zařazují sem první reprodukci této vzácné umělecké Staré Prahy, jež byly pro sborník získány. — Kdo zde asi pracoval? Snad neznámý umělec Vlach či nějaký domácí rodák, vyučený v Itálii jako malíř Quido Vogel? Ten byl tu kdysi mnichem, později opustil schudlý klášter a odešel do Říma, kde papež ho sprostil řeholních slibů, aby u tamních malířů mohl se vzdělati na vynikajícího umělce; po dostavbě chrámu se vrátil a nepoznán nabídl se, že vyzdobí klenbu hlavní lodi zdarma. Teprve když k největší spokojenosti provinciálově malby ukončil, dal se poznat svým bratřím řeholním. O autorovi krásných štukových prací dle mínění odborníků sotva kdy podaří se něco vypátrati.

V sakristii chrámové jest ještě krásné lavabo s barokovou sochou sv. Františka, stojícího na knize. Pozoruhodná jest v kostele též kovaná mříž do kaple sv. Františka, zdobená malbou světcovou na plechu a v klášteře zachované sochy sv. Františka a sv. Kláry.

Ovšem to nejsou jediné památky staré františkánské Prahy. Máme dnes již mnoho zjištěných a asi více ještě nezjištěných. Ale nejen Praha byla františkánská, máme celé »Františkánské Čechy«. Lituji jen, že nestačil čas a rozměry sborníku, abychom tu všechnu tu krásu, půvab a historii mohli zachytit; vždyť máme »České Assisi«, »Českou Alvernu«, svoje osobité »Greccio« — jak bych nazval Betlem u Kuksu, českou Porcinkuli a jiná památná místa františkánská.

Bude-li míti jednou česká historie ještě Aug. Sedláčka, který by napsal důstojný protějšek »Českým hradům a zámkům« — »Českou monasterii« (jež vzrostla by zajisté v dílo ohromné), nalezlo by se potom snad místo, kde alespoň mohla by býti zařazena známá data pod obsáhlé folianty, z nichž mnoho dílů by zaujaly samy »Františkánské Čechy«.

ČESKÝ KOUTEK V KRAJI SV. FRANTIŠKA.

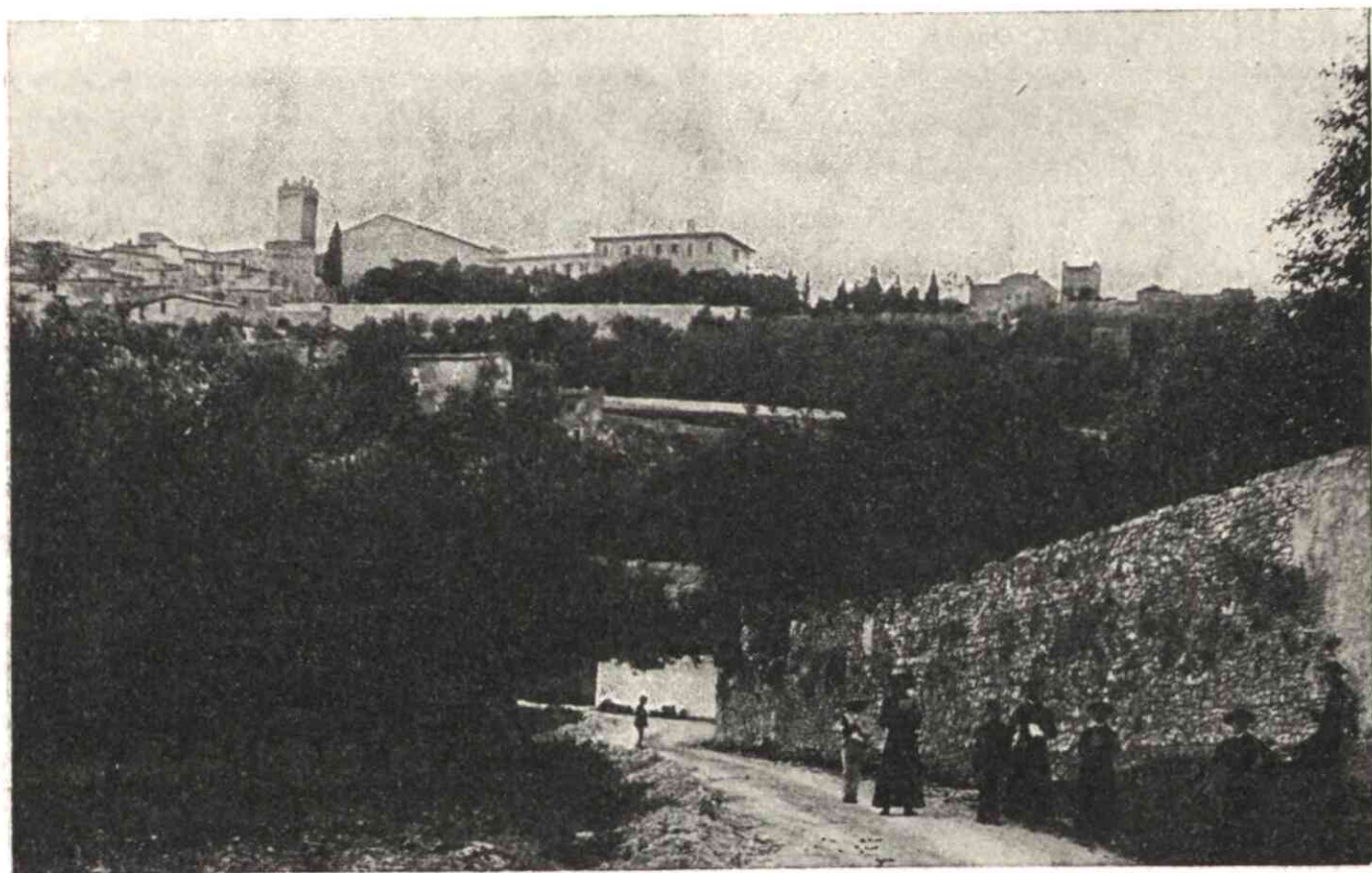
Pořadatelstvo tohoto sborníku mne poprosilo o nějaký příspěvek. Co psáti? Nejsem dějepisec, nejsem romanopisec, nejsem literární historik, nejsem znalec výtvarného umění. Kdo je doma v takových oblastech, může napsat a po případě si vymyslet o sv. Františkovi z Assisi na sta krásných věcí. »Sv. František z Assisi a Čechové« — tento název připomíná podobný název, s kterým redakcí nebožtíka Došála-Lutinova vyšel 1922 (a měl vyjít 1921) sborník »Dante a Čechové« na oslavu šestistého výročí smrti Dantovy (1321). A oba Sborníky myšlenkově dosti těsně spolu souvisí. Nikdo, alespoň podle výroku Giosuè Carducciho, nenapsal o sv. Františkovi Serafinském nic lepšího nežli to, co napsal o něm Dante v XI. zpěvu »Ráje«. Alfréd Oriani, s kterým Carducci o tom kdysi mluvil, řekl prý při té příležitosti, že on napíše něco lepšího. Snažil se to napsat ve své knize »La bicicletta«. Pravím, že se o to snažil, ale nezdá se mi, že to provedl. Četl jsem jeho zmíněnou knihu, a pokud dovedu o literární hodnotě nějaké věci pronést úsudek, musím říci, že ty stránky, které Oriani ve své knize věnuje hoře Alvernské a sv. Františkovi a jeho dílu, nesahají ani po kolena veršům Dantovým.

Dante ostatně, abych se vrátil několika slovy ještě ke sborníku »Dante a Čechové«, souvisí s naší zemí dosti těsně. Jeho zmínky o poloze naší vlasti a o našich králích Otakaru Přemyslu II. a Václavu II. a o rakouském Albrechtovi týkají se nás přímo. Svatý František by mohl býti uveden v jakousi souvislost dosti těsnou s námi skrze svou duchovní dceru, svatou Kláru, a její písemní i zakladatelské styky s naší Anežkou Přemyslovnou. Já se pokusím dotknouti se několika slovy, spíše vzpomínkovými a náladovými než dějinně nebo kulturně cennými, jakési dnešní souvislosti našeho národa s assiským světce. Myslím tím na umbrickou vilu České koleje římské, které tato kolej užívá již od roku 1888 za své prázdninové sídlo, ovšem s nucenou přestávkou několika válečných let. Je to skutečně český koutek v Umbrii, neboť je to majetek České koleje. Alumni České koleje, která té doby již bydlila, jako dosud bydlí, ve vlastním římském domě s malým úhledným kostelem sv.

Jana Nep., sv. Václava a sv. Františky Římské ve via Sistina 128, přišli do městečka Trevi a do této vily po první r. 1888. Tenkrát si ji kolej toliko najala, ale štedrost královéhradeckého biskupa Haisa umožnila již 1891 koupit této krásné vily od hraběcí rodiny della Porta Carrara.

Trevi leží na vysokém kopci, jenž svou východní stranou je zarostlý do jednoho nižšího pásma umbrických Apenin, které nejbližší nad samým městem dostupují v Monte Serano výšky 1426 m. Městečko je rozloženo okolo vrcholu tohoto kuželovitého kopce a na jeho jihozápadní straně, kde šedivý pruh jeho většinou neomítnutých stavení jakoby tekl dolů až asi do poloviční výšky kopce. Paty kopce stojí v dolině, která se táhne od Spoleta na jihu k Assisi a k Perugia na severu mezi dvěma pásmy apeninskými. Pásmo východní, na jehož západním svahu t. j. na svahu mohutné hřibovité hory Subasia leží také Assisi, je vyšší, pásmo západní, na němž skoro naproti Trevi leží městečko Montefalco, známé svou světicí augustiniankou sv. Klárou ze 14. století, je nižší. Vila České koleje stojí na jihovýchodní straně města a je od něho oddělena úzkou uličkou, která běží mezi vilou s jejími zahradami a mezi městskými domy a zbytky starých hradeb. Protože je vila na svahu, má směrem do údolí dvě patra, směrem k horám jedno. Nad vilou je jedna zahrada s trávničky a křovinami a stromy, pod vilou opět jedna taková zahrada, pod ní stejně veliká zahrada zelinářská s několika fíky a broskvemi, obě tyto zahrady v podobě velikých obdélníků, a ještě níže je dosti veliký sad olivový. Ve všech třech zahradách jest na vhodných místech nasázena také vinná réva, která dává velmi dobré víno. Česká kolej rozšířila starý panský dům přestavbou přiléhajícího hospodářského stavení, v jehož přízemku při dolejší zahradě byla zřízena dosti prostorná kaple místo malinké rodinné kaple v starém domě. Kapli vymaloval bývalý benediktin bratr Pantaleon, zachovává ve výzdobě jako hlavní tón barvu modrou a zelenou, a nad hlavním oltářem namaloval naše svaté patrony okolo Spasitele světa. V přízemku do hořejší zahrady (v prvním patře, když se hledí z dolejší) je veliká společenská síň se starým kulečníkem a několik obytných světniček a v patře nad tím opět několik pokojů pro alumný. Tato přestavená část vily byla spojena se starým domem velmi pěknými schody, které vypadají jako z bělošedého mramoru, kdežto původně byly v domě jen úzké kamenné schody točité (šnek).

Ceská kolej a konec konců my Češi vůbec můžeme býti hrdi, že máme takový kousek země v jednom z nejkrásnějších italských krajů a to právě v místech, o nichž známý cestovní průvodce německý Mayerův praví, tam, kde popisuje železniční trať od Ankonu do Říma: »Za Folignem (směrem na jih ke Spoletu a dále k Římu) ubíhá dráha údolím říčky Clitumna, kde dosud se pase bílý skot se širokými rohy, který opěvoval již Virgilius. Brzy přichází stanice Trevi v nádherném horském kraji, kde se vzhůru po kopci táhne v úchvatné

Trevi v Umbrii, letní sídlo České koleje římské.

poloze městečko Trevi.« Je to skoro na půl cestě mezi Římem a Ankonou a jako v srdci tělo posvátné a poetické Umbrie. Sama dolina Spoletská, jak se jmenuje tato úrodná a široká dolina od Spoleta k Assisi, jakoby byla všecka posvěcena kroky sv. Františka a jeho prvních následovníků a všude z ní a z okolních výšin vydechují vzpomínky na velikého a sladkého světce. Když jsem před lety o jedněch prázdninách přijel na několik dní do Trevi, dostal

jsem pokojík obrácený na západ, tedy do doliny. Jako je v Itálii v létě zvykem, šli jsme spát dosti pozdě. Měsíc byl právě v úplňku, noc byla úplně jasná, nebe všecko čisté. Když jsem se z otevřeného okna zahleděl dolů do doliny a na protější výšiny za údolím s běžajícím se Montefalkem, byl všecken vzduch, teplý a lahodný, jako naplněný jakousi průsvitnou modrozlatou parou nebo jakýmsi nevýslovně řídkým modravým práškem. Za takových nocí, tak jsem vzpomínal, modlíval se snad sv. František někde na svazích Monte Subasia nad Assisi nebo na jiných výšinách tohoto líbezného kraje a snad celou noc opakoval slova, která celou noc ho slyšel říkat bohatý kupec assiský Bernard, když si ho pozval na večeri a na nocleh, aby ho zkoumal. »Bože můj! Bože můj!« Ta slova jediná slyšel vycházeti ze rtů klečícího Františka, ale vroucnost těchto slov pohnula pana Bernarda, že druhý den ráno opustil všecko a přidal se k sv. Františkovi jako jeho první tovaryš.

Česká kolej přijíždívá z Říma na prázdniny do Trevi na začátku července a zůstává tam do konce října. Když alumni nebo hosté koleje (host je tam vzácnou výjimkou) vyjdou z hořejší zahrady české vily, octnou se na prostranství před městečkem, odkud je viděti daleko na sever a severozápad do Spoletské doliny. Na východě se zdvihají půvabné tvary tohoto apeninského pásma, táhnouce se od jihu na sever a vedle Monte Serana nad Trevi nejvíce vyniká severnější Monte Subasio, podobné našemu Řípu, ale mnohem vyšší, mohutnější a rozložitější. Na dolejších svazích hor rostou všude šedolisté olivy, dolina však je zelená a posetá bílými osadami i osamělými staveními. Na západním svahu Monte Subasia, dosti vysoko nad úrodnou rovinou Spoletského údolí, spatřují oči našich mladých krajanů den co den posvátné Assisi, které se tam bělá, někdy jasně, někdy v zamlžení parných dnů, jako stuha, položená šikmo na úbočí hory tak, že severní konec je níže a jižní výše. Na severním konci ční věž mohutného chrámu, v jehož kryptě odpočívají kosti Františkovy, na jižním vyšším konci jiná věž označuje chrám sv. Kláry, kde veliká učednice assiského světce našla odpočinek svému tělu. V rovině pod městem bělá se Santa Maria degli Angeli. Pod vysokou kopulí mohutného Vignolova chrámu stojí gotická kaple Porciunkule, ta kaple, u které se sv. František usadil se svými prvními tovaryši v chatkách z rákosu nebo větví. Tam přišla časně ráno na Květnou neděli 18. března 1212 osmnáctiletá.

Klára, provázená služkou své rodiny a vítaná bratřími, kteří ji přišli vstříc s ratolestmi olivovými a rozžatými svícemi a uvedli ji do Porciunkuly, kde ji svatý František ustříhl její krásné vlasy a přijal od ní tři sliby křesťanské dokonalosti. Dole pod jižním koncem assiských hradeb, asi 10 minut cesty z města, stojí v olivových sadech klášter a kostelík sv. Damiána. Ten kdysi sv. František v začátcích svého chudého života opravil a tam později uvedl sestru Kláru s jejími družkami. Odtamtud psala své latinské listy naší blahoslavené Anežce. Tamtudy nesli na marách mrtvolu sv. Františka, když dokončil běh svého života dole u Panny Marie Andělské, u Porciunkuly, a zastavili se tu, aby Klára a její družky naposledy spatřily tváře milostného mistra a otce. V klášteře jsou nyní Menší bratři, kdežto klarisky jsou u hrobu své první matky při kostele sv. Kláry uvnitř v městských hradbách. Ale návštěvník dosud vidí kostelík sv. Damiána v původní jeho podobě z 13. věku a v klášteře nalézá chór, kde se první klarisky modlivaly, velikou jídelnu s jejími starými stoly a lavicemi, ložnici v prvním patře, kde Klára zemřela, zahrádku, nahoře v tom patře mezi stěnami sousedních stavení klášterních, odkud je výhled dolů do roviny s Pannou Marií Andělskou a kde Klára pěstovala své květiny.

Když obyvatelé České vily sejdou do dolejší zahrady, spatří na jihu na svahu hor Spoleto. Až tam došel či vlastně dojel sv. František, když jako mladý muž, plný rytířsky křesťanského nadšení, jel 1205 do jižní Itálie, aby tam pod Gualterem de Brienne válčil jako přívrženec papežův (Innocence III.) proti zástupům německého válečníka Markwalda, který se tam mermomocí chtěl uplatnit jako poručník mladičského Bedřicha II., jehož poručníkem vdova po Jindřichovi VI. ustanovila Innocence III. Ale František dojel jen do Spoleta. Tam ho zimnice porazila na lože a Pán mu ve vidění poručil vrátit se do Assisi. Zpáteční cesta šla možná městečkem Trevi, kde klášter klarisek v dolejší části města na jihozápadním svahu trevského vrchu náleží k nejstarším klášterům klariským v Umbrii.

Takovým tedy způsobem snad neplaným obrátem lze říci, že dnešní Češi jsou ve zvláštním styku s rodištěm sv. Františka a s jeho Umbrií půvabných horských obrysů a sladkých barev.

MALBY ČESKÉHO RUKOPISU O SV. FRANTIŠKU.

Krásný literární františkánský poklad skrývá zámek jindřichohradecký. Jest to pergamenový kodex, sepsaný a illuminovaný na objednávku Ladislava ze Šternberka, pána na Bechyni a od r. 1510 nejvyššího kancléře král. Českého, ctitele sv. Františka a příznivce

Malba z jindřichohradeckého kodexu: Sv. František ve vězení.

františkánského kláštera v Bechyni. Kodex napsal a illuminoval františkánský kněz Jiljí z Ratibora ve Slezsku, jsa kazatelem plzeňského kláštera v letech 1505—1521. Písmo zdobeno jest bohatými iniciálkami, miniaturními a třemi celostránkovými obrázky. Význačný jest obraz Stigmatisace, při níž klečí Ladislav ze Šternberka, jak jest viděti na vedlejší stránce. Podrobný popis tohoto kodexu viz ve »*Vlasti*«, roč. XXX. (1914), str. 737—745.

FRANTIŠKÁNSKÉ MEDAILE.

V umění ryteckém vedle mincí běžných, pečetidel a řezeb kamenů (gemm), kostí a perleti, hlavně medaile se těší širší pozornosti.

Nelze popřít, že medailerství pochlubití se může nejedním skvostem umění výtvarného. Když Goethe na své cestě po Itálii spatřil překrásné medailovité mince starosicilské, zvolal: »Z mincí těch usmívá se na nás umění jako jaro se svými květy, z nich mluví k nám bývalý život a mnohem ještě více. Lesk sicilských měst, nyní pohaslý, z těchto mincí opět a opět znova září.«

Již staré peníze za republiky římské, zobrazující rozličné historické události, mají ráz medailí. Leč vlastní medaile či spíše medaillony ze zlata, stříbra a bronzu původ svůj mají teprve z dob císaře Augusta, Domitiana a Trajana. Sloužily dílem za odznaky vojenské, dílem jako vyznamenání byly rozdávány a na řetízcích se nosily.

Za středověku veliké medaile první hotovili Italové. Byla zajisté Itálie vůbec zemí, kdež za středověku na ssutinách umění antického vyrostlo vlivem křesťanství umění formou i duchem tak vznešené.

Z nejstarších nám známých italských pamětních penězů jsou ony z r. 1390 od mistra Fr. Carary, lité na památku dobytí Paduy. V polovici XV. století dostoupilo medailerství italské vrcholného bodu.

Medaile lily se obyčejně dle modelů voskových a pak se císelovaly. Nad jiné v umění ryteckém v době zmíněné vynikli: Pisano, Matthaeus de Pastis, Guazzaloti a j.

V Německu rozvilo se umění medailerské teprve v XVI. století, nejvíce zlatníky jsouc pěstěno. Zlatníci dle modelů často dřevěných kadlub zhotovili, do formy pak nalili tekutý kov a posléze z formy vyňatou medaili jemně císelovali. Kovové medaile v Němcích obyčejně si vyměňovali jako my dnes fotografie. Dítěm také na křtu zavěšovali je kmotři na hrdlo. Knížata zlaté nebo stříbrné medaile propůjčovali svým milcům jako »Gnadenpfennige«, a ti nosili je na řetězu zlatém na prsou nebo na barettu.

Ke konci XVI. věku zříti lze v medailerství německém úpadek a od počátku XVII. stol. obyčejně medaile jsou raženy a nikoliv litý.

Je očividné, že renesance, barok a jiné směry umělecké uplatňovaly se vždy též na medailích.

I v Čechách kvetlo umění medailerské nad míru. Tak již k vůli lepým rytinkám hodnotiti lze proslulé české stříbrné denáry jako medailky pro překrásné sceny na nich zobrazené. Světoznámé jsou medaile jachymovské, jež jsou chloubou mnohých sbírek a museí.

Vynikli v Čechách medailěři na př. Jiřík z Řasné, nar. asi roku 1530 v Kutné Hoře, zlatník a řezáč želez tamže, Antonín Abondio, znamenitý medailér při dvoře Maxmiliána a Rudolfa II. a jiní.

Do tohoto širokého rámce medailerského zapadají i *náboženské* medaile.

Církev katolická přála vždy všemu, co je ušlechtilé, tudíž i umění medailerskému a to již od počátku. Tak proslulý De Rossi otiskl ve svém epochálním díle o římských katakombách řadu medailí náboženských z prvních století křesťanských. Nepřehledná pak je řada náboženských medailí až po naši dobu, jež raziti dali římsští papežové, církevní hodnostáři celého světa, nesčetné jsou medaile na památku svěcení různých kostelů, medaile, jež k růžencům se zavěšovaly atd.

I u nás v Čechách kvetlo povždy náboženské umění medailerské. Na to upozornil Katolický církevní odbor na Národopisné výstavě pražské r. 1895 pořádané, jenž ve vitrinách soustředil tu soustavně množství náboženských medailí a svatostek. Tolikéž na výstavě medailí pořádané v Umělecko-průmyslovém museu v Praze ve dnech 15. května až 9. června 1924 byl výběr náboženských českých medailí vyložen.

Velké dílo o náboženských medailích vydá ředitel Bedřich Přibil, jenž v Numismatickém časopisu československém v ročníku II. (v Praze 1926) napsal zajímavou studii: »Úvod do studia náboženské medaile.«

Mezi náboženskými medailemi českými, k nimž družiti lze různé naše denáry s náboženskými náměty, mezi pamětními medailemi hodnostářů duchovních, řádů duchovních, bratrstev, poutních míst, mezi medailemi ražených na památku svěcení chrámů, na počest sv. patronů českých, mezi biblickými medailemi, křestními a biřmovacími své místo zaujímají zajisté i medaile *františkánské*, ať již v Čechách ražené či k nám z ciziny přinesené a u nás zdomácnělé.

A tu již předem nutno poukázati, že z minulých dob ve vlasti naší velmi vzácně se dochovaly medaile františkánské.

Je skutečností, že medailí, ať již domácího původu či spíše cizího, u nás velmi mnoho se zachovalo a to na př. zvláště benediktinských

se sv. Benediktem a jesuitských s rytinkami sv. Ignáce, sv. Františka Xaverského, sv. Aloise a podobně.

Leč řádových medailí se sv. Františkem z Assisi v pražském musejním kabinetu medailerském a ve sbírkách soukromých vzácně lze spatřiti s výjimkou sbírky Přibíkovy.

Tolikéž v numismatických knihách o našem medailerství sotva se lze dopídití zmínky o medailích se sv. Františkem Seraf., ať již prohlížíme velké dílo: »Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer« (Praha 1888) nebo »Medaile v zemích Českých«, kteroužto pěknou publikaci bohatě ilustrovanou vydala v r. 1924 Numismatická společnost československá v Praze, či jinou podobnou publikaci naši.

Péči našich františkánů byly raženy některé posvátné medailky, leč vzácně. Bylo spíše u jezuitů zvyklostí, že při růžencích nosili medaile se světci řádu svého: a proto více v jejich hrobkách se jich na naše časy uchovalo. Leč františkáni naši ne tak medaile, spíše křížky nosili při růžencích: tím způsobem méně se nám v pohřebištích jejich dochovalo medailí.

Takovou františkánskou medailí — byt' bez rytinky milého světce našeho a zakladatele řádu — je stříbrná oválovitá svatostka, kterou raziti dal známý quardian kláštera františkánského na Skalce u Prahy P. Vincenc Lichtblau († 1887). Na aversu jejím jest v oválu klečící sv. Maří Magdalena v gloriole; po pravici její jest otevřená kniha, kříž a lebka, v levo nádobka s masťou. Opis: Oroduj za nás sv. Maří Magdaleno.

Na reversu: Skalka u Mníšku. Rytinka zobrazuje pohled na kostel na Skalce protřed lesa na vrchu.*)

Podobný jiný penízek mosazný zachoval se s aversem jako svatostka na hoře popsaná, leč na reversu je pouze nápis v šesti řádkách: Upomínka na Skalku u Mníšku 1856. K. P.

Opravidovou medailí františkánskou jest medaile, kterou přinášíme v reprodukci.

Je mosazná kruhovitá (průměr 3 cm) s ouškem. Na líci čte se nápis: S. Franciscus Assisiensis. Sv. František v pěkném reliefku provedený klečí s překříženými rukama na prsou u skaliska, na němž je rozevřená kniha, krucifix a lebka.

*) Vyobrazení u Donebauera tab. 81.

Na druhé straně medaile na hoře je odznak františkánský, známé dvě stigmatisované ruce uprostřed s křížkem. V rádcích na medaili se čte známé požehnání sv. Františka bratru Lvovi: *Benedicat tibi dñs — custodiat te — ostendat faciem...*

Dole pak připojeno: *Toccata alla tomba di S. Francesco* (to je Dotykána jest na hrobě sv. Františka).

Medaile tato patrně je původu vlášského a sice z druhé poloviny století XVIII.

Je zajímavé, že medaile ta byla závěskem při růženci, nad ní ihned jako první zrno růžencové navlečena byla miniatúrka lebky ze slonoviny — dole pak mezi desátky kostěné dvě ruce, dvě miniatúrky noh a srdce, vše se stigmaty.

Jinou opravdovou medailí františkánskou je ona oválovitá medaile mosazná, dle nápisu patrně k nám z Francie přivezená, jejíž revers se sv. Antonínem zde reprodukuje. Je s ouškem, osy její v rozměru $3 \times 3,5$ cm a na aversu je výrazný relief sv. Františka v polovici velikosti životní. Před ním Ukřižovaný a lebka. Opis: *S. Francois d' Assise P. P. N.* (sv. Františku z Assisi pros za nás). Pěkná tato medaile je z druhé poloviny XVIII. století.

Jest i pěkná pamětní medaile mosazná kruhovitá (průměr 3,2 cm) na 700. narozeniny velkého světce assiského. Na lici je podoba sv. Františka se skříženými rukama, an se sklání ke krucifixu. Na levém okraji je nápis: *S. Francesco* — na pravém: *d' Assisi*.

Medaile řeholí sv. Františka S.

Líc: Sv. František.

Rub: Požehnání bratru Lvovi.

Líc: Sv. Klára.

Líc: Sv. Antonín P.

Rub: Blah. P. Maria.

Rub: Sv. František S.

Na rubu je nápis: Memoria del VII° Centenario di S. Francesco d' Assisi. 1882 (t. j. Památka na sedmísté výročí sv. Františka z Assisi 1882).

Právem tuto se zmiňujeme též o medaili světice, jež v 18. roce věku svého s několika pannami se odebrala do kostela Porciunkuly, svlékla drahocenné roucho své a dne 18. března 1212 přijala z rukou sv. Františka oděv řeholní. Byla to sv. Klára, jež u chrámu sv. Damiana nedaleko Assisi založila první řád františkánský, jemuž později dostalo se různých pojmenování.

Vzácnou medailku světice této s povolením zemského musea pražského, v jehož sbírkách se nachází, tuto reprodukuje. Je mosazná, oválovitá ($2,50 \times 3 \text{ cm}$) s ouškem. Na aversu je poprsí světice sv. Kláry, s níž i naše Přemyslovna blah. Anežka byla v písemném spojení. V ruce drží monstranci. Nápis na okolku zní: S. Clara.

Na reversu je v celé postavě libivý reliefek P. Marie stojící na srpku měsíce. Opis při kraji: Virgo sin. Pec. or. concep. (t. j. Panna bez hříchu prv. počatá). Je z druhé poloviny XVIII. století.

Drobných medailek, zvláště jako vzpomínek na sedmistoleté výročí narození sv. Františka a na letošní jeho jubileum u nás se mnoho zachovalo. Jsou na nich opisy latinské, italské, francouzské a německé.

Na líci obyčejně bývá sv. František a to buď v celé postavě nebo pouze poprsí nebo klečící před křížem, také stigmatisace na Alverně, na rubu bývá P. Maria, sv. Klára, požehnání bratra Lva, emblem františkánský překřížené ruce s křížkem, poprsí Sv. Otce.

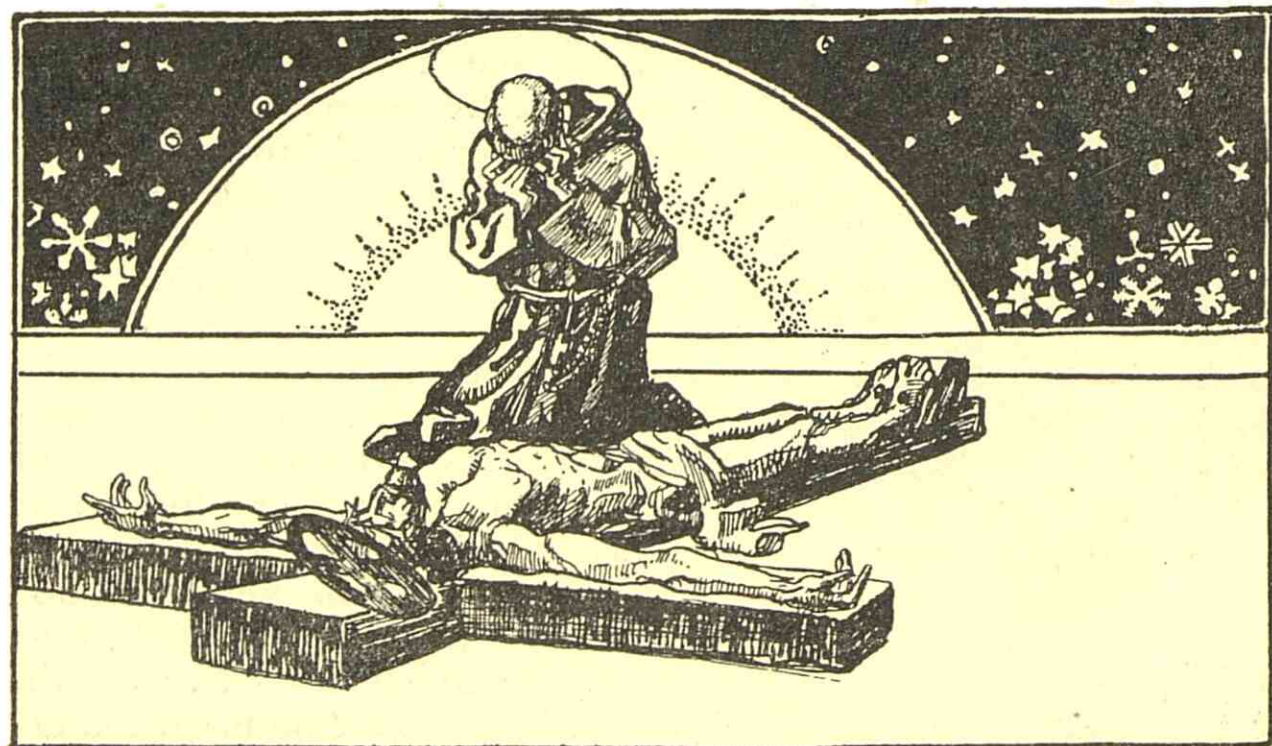
V celku v naší vlasti, jak ze statí této patrně, málo se vyskytá medailí přesně s vyobrazením sv. Františka S., hojněji se tu nachází medailí a to starožitných s rytinkou sv. Antonína Pad.

Více se jich uchovalo, jak přirozeno, ve vlasti Světcově.

To potvrzuje milá douška, kterou připojuji k této statí v základě dopisu, v kterém mi sděluje Vladimír Přibík, říd. uč. na o. v Praze-Malé Chuchli, že ve své sbírce 4260 náboženských medailí má 54 různých medailí na aversu se sv. Františkem z Assisi. Jsou *najmè* cizího původu a z největší části novější. Na rubu jest nejvíce sv. Antonín P., též i sv. Klára, sv. Jiří a srdce P. Marie. Tento zasloužilý sběratel a badatel, s nímž r. 1895 na výstavě Národopisné v Praze jsem pořádal oddělení náboženských medailí, ve své sbírce má zvláště vzácnou medaili, jež na lící straně má sv. Františka

a na rubu nejsv. Svátost oltární. Je to medaile od Hermenegilda Hameraniho, narozeného z rodiny slavných rytců a madailérů, čin-
ných v papežské mincovně římské. R. 1705, když zemřel jeho otec,
znamenitý medailér, nastoupil jeho místo v papežské mincovně.
Zemřel r. 1744.

V posledních letech vytvořila medailerská firma Karnet a Kyselý
v Praze XI. dvě krásné medaile františkánské se stigmatisací sv. Fran-
tiška a čtyři různé odznaky terciářské.

*Z výzdoby slovenského terciářského časopisu „Serafinský svet“, redigovaného
vlasteneckým pracovníkem P. L. Matťoškou O. F. M. v Malackách,
župa Bratislavská. Lefos vychází V. ročník.*

CTIHODNÍ MUČEDNÍCI PRAŽŠTÍ Z ŘADU FRANTIŠKÁNSKÉHO († 15. ÚNORA 1611).

Šířícím se protestantismem, válkami a morem čeští Františkáni téměř vymřeli. Koncem 16. století zbylo ve čtyřech klášteřích jen 17 členů. Po roce 1600 opět se zmáhali a založili kláštery v Kroměříži a r. 1604 v Praze u P. Marie Sněžné. Hájili v Praze srdnatě

*Pečetidlo konventu františkánského
z r. 1673 s chrámem Panny Marie
Sněžné, P. Marii a ctihodnými
14 mučedníky.*

víry katolické hlavně proti protestantům a dodělali se značných úspěchů a konversí ke katolicismu. Za to protestanté je nenáviděli, pronásledovali a vyhrožovali smrtí. Ze jejich hrozby nebyly plané, ukázalo se za vpádu vojska pasovského do Prahy r. 1611, dne 15. února. Při útoku Pasovských na Nové město Pražské podnícený od vůdců lid pražský, zvláště tovaryši, dělníci z vinohradů a sedláci z okolí se vzbouřili a vyplenili několik klášterů.

Nejhůře se vedlo Františkánům. Protestanský lid obecný vyvrátil klášterní bránu a na chodbě (u dveří do dvora) ubili palcáty a sekerou kuchaře Krištofa, jenž nesl dříví do kuchyně. U jídelny rozpoltili sekerou hlavu kleriku Klementovi. Zahradníka Jana a kněze Bartoloměje Dalmasoniho, jež přivedli z kostela, ubili na chodbě býkovci a jízdeckými ježky.

Vyhrnuvše se na chodbu prvního poschodí, probodli jáhna Jeronýma barona Aresia v kapli P. Marie dlouhým mečem. V nemocnici zavraždili mečem a vidlemi nemocného kněze Simona. — Jiný oddíl vrahů vtrhnul do kostela, kde u hlavního oltáře přepadli kněze Jana Martince, který chtěl odnésti ciborium se sv. Hostiemi. Usekli mu pravou ruku v zápěstí, prohnali bedra kopím a rozřáli hlavu mečem.

Zbylí řeholníci, vidouce to vraždění, prchli na půdu kostela, kde byli zardouseni a ubiti novici Jan a Antonín i bratr Emanuel s takovou surovostí, že jejich krev a mozky tekly po klenbě. Vrazi svrhli pak mrtvoly jejich otvorem v klenbě do kostela. Ve věži na kusy rozsekali jednoho řeholníka a shodili po střeše dolů. Poslední čtyři vystoupili na střechu kostela, ale byli částečně sestřeleni, částečně ubiti z věže. Byli to podjáhen Kašpar z Varesia, klerik Jakub Augsburka a laik Didak. Poslední zbyl P. Bedřich Bachštejn, vikář kláštera, český kazatel, nejspíše rodem z Pěné u Jindřichova Hradce, kterému prohnali srdce vrženým kopím, tak že se sřítil dolů do dvora. Tak bylo umučeno 14 Františkánů u P. Marie Sněžné.

Vrazi oblekli se pak do hábitů umučených mnichů a do mešních rouch a uspořádali

v klášteře karneval, byloť masopustní úterý. Vybili a rozkradli všecko v kostele i v klášteře. Obnažené a zhanobené po smrti mrtvolý mučedníků naházeli na hromadu na náměstí před kostelem, kde ležely nepohřbeny a posmívány čtyři dni.

Tu noc po zavraždění zazářil celý kostel i věž velikým světlem a přispěchavší občané (i protestanti) spatřili ony zavražděné mnichy jdoucí kostelem, nesoucí svíce a zpívající hodinky.

Po pěti letech byla vykopána jejich těla a přenesena z chodby do kaple P. Marie (nyní sv. Michaela) pod oltář sv. Petra z Alkantary. Při tom se poznalo, že těla mučedníků jsou téměř bez porušení a rány plny čerstvé krve, ač mrtvolý ležely v zemi bez rakví.

Katolíci pražští i Františkáni ctíli je jako mučedníky. Již r. 1612 za moru přinášeli plenitelé kláštera na hrob mučedníků votivní hábity. R. 1614 a 1617 shromáždění Františkáni na kapitule v Brně nazývají je v úředních listinách blahoslavenými Mučedníky a patrony kláštera pražského. Kardinál Dietrichštejn, biskup olomoucký, jenž se účastnil kapituly, žádá o tělo jednoho mučedníka a slibuje zahájení procesu k jejich blahořečení v Římě.

O jejich mučednictví psalo se v celé Evropě, tiskly se obrazy a všude byli ctěni. Lidé prostí i učení, kněží, biskupové i císař Leopold I. s celým dvorem (1680) konali na jejich hrobě pobožnosti a tvrdili, že byli vyslyšeni. Památka jejich smrti konala s vědomím konsistoře každého roku průvodem s nejsvětější svátostí po kostele a klášteře. Staly se též zázraky. Krví zbrocené zdi, střecha a klenba podržely barvu krve přes 100 let. Krev mučedníků uchovaná v nádobce vřela po letech tak, že až přetékala. Slepý řeholník nabyl zdraví, umírající dívka zachována na živu. Proto r. 1677 zahájen byl proces blahořečení a roku 1697 poslán byl do Říma, ale podnes nebyl ukončen. Dějí se pokusy o zahájení nového procesu blahořečení. Mučedníci odpočívají v tumbě oltáře sv. Petra z Alkantary v kapli sv. Michaela. I v naší době žije mnoho ctitelů ctíh. mučedníků Pražských a mnozí z nich tvrdí, že byli na jejich přimluvu vyslyšeni. Mučedníci požívají asi takové úcty, jako ctíh. Elekta, Karmelitánka v Praze.

RODINA SV. FRANTIŠKA Z ASSISI V ČESKÉM UMĚNÍ VÝTVARNÉM.

Celý rozsah i obsah velikého srdce světce tohoto, jímž objímal všechny národy, chtěje v lidstvu svou láskou opět rozdmýchatí přidušenou lásku k bližnímu, zračí se nám výstižně na vlastnostech, cílech a skutcích jeho četné duchovní rodiny. Obrazy a sochy, ať už ze dřeva či z kamene, svatých serafinského kruhu to jsou, jež mnohem rychleji než nepřehledné knihy upozorňují nás, co vše v poměru k Bohu i bližnímu znamenala rodina ta, světcové totiž nebo blahoslavení z řádů sv. Otce Františka.

Porozhlédneme-li se po kterýchkoliv duchovních řádech, ač některé dosáhly velké moci i slávy, žádný z nich nepřilnul tak k srdci laiků, od krále až po nuzáka, jako řehole sv. Františka. Sotvaže serafinský tento zakladatel i zákonodárce počal blahodárnou svoji činnost, hrnuli se k němu v pravém slova smyslu laikové i kněží do prvního řádu, panny pod sv. Klárou zahájily řád druhý a během dob napočítává rodina Františkova i nepřehledné spousty terciářů obojího pohlaví ze všech národů zeměkoule. Ač také jiné řehole vykazují značné řady i mučedníků, žádná nevyniká ve vlastnostech svých světců tak radostným opovrhnutím vladařskými korunami, šlechtickými tituly, zbavením se majetku ve prospěch chudiny a radostného popadnutí žebráckého pytle, mošny a hole ku blahu bližního, žádná tolik odhodlaného umírání pro Boha a tam, kde jen dobro lidstvu chtěla a přinášela, jako řehole serafinská ve všech svých větvích. Třebaže různí členové, ba v značném počtu světcové nejrozličnějších řádů slynní znamenitými poklady duše, moudrostí i hlubokou učeností, nadáním prorockým i silou zázračností, přec žádný ze světců kterékoliv řehole, i té mocné, nestal se — vyjma samotných zakladatelů jich — tolik známým světu, jako člen pokorné řehole onoho Chudáčka božího, sv. Antonín Paduánský, a s ním jen ještě sv. Tomáš Akvinský, z řádu rovněž žebravého, kazatelského; tento pro hlubokou svou učenost v celém světě slavným »Doctor angelicus«, onen až populárním, to pro schopnost nadpřirozené pomoci a tvoření divů, pro něž vyslyšení i uzdravení v úžasu okrášlili jeho jméno přívlastkem »Thaumaturgos«. — Není detailu v práci na vinici Páně, jehož by se

nebyli účastníci světcové nebo blahoslavení z kruhu serafinského měrou vrchovatou, jakž názorněji, ba i přehledněji vyčistí možno z obrazů, reliefů a soch než z celé haldy knih. Není detailu práce, pomoci, štědrosti, samaritánské obětavosti, ba i třímání praporu do boje pro Boha a proti ujařmovatelům křesťanstva, není detailu odřeknutí se všeho z hluboké lásky k bližnímu, v němž by se hořečnou činností a svatou trpělivostí nebyl uplatnil a vyznamenal tak mnohý ze svatých a světic nebo z blahoslavenců serafinských!

A tak zahloubejme se do obrazů i soch aspoň některých vyvolených božích, kteří po životě, stráveném dle zákona sv. Otce Františka, došli svatořečení nebo beatifikace! Spatříme tu hojně výjevů milování Boha nade všecko a bližního víc než sebe sama. Setkáme se zde zvláště s těmi, kteří v I. a II. řádu nadšeně přísahali na tři evang. ctnosti: chudobu, čistotu a poslušnost představených. Následovali v slavných těch slibech svého Otce tak, jak výstižně znázorněno v klášterní budově Kapucínů hradčanských v Praze, kde Poslušnost, dávajíc uzdu pokorně tu stojícímu sv. Františkovi, následována jest družkou s lilii, Čistotou a Chudobou, jež s košem uchystána je na obchůzku za milodary. Zasnubují se zde s Otcem žebravých synů i dcer případným nápisem: Te sibi desponsant — quae te, Francisce, salutant — sunt tria sidereo — vota dicata Deo!

Zákonu sv. Františka přednost dali před požitky, jež jim mohly poskytnouti vznešené, ba i panovnické kruhy, z nichž posli, títo svatí: Ludvík Tolánský, biskup a syn krále neapolského, Ludvík IX., král francouzský, se sestrou Isabelou, Ferdinand, král kastilský, Elzear, hrabě z Ariana, s chotí bl. Delfinou a blah. Jan z Míru, který ač v hábitu františkánském — u nohou má zbroj a brnění, ježto z válečného života vstoupil do III. řádu. Svěťice: Klára z Assisi, bl. Anežka Česká, Alžběta, lanškraňská, Alžběta, královna portugalská, Birgitta a Ludvika Albertoni. — Svátost křtu na serafinských obrazech je hlásána sv. Františkem Solánským, kterak v rukou s křížkem a mušlí křtí v Americe Indiána. — S Nejsv. Svátostí oltářní v monstranci shledáváme se na všech vyobrazeních sv. Kláry a Paschala Baylona, nikoliv však na obrazech mučedníků holandských, z nichž první Mikuláš, pochodní v pravici a provazem na krku vypráví o mučidlech a trápeních za to, že vyznávali Krista svátostného. Ze tří neobyčejných vyobrazení sv. Antonína Pad., to předně v rouše maršálském, za druhé jako »patrona nalezení

ztracených věcí“ (zde u jeho nohou míč, paňáca, houpací kůň a jiné hračky), třetí zvláštnost budiž zařazena zde, kde Svátosti v monstranci, již drží sv. Antonín Pad., klaní se před shlukem lidí osel, dotvrzuje tak prorocká slova světcova, že zvíře to, ač jistým bludařem úplně vyhladovělé, dá přednost Bohu před podávaným mu ovšem (viz výjev ten na bočních oltářích kapucínských kostelů v Horšovském Týně a v Roudnici). — Apoštolsky pracuje, hříšníky obrací, s kacíři disputuje a slovy Písma je poráží sv. Růžena z Viterba, bl. Delfina, jakož i sv. Fidelis ze Sigm., hlasatel zásady »Unus Dominus, Una Fides, Unum Baptisma«. — Smutný je pohled na četněji se vyskytující obraz právě křížovaných »Japonských mučedníků« (17 svatých členů III. řádu a 27 blahoslavenců) a na prvo-mučedníky řádové, sv. Bernarda s bratřími, vídané však prazřídkka. Kromě těchto v klášterích serafínských české provincie vyskytují se v olejomalbách jen martyria sv. Kapucínů: Josefa z Leonissy (za nohu a ruku připoután ve vzduchu k šibenici, pod níž plamenem je ožehován), sv. Fidela ze Sigmaringen (s ručnicí, kopím a palcátem, jimiž byl postřelen a dobit), blahoslavených Agathangela a Kassiana, stojících právě před soudem; toliko knižní vyobrazení podává u nás též blaženého Raimunda Lullo z III. řádu, staříckého kazatele, jak přivázán ke sloupu, je ukamenován. — Jakožto ošetřovatele nemocných vůbec a zvláště žebráků shledáváme na našich olejomalbách i sochách, povětšinou ovšem v ko-

*J. J. Hertl: Františkán sv. Didakus olejem
z věčné lampy uzdravuje chorého.
Obraz z roku 1709 v klášteře v Turnově.*

stélích řádů sv. Františka a na chodbách jejich klášterů tyto světce: Elzeara (v rouše vévodském vymývá ránu žebráku), Rocha, zvaného »anděl potěchy« (obsluhuje morovou ranou stíženě), Františkána Didaka (olejem z věčné lampy maže a uzdravuje chorého — viz vyobrazení zde) a bl. Kapucína Didaka Josefa z Kadixu, který vězně navštěvuje. Ze světic: Hyacintu Mariscotti (klečíc podává nápoj neduživému), Alžbětu Portugalskou (pomáhá v slepotě i rakovině), bl. Viridianu (myje nohy nemocným), také bl. Anežku Přemyslovnu, ač ta povětšinou jinak se zobrazuje. — Chudých, vdov a sirotků dle atributů na obrazech a sošnických pracích se ujímá: Patron čes. právnické fakulty, sv. Ivo, zv. »advokát ubohých« z III. řádu, farář a oficiál biskup. soudu (viz chudinu u jeho nohou na sousoší Karlova mostu), sv. Alžběta Duryňská, zv. »anděl milosrdenství« a bl. Ludvika Albertoniová, vyhledávajíc stydlivé chudasy a skýtajíc jim peníze, zapečené do špend. — S pytlem, na němž slova »Deo gratias«, často na žebrotě vidíme ve výtvar. umění sv. Felixe z Kantalizia, ale i blahoslavení: Luchesius (Lucius), Delfina a Marie Mayelle radostně jdou za almužnou, poslední i vězně utěšuje. — Učenost a literární činnost je vidna nejen ze spisů sv. Bonaventury, sv. Birgitty (viz Stítného překlad »Zjevení sv. Brigitty«), sv. Kláry a s ní si dopisující bl. Anežky České, ale i z obrazů, na nichž nejčelnější ze serafin. kardinálů, Bonaventura, vedle brka a knihy jeví se nám i hlasatelem častého sv. přijímání, sám z rukou anděla přijímaje (viz obraz kláš. budovy v Turnově). Zbožnou výchovu dívek, jich studium, ale i vyučení v různých žen. pracích propagují: sv. Anděla Merici, zakladatelka Voršilek a bl. Andělina z Marsciana, nadšená hlasatelka čistoty dívek, jichž mnoho získala pro slib trvalého panenství (vyobraz.: V průvodu dvou řeholních sester přijímá šlechtickou pannu). — Učitelkou pastýřů o lásce a bázni boží je bl. Johanna ze Signa, zbožnou pasačkou bl. Kristina Maccaboiová, svatou hospodyní bl. Viridiana, všechny z III. řádu, jichž vypodobení však naléztí možno u nás jen v knihách, nikoliv ve výtvar. umění. Viridiana je i poutnicí k sv. Jakubu do Compostelly, stejně jako terciář sv. Roch, v rouše poutníka v sochách i na plátně u nás i jinde přechoasto vídaný, v oděvu řeholním však prazřídko. — Drže na štítku ozářené heslo »Ježíš« v rukou svých, pěstuje kult Nejsvětějšího toho jména zde onde se nacházející obraz sv. Bernardina ze Sieny, ale i sv. Jan Kapistran heslo to v levici

třímá, v pravici však prapor za Boha a křesťany proti sverepému Turku; dokonce sv. Vavřinec z Brindisi ocitá se na koni uprostřed vravy bitevní proti utlačovatelům křesťanů. — Rozjímavý život sledujeme na různých postavách rodiny sv. Františka, zvláště na sv. Birgittě, té »lilii severu«, sv. Františce Římské, provázené jejím strážným anđelem, sv. Růženě Viterbské, jež růžemi a kvítím věncí nejen svou hlavu, ale i kříž, s nímž se kochá; též na blah. Kapucínech, Didaku z Kadixu a Benediktu z Urbina, jenž spiná ruce k modlitbě. Kromě meditativního se zhloubání, znaky askese (ať už umrlčí hlavu nebo dutky, řetěz, lilii a j.) možno pozorovat na sv. Fidelu a rovněž Kapucínu, sv. Serafinu z Granaria, jakož i na bl. Ludvici Albertoni; dokonce sv. Konrád z Pia-cenzy (z III. ř.) se svojí askesí ustraňuje se do jeskyně. Prstem na ústech hlásá umrtvování jazyka bl. Petr ze Sieny a ovšem mrtvolným až vzhledem své, postem vyhublé tváře, příkladem v askesi napřed jdoucí serafický Otec sám (viz toho cenný doklad v Lidmílské kapli mělnického zámku). — Blaženým viděním Matky boží, spouštějící s nebes výšin Dítě do rukou světce, nebo Jezulátkem samotným, sestupujícím s oblaků, bývají dle zbožného podání i v církv. výtvarnictví obdařeni sv. Felix z Cantalizia, sv. Koleta a sv. Vavřinec z Brindisi, jemuž v jinaké motivaci i před svatostánkem při mši sv. se zjevuje Ježíšek

J. J. Herfl: Františkán sv. Petr Regalatus, patron převozníků.

Obraz z roku 1709 v klášteře v Turnově.

sám. — Chovajíc v náruči božské Dítě, laská se s ním Klariska, sv. Kateřina z Bologně, hlavně však sv. Františka, zvaná »od pěti ran«, kterou mluvení o tajemství jeslí dle legendy uvádělo v extasi, takže o Štědrém dnu vznášela se nad zemí 2 pídě vysoko (v podobných vzletech ocitá se i sv. Josef z Kupertina, Františkán). Svěťice ta však prodělává tělesně i bolesti Spasitelovy, jsouc obdařena stigmaty, jakýmiž vyznamenána i sv. Veronika de Julianis, O. Min. Cap., majíc na obrazech i trnovou korunu na hlavě, ba na olejomalbě kláštera O. O. Františkánů v Praze II. též při sobě »veraikon«. U vytržení z vidění nejčastěji na obrazech vyskytá se sv. František sám, hlavně kterak přijímá stigmata; ale stará plátna zachovala jeho vidění i za nemoci, v níž je těšen nejen ovečkou a holoubky, nýbrž i andělem, hrajícím mu na strunný nástroj. Reholníkům kruhu serafinského známo je i vidění bl. Křištofa z Romagně, společníka sv. Františka v jeho apoštolském působení, k němuž na zemi klečícímu oslavený serafický Patriarcha s nebe na oblaku se snáší, žehnaje mu. Zjevu Immaculaty na hojných obrazech v klášteřích kapucínských se koří, lilii máje u nohou svých, laik řádu toho, bl. Felix z Nikosie, na zcela ojedinělých pak sv. Petr Regalatus, O. Min. Reg. Observ. s. Francisci, patron přivozníků. Vyobrazení v článku tomto zachycuje vzácný motiv z klášterní budovy O. O. Františkánů turnovských, oslavení totiž (klarifikaci) světce tohoto. Častěji už vídat lze vzlet sv. Františka, Antonína Pad. a Kláry před očima jejich duchovní rodiny k Nejsv. Trojici (viz zobrazení u Královny Andělů v Praze IV.), nejčastěji však přijetí samotného Patriarchy řádů serafických u trůnu božího (viz postranní oltář kapuc. kostela u sv. Josefa v Praze II.

Pohružovav se často do Utrpení Páně, opatřen byl již za dávna francouzskými výtvarníky král národa toho, sv. Ludvík IX., trnovou korunou, ať už na hlavě své nebo v rukou; obrazy i sochy světce toho rozšířily se dosti i u nás, zvl. v klášteřích sv. Františka (v nádhře opravdu vladařské podána jeho postava na olejomalbě O. O. Kapucínů mělnických); zřídka však naskytá se u nás zobrazení jeho rodné sestry a Klarisky, bl. Isabelly, jež dojemně drží v ruce své rovněž trnovou korunu, ba i hřeby. Podobně sv. Klára z Montefalka, přímím »od sv. Kříže«, stojí na mnohých obrazech v hábitu serafické řehole, pozvedajíc v ruce ozářené srdce, ověncené trnovou korunou s hřeby. S nebe k ní shlíží Salvator s křížem. Před velkým dřevem Kříže rozjímá i na sousoších (viz náměstí plzeňské) vídaný

sv. Petr z Alkantary. Před četnými detaily nástrojů Umučení Kristova rozjímá Kapucín, sv. Bernard z Corleone, přede všemi však odznaky Utrpení božského Mistra sv. Markéta Kortonská, zvaná »Magdalena III. řádu« (i žebřík, houba s octem atd.). U Kapucínů hradčanských překvapuje olejomalba, jak Františkán drží v ruce roušku Veroničinu, snad to serafický Otec sám.

Ustálený atribut sv. Jana Evang., jakož i patriarchy západ. mnišství, sv. Otce Benedikta — kalich nebo nádobka, z níž vylézá had, objevuje se dle starých legend i v ruce serafinského biskupa, sv. Jakuba z Marchie a bl. Luchesie.

Povznášejícím dojmem na mysl naši zapůsobí velké olejomalby hlavních oltářů dvou kapucínských klášterů pražských: na první sám serafický Otec odporučuje sebe a tím jistě i hradčanský »úděleček« a řád vůbec do ochrany Královny Andělů, na druhé pak před Pěstounem Páně klečí representanti řádoví (sv. František, Antonín Pad. a Ludvík Tolánský), prosíce o záštitu klášteru svatojosefskému a řeholi vůbec.

Zajímavě též povšimnouti si zvláštního stříhu hábitu serafinského, odlišného od obyčejně se vyskytujícího na postavách sv. Františka z Assisi a sv. Antonína z Paduy, to v reliefech těchto dvou světců na dřevěných dveřích minoritského kláštera u sv. Jakuba v Praze I., jakož i na všech řádových sochách kostela Minoritů zde.

Pokusil jsem se v popisu obrazů a soch předvést zde pouze výběr svatých a blahoslavených z řádů sv. Františka, buď těch nejhlavnějších nebo nejzajímavějších. Jak nepatrný je tu podán počet serafinských ozdob »církvě vítězné«, vidno nejlépe z toho, že z řehole Chudáčka božího vzešlo 6 papežů, 44 kardinálů, nepřehledná sta biskupů, což teprve mnichů, jeptíšek a bratrů-laiků!

Kéž tolikrát již od dob Kristových, této vtělené Lásky k bližnímu, pohasínající, ale časem opět a opět jaksi zázrakem v srdcích lidstva jiskřící a již šlehající plamen Cítu a Milosrdenství pronikne ze života zde uvedených světců, zvláště pak z příkladného ducha Františkova řadou sedmi dlouhých staletí i do srdcí lidstva XX. věku! Nechť v jubilejním tomto roce sejdou se všichni národové zeměkoule, ať už osobně nebo duševně, ve věkopamátném Assisi, by na hrobě velkého Otce Františka našli léčivý pramen k ukojení a hojivý balsám k utišení všech neduhů i rozjitřených ran, jimiž trpí a chřadne dnešní lidská společnost!

Z PŘEDHUSITSKÝCH A HUSITSKÝCH DĚJIN KLÁŠTERŮ SV. FRANTIŠKA V ZEMÍCH ČESKÝCH.

Dějiny národa českého ať politické ať církevní nikdy, jako u všech národů vůbec, nevyvíjely se zcela samostatně a samorostle, ale byly podmíněny nejen okolím, ale zvláště všeobecně kulturními proudy své doby. Proto také, když v třináctém století sv. František z Assisi svou náboženskopolitickou misí neočekávaně z vůle a prozřetelnosti Boží zasáhl v život národů evropských a dodělal se v okolních zemích, zejména na západě a jihu Čech, se svými spolubratry, jež od roku 1209 seskupil ve zvláštní řád, požehnaných výsledků, přirozeně nemohlo ani srdce Evropy, t. j. země koruny české uzavřítí se blahodárnému jeho vlivu. Alespoň historicky ověřeným faktem je, že již roku 1232 za panování krále Václava I. přišli Menší bratři sv. Františka či minorité do Čech a obdrželi v Praze na Starém městě dům, při němž o 12 let později r. 1244 dobudovali si chrám sv. Jakuba.

Než rozumí se samo sebou, že již před tím, a to záhy po roce 1221, kdy usadili se minorité v Němcích, jednotliví členové téhož řádu v Čechách při dvoře Přemysla Otakara I. a později - syna jeho Václava časem dleli a mezi pražskými obyvateli i příznivců našli. Mezi těmito zajisté první místo zaujímalá blahoslavená Anežka česká. Alespoň táž udržovala velmi vřelé přátelství se sv. Alžbětou durynskou, jejímiž duchovními rádci a otci byli minorité. A právě tím stalo se, nechceme-li přiblížeti ani ku všeobecně kulturnímu proudu a náboženské potřebě duchovní obnovy, jakož i ku stykům českých panovníků doby této s císařským dvorem v Němcích, že první minorité do českých zemí přišli z Mohuče. Proto také pražský minoritský konvent u sv. Jakuba náležel hned od svého založení v ohledu církevním k provincii saské.

Sotva pak minorité v Čechách se usadili, byl jim v dosti krátké době v Praze u kaple sv. Barbory, nejdéle r. 1251, založen druhý klášter, jehož osazení však stalo se z Itálie poněvadž první jeho členové již od r. 1234 vedli duchovní správu v klášteře klarisek u kostela sv. Františka. A tím právě dá se vysvětliti, že hned při uvedení synů sv. Františka do Čech objevily se zde u nich dva

směry, a to přísnější a mírnější, až až do sněmu kostnického nebo určitěji řečeno až do 23. září 1415 nelze nikde, a tedy ani v Čechách, mluvit o minoritech, jimž mnohdy i konventuálové se říká, t. j. o mírnějších řeholnicích sv. Františka a o vlastních františkánech, jež zase mnozí observantes nazývají, či o přísnějších a původních řeholnicích téhož světce, ale toliko o minoritech. Vždyť přes to, že v řádě františkánském již za života zakladatele povstaly spory o řeholní chudobu, spravovaly se přece všechny kláštery sv. Františka jedním společným generálem a teprve sněm kostnický dovolil observantům, že jejich kláštery směly si voliti provinciální vikáře, kteří však, byť jinak byli zcela samostatní, museli býti potvrzováni od minoritských provinciálů a podlehali jich visitaci. Mimo to provinční vikáři observantů mohli si voliti generálního vikáře, jehož poměr ku generálovi minoritů byl analogický jako poměr observantních vikářů provinčních k provinciálům minoritů.

Nejstarší domy františkánské v zemích koruny české co do příslušnosti církevní zároveň s kláštery polskými patřily, jak již bylo uvedeno, k provincii saské, která vznikla roku 1230. Roku však 1233 nebo nejdéle r. 1239 františkánské kláštery v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v Polsku, oddělivše se od provincie saské, vytvořily provincii svou, a to českopolskou. Táž r. 1260, t. j. v době generální řádové kapituly v Narboně, čítala již devět kustodií čili krajů, a to kustodii pražskou, moravskou, litoměřickou, krakovskou, hnězdenskou, královéhradeckou, opolskou, zlatohorskou, zvanou též budišinskou a vratislavskou. Roku 1282 měla provincie tato 31, r. 1316 po odloučení kustodie budišinské a vratislavské v sedmi zbývajících kustodiích 40, r. 1384 již 49, ale za Václava IV. zase jen 43 klášterů.

V Čechách v době předhusitské měli minorité pak kláštery: *dva v Praze*, a to u sv. Jakuba z r. 1232 a u sv. Barbory či u sv. Františka z r. 1251; dále ve *Stříbře* z r. 1253; *Novém Bydžově* z r. 1270; *Čáslavi* asi z r. 1310; *Chebu* z r. 1266; *Krumlově* z r. 1357; *Horaždovicích* z r. 1330; *Jindřichově Hradci* z r. 1293; *Pardubicích* asi z r. 1330; *Litoměřicích* z r. 1257; *Hradci Králové* z r. 1243; *Kadani* z r. 1240; *Mostě* asi z r. 1240; *Krupce* z r. 1305; *Bechyni* z r. 1333; *Mladé Boleslavi* z r. 1334; *Benešově* z r. 1246; *Plzni* z r. 1297; *Vysokém Mýtě* z r. 1264; *Žatci* z r. 1253; *Plané* z r. 1373 a jinde.

Na Moravě zase připomínají se minorité nejprve v *Brně* při kostele sv. Jana Křtitele, a to od r. 1232, tedy současně s minority pražskými.

Uvedli je sem se svolením krále Václava I. páni z Boskovic. Mimo to usídlili minorité ještě r. 1243 v *Jihlavě*; asi r. 1370 v *Unčově*, r. 1230 v *Olomouci* a r. 1250 ve *Znojmě*.

Ve Slezsku připomínají se Menší bratři sv. Františka nejprve ve *Vratislavi*, a to již před rokem 1240; dále r. 1282 v *Opavě*; r. 1274 v *Krňově*; z časů krále Václava II. v *Bytomi*; r. 1253 v *Kladsku* a z druhé polovice XIV. stol. v *Opolí* a *Hlohově*. Do Vratislavi uvedl je nejspíše Jindřich II. Pobožný, manžel kněžny Anny, starší to sestry blahoslavené Anežky české.

Konečně v Horní Lužici, pokud známo, náležel minoritům klášter v *Žitavě* z roku 1255, kamž uvedl je český král Přemysl II.

Než téměř pravidlem současně anebo alespoň s velmi nepatrným časovým intervalem bývaly s minority do značnějších míst v zemích českých hned od dob nejstarších uváděny též klarisky, t. j. ženské odvětví řádu sv. Františka. Stalo se tak dle příkladu pražského. V Praze totiž Anežka, nejmladší dcera krále českého Přemysla I., narozená r. 1208, mínila dle hnutí srdce svého oddati se životu řeholnímu. Proto, když táž od svého bratra krále Václava I. r. 1234 obdržela také potřebné prostředky k založení panenského kláštera na Starém městě, jehož osazení stalo se z Itálie, nejen sama do něj vstoupila, ale i mnohé urozené panny životu pobožnému získala. Tím dán byl počátek k zakládání klášterů klariských po všech českých zemích.

Měly pak klarisky až do bouří husitských, mimo připomenutý již klášter *pražský u sv. Františka*, v Čechách ještě kláštery: v *Krumlově* z roku 1361; *Panenském Týnci* z r. 1280; *Chebu* z r. 1266 a ve *Vysokém Mýtě* asi z r. 1264. Na Moravě usídlily r. 1242 v *Olomouci* a r. 1287 ve *Znojmě*. Ve Slezsku zase náležely jim domy od r. 1257 ve *Vratislavi* a od r. 1307 v *Opavě*.

Při tom mimo zakladatele, jimiž pravidlem v dobách předhusitských u minoritských a klariských klášterů bývali čeští králové anebo jich manželky či někdo z panujícího rodu, mívaly jednotlivé domy tyto i obzvláštní své příznivce, dobrodince a ochránce mezi pány a rytíři, jimž časem pro hmotnou přízeň a mravní oddannost k příslušným řeholníkům a klášterním pannám dostávalo se částečně čestného a částečně skutečného názvu zakladatele toho kterého kláštera. Tím vysvětluje se, že u všech klášterů sv. Františka z časů těchto dějí se zmínky o jich zakladatelích ze řad českých pánů a rytířů, ač je prokázáno, jak již jsem uvedl,

že původní jich nadání vyšla od českých králů anebo jich rodů. Tak sluší rozuměti na př. zprávám, že zakladateli minoritského kláštera ve Stříbře byli pánové ze Švamberka, v Krumlově pánové z Rožmberka, v Jindřichově Hradci pánové z Hradce, v Pardubicích pánové z Pardubic, v Krupce rytířové z Trmic, v Mladé Boleslavi pánové z Michalovic, ve Vysokém Mýtě pánové z Žirotiny a p. Pravidlem ten rod pánů a rytířů stával se dobrodincem, příznivcem, ochráncem a tedy i »zakladatelem« minoritských a klariských klášterů, jichž členové častěji do něj za řeholníky a řeholnice vstupovali, jak toho doklady zvláště u Vysokého Mýta a jinde svědčí.

Z těchto důvodů stávaly se v době předhusitské kláštery sv. Františka v zemích českých místy nejen všech nejušlechtilejších snah duševních v nejširším slova smyslu, ale i ohnisky ducha národního přes to, že vyšší úřady řádové mnohdy propůjčovány bývaly cizozemcům. Jest zajisté na snadě, že byl-li konvent většinou anebo úplně obsazen rodilými Čechy, nemohl ani představený zlomiti to, co v duši, srdci a celé bytosti jednotlivých členů bouřilo. Ostatně účelem vysílání cizozemců za představené do českých klášterů vůbec nebylo snad potlačování snah národních, jak dnes všeobecně se uznává, ježto až do doby Husovy spory národnostní v zemích českých neměly ani stínu národnostní zaujatosti, jako spíše posílení, utužení a zakotvení původního náboženského ducha a praktického směru zakladatele toho kterého řádu. A pak i v dobách předhusitských bývalo i dosti Čechů, kdož zejména u minoritů dovedli uplatnění své schopnosti a tak dosíci předních míst řádových, jak toho dokladem může býti zpráva o smrti Martina Boleslavského r. 1332, bývalého českého provinciála, řkoucí: »Jemu u sv. Jakuba v Praze byl postaven stkvělý náhrobek, obsahující nápis, že týž slavil 12 řádových kapitol a tedy, že po stejný čas byl provinciálem. Vždyť od počátku řádu nikdo nevynikl nad něj moudrostí...« anebo záznam o smrti Anežky ze Zvířetic, klarisky pražské, r. 1359 a p.

Jinak je nesporno, že příchodem minoritů do Čech dostalo se naukám v Čechách, na Moravě a ve Slezsku nového a vydatného zdroje, ježto kláštery jich mimo o duchovní správu věřících pečovaly také o výchovu mládeže a za tím účelem zakládaly si své vlastní školy. Také hlásání slova Božího, zpovídání a náboženské poučování všech a zvláště nižších a tedy zanedbaných vrstev lidu bylo jimi nesmírně podporováno. Mimo to upřímná oddannost k Apoštolské stolici a

pravověrnost v učení církve oproti kacířským bludům ovládly české minority na tolik, že z řad jich povstávali nejen největší obránci utiskovaných církevních práv, ale voleni bývali i inkvisitoři »kacířské zloby«. Alespoň jesuita P. Grugerius uvádí, že dne 4. října r. 1335 byl jmenován v Čechách prvním inkvisitorem od papeže Benedikta XII. minorita kláštera pražského P. Havel, poněvadž vynikal neobyčejnou znalostí bohosloví a kanonického práva a při tom byl ozdoben životem naprosto bezúhonným a ctnostným. Slovem čeští minorité v době předhusitské dobyli sobě o český lid velikých zásluh jak povznesením jeho mravů a pobožnosti, tak i jeho poučováním a duchovním vedením za horlivosti, jež vzbudila až závist u duchovenstva světského a vyvolala tak dle slov některých dějepisců »ostudné hašteření«, jak o tom dochovaly se některé zprávy z roku 1334.

Ale to již nastává v Čechách, jako v Evropě vůbec, nová doba, doba, jež později přivolala husitské bouře, doba znehodnocení středověkých názorů mravních, společenských a sociálních. Starý řád počal se hroutiti a mravní kázeň klesati. Proudem tím ovšem, jak samozřejmo, neboť i řeholník a kněz bývají syny své doby, byly zachváceny i české řády a jich kláštery, ač mnohem méně než v Itálii, Francii, Němcích a p. Význačno však jest, že, ač kolem roku 1400 vypravují se o jednotlivcích ze světského duchovenstva anebo o některých řeholnících události zarmucující, nepřichází mezi těmito posledními, pokud známo, ani jediného jména minority. Tím ovšem nemá býti řečeno, že minorité nepodlehli časově méně cennému mravnímu proudu, ale toliko, že stavěli se mu na odpor více než ostatní kláštery v zemích českých vůbec.

Než bouře husitská málo toho všeho dbala, ale s vášnivou prudkostí, jež bývá údělem všech revolucí, zničila i v domech a klášterích sv. Františka kde co jen se dalo, jako na př. kostely, knihovny, obrazy, sochy, oltáře, posvátné nádoby, posvátná roucha, krypty atd., slovem majetek movitý i nemovitý a neušetřila ani osob Bohu zasvěcených a vlasti upřímně sloužících.

Alespoň z klášterů minoritských utrpěly tehdy mnoho škod nebo úplně zašly domy řeholní: Dne 26. června 1420 v *Hradci Králové*, přičemž o mniších není zpráv; dne 20. srpna 1419, když mniši byli vyhnáni, v *Plzni*; dne 20. srpna 1419, když většina mnichů byla pobita, v *Zatci*; nejspíše v srpnu 1420 po vypuzení mnichů u sv. *Jakuha*

v *Praze*; v druhé polovici července 1420 po uprchnutí mnichů u sv. *Františka v Praze*; dne 28. září 1426 po zahynutí řeholníků ve *Stříbře*; v polovici května 1421 po ubití téměř všech mnichů v *Novém Bydžově*; dne 22. dubna 1421 po upálení téměř všech bratří v *Čáslavi*; taktéž, ač nevíme vlastně kdy, když mniši byli vyhnáni, v *Horaždovicích*; roku 1434 po útěku mnichů v *Jindřichově Hradci*; dne 29. dubna 1421 po ubití bratří v *Pardubicích*; roku 1421, když mniši uprchli, v *Litoměřicích*; po 16. březnu 1421 za částečného upálení řeholníků v *Kadani*; r. 1426 po vyhnání mnichů v *Bechyni*; v druhé polovici května 1421 po spálení bratří v *Mladé Boleslavi*; dne 10. května 1420 po útěku řeholníků v *Benešově*; dne 29. dubna 1421 po upálení mnichů ve *Vysokém Mýtě*; dne 16. července 1429 po částečném ubití bratří v *Plané*; od 22. června 1429 do konce února 1430 v *Chebu*; r. 1430 v *Brně*; v dubnu 1422 v *Unčově*; dne 1. května 1428 ve *Vraťislavi*; koncem prosince 1428 po útěku mnichů v *Kladsku*; r. 1431 v *Opavě* a dne 13. dubna 1430 v *Bytomi*.

Z panenských domů řádu sv. Františka v téže době trpěly nebo zašly konvety: V pondělí o sv. Trojici r. 1420, když panny musily odejít, v *Praze u sv. Františka*; r. 1420 po vyhnání panen v *Týnci Panenském*; od června 1429 do konce února 1430 v *Chebu*; dne 29. dubna 1421 po vypuzení a částečném spálení panen ve *Vysokém Mýtě* a dne 1. května 1428 ve *Vraťislavi*.

Ostatní kláštery řádu sv. Františka, a to mužské v Krumlově, Mostě, Jihlavi, Olomouci, Znojmě, Zítavě, Opolí, Velkém Hlohově a Krnově a panenské: v Krumlově, Olomouci, Znojmě a Opavě byly od zkázy uchovány, ač utrpěly jinak velmi citelně zhoubou válečných dob tehdejších.

Bylo tedy za bouří husitských v zemích českých ze řádu sv. Františka vybito, spáleno, rozbořeno, vydrancováno a zničeno buď úplně nebo částečně celkem 26 klášterů mužských a 5 klášterů panenských. Mimo to 9 domů minoritů a 4 domy klarisek byly znepokojeny a citelně poškozeny. Mnichů pak a klášterních panen zahynulo celkem 230—280, běheme-li za základ obydlí jednotlivých klášterů počtem 10—20 členů, tedy počtem co nejmenším.

Se řeholníky však a klášterními pannami hynuly tehdy i jich příznivci, dobrodinci a ochránci, kteří většinou byli členy *třetího řádu* sv. Františka, jenž r. 1221 byl založen pro ty, kdož »nechtějí vyjít z běhu světského života, ale při tom duchovního vzdělání pletí

zamýšleji« a který hned s uvedením minoritů do zemích českých i tu zapustil hluboké kořeny. Aspoň v nejstarších životopisech blahoslavené Anežky zřejmě se dokládá, že přesný běh jejího života následovaly české panny ze řad urozených, t. j. ze řad pánů a rytířů, žijících ve světě a o rodu pánů z Žirotiny je známo, že téměř všichni jeho členové až do dob Karla IV. žili ve třetím řádě sv. Františka. Tím ovšem počet těch, kdož duchem a řeholí sv. Františka v zemích českých před bouří husitskou se spravovali a bouří touto o život přišli, by se nejméně ztrojnásobil.

Ze ostatně minorité v době předhusitské opravdu v zemích českých těšili se veliké oblibě, svědčily veliké a nádherné jejich kostely. Alespoň o vysvěcení jich klášterního chrámu v Benešově r. 1257 se dovídáme, že stalo se tak dne 4. října co nejslavněji od Tobiáše, biskupa pražského, za přítomnosti nesčetných pánů a rytířů ze všech končin Čech a že chrám tento svou stavbou a výzdobou a monumentálností byl pýchou země české. Podobně bylo tomu v Praze, v Brně a ve Vratislavi. Není tedy divu, že ve vlasteneckém nadšení r. 1676 ještě napsal český historik P. Crugerius: »Králové čeští a zvláště oba Otakarové, jakož i jich nástupci a potomci, přátelé a příbuzní poctili řád sv. Františka tím, že vystavěli mu nádherné chrámy. Alespoň, i kdyby lidé mlčeli, nepřestanou vydávati o tom svědectví kameny kostela pražského u sv. Jakuba, v Brně u sv. Jana a ve Vratislavi rovněž u sv. Jakuba . . .« Proto jenom bolestí sevře se česká duše, čte-li o dobytí Benešova dne 19. května r. 1420: »Když táboří k Benešovu se blížili, jízdní a pěší z tamější posádky naproti nim vyskočili, chtěje je od města odraziti. Zížka však kázal v pravo zahrnouti a jinou stranou do Benešova mocně vejíti. A že královští odpor klásti chtěli, táboří město zapálili. Oheň se rychle rozmohl a jím za své vzal i slavný klášter minoritský, neboť celý vyhořev i s nákladným chrámem v pusté spaleniště se proměnil . . . zatím co v plamenech umírali nevinní řeholníci.« A tak tomu bylo na více místech u kostelů a klášterů minoritských v zemích českých vůbec.

Tím stalo se, že historik Dr. Zikmund Winter nemohl o českých minoritských klášteřích po vojně husitské napsati ničeho více než: »Menší bratři sv. Františka řehole mírnější vrátili se do Stříbra a ke kostelu sv. Jakuba v Praze, jenž jim byl spolu s klášterem od rezníků uhájen. Sešli však bratři počtem velmi. Vrátili se k sv. Františku také menší bratři přísnější řehole, ale klášter jejich byl

na takové míře zlé, že r. 1455 po zemi chodili naň žebrať. Obojí bratři sv. Františka jak mírnějšího tak přísnějšího směru v některých městech, jako v Jindřichově Hradci, Plzni a na Krumlově, v Bechyni a v Chebu přetrvali vojnu. Do Kadaně se vrátili hned po ní, ale nevydrželi; koncem století obnovují tu minorité klášter zase. V Benešově zůstala po nich do té chvíle jen zřícenina chrámová. Panny řádu sv. Františka pod řeholí sv. Kláry udržely se u sv. Anežky v Praze, v Týnci, na Krumlově a v Chebu.« A Tomek připojil: »Po příjezdu císaře Zikmunda do Prahy byl kostel minoritský z prvních znovu vysvěcen biskupem Filibertem r. 1437. Řeholníci byli od obyvatelstva strany podobojí nenáviděni a obrátila se proti nim zloba lidu, zvláště při velkém vzbouření roku 1483 tak, že musili Prahu opustiti, ale potom se zase vrátili.«

A přece příčinou připomenutého vzbouření nebylo nic jiného, než opravdová horlivost pro čest Boží a spásu duší u duchovních synů sv. Františka. Když totiž r. 1451 zavítal do zemí českých sv. Jan Kapistrán, byli jím sem uvedeni observanti, jimž Čechové bosáci přezdělí, a zbytkové minoritů neobyčejně posílení ve své duchovní činnosti. Proto nedivu, že po usazení se r. 1460 šesti observantů v Praze u sv. Ambrože jich kázání přilákala do kostela nejen katolíky, ale i kališníky, lidi prosté i učené a zvláště akademickou mládež a že došlo k více konversím. To popudilo ovšem vůdčí utrakvisty do té míry, že r. 1481 veřejně stěžovali si proti činnosti bosáků na zemském sněmu a když toto nepomáhalo, srotil se dne 24. září r. 1483 ve středu před sv. Václavem kališný lid a za bouře a mnohého hluku vyhnal jmenované řeholníky z Prahy. Mimo to tehdy kostel i klášter u sv. Ambrože byly vypleněny a klášter až do základů zbořen. Duchovní otec kláštera, měšťan Nového města, Ondřej Kahoun byl při tom dvakráte ztýrán a posléze sťat.

To vše však již nemohlo zadržeti postup nového rozmachu bosáků a minoritů v zemích českých, k němuž nesporně položen byl základ mimo činnost sv. Kapistrána, zvláště založením r. 1467 samostatné františkánské provincie české. Tehdy patřilo k ní sice jen 13 domů, ale r. 1499 již 26 klášterů, v nichž žilo přes 690 řeholníků. A tak poměry zůstaly až do zaplavení zemí českých luteranismem a německou »reformací« vůbec a v ohledu františkánského řádu do úplného a úředního rozdělení téhož papežem Lvem X. v observanty čili františkány a v minority či konventuály z r. 1517.

O PRVNÍM STUDIU ČESKÝCH FRANTIŠKÁNŮ.

Ač svatý František, chudáček Boží, ve své pokoře a lásce k na-
prosté chudobě byl dalek hluku tehdejší učenosti scholastické, přece
zvláštním řízením Prozřetelnosti byl zrovna jeho řád vedle řádu sv.
Dominika zvláště povolán k vypěstění těch nejkrásnějších květů
moudrosti scholastické. Jeho řád stal se vedle bratrského řádu ka-
zatského řádem eminentně studujícím a zakladatelem nejskvělejší
doby scholastické. Bratři ještě za života sv. Františka do řádu přijatí
slynou velikou učeností. Sv. Antonín, ctěný nyní miláček a divo-
tvůrce Boží, byl ustanoven, jak se za to má, samým Františkem za
lektora řádového, aby učil bratry Písmu svatému. Slavný učitel
Alexander de Hales, první sumista, dle jehož vzoru později slavný
sv. Tomáš sestavil svoji proslavenou Summu, vstupuje do řad synů
assiského chudáčka brzy po jeho smrti. Sv. Bonaventura, jeden
z největších světů scholastické theologie a filosofie, jest duchem
svým, zaníceným serafínskou láskou, nejlepším interpretem Fran-
tiškova srdce, chceme-li říci, Františkovy theologie a též jeho něž-
ným životopiscem, jenž dovede líčiti přímo básnicky vnitřní city
assiského Serafa.

Od té doby nebude již nikde slavnějšího studia ať generálního,
ať partikulárního, aby v něm nebyli zastoupeni čestně též Synové
chudého Patriarchy. Tak tomu bylo na nejslavnějším theologickém
studiu středověkém na pařížské Sorboně, tak tomu bylo v Oxfordě
a tak tomu bylo i ve vlastech našich a zvláště na slavném učení Karlově.

Sotva řád sv. Františka zaujal místo v četnějších klášteřích zemí
koruny České po roce 1232, již také studium školy františkánské
nachází hojně pěstitele jak v klášteřích vlastních, tak i na nově
založené universitě Karlově.

Vždyť náš slavný Tóma ze Štítného nabyl prý prvního vzdělání
svého v klášteře Minoritském v Hradci Jindřichově.**) Podobně se
připomíná r. 1321 u Dobnera**), že při provinciální kapitole v Jindr.

*) Jireček: Rukověť II. 267. viz Paměti fary jindřichohradecké. — Frant. Tischer, str. 15.

**) Dobner: Monumenta IV. 36.

Hradci byl předsedou jakýsi bratr řádový Albert, doktor bohosloví a sice z rozkazu provinciála české provincie Františka. Byl-li tento Albert snad totožný s Albertem de Bohemia, o němž píše Denifle ve svém díle, nemohu pro krátkost času vyšetřovati.

Tohoto Alberta liší Denifle od jiného Alberta de Bohemia nebo de Praga zvaného, který prý byl důvěrným klerikem císaře Karla IV., jenž r. 1345 v Paříži »in artibus determinavit« a rok na to dosáhl licenciátu a dlouho potom v Paříži jako »*magister actu regens in artibus*« byl činným.*)

»Magister regens« byl samostatný professor, mistr, který samostatně, ne za dozoru jiného — četl na universitě, asi tolik co dnes již řádný professor. O nějakém Albertu z řádu Minoritů na Starém Městě Pražském zmiňuje se tak zvaný Beneš Minorita, o němž praví, že byl lektorem pražským a že stal se mistrem posvátné theologie.**)

Roku 1366 uvádí annalista řádový Wadding***) toto: Císař Karel hledaje oslaviti své dědičné království České učení nad to svobodných umění zřídil a jednal s papežem tehdejší (Urbanem V. asi), aby papež nařídil představeným zvláště žebravých řádů, aby určili do toho města t. j. Prahy muže vzdělané, aby jejich učeností a scholastickými disputacemi lesk učení toho jasněji zazářil. Učinil dle této žádosti papež, napsal představeným řádu minoritského, kazatelského, sv. Augustina a karmelitskému. Z toho viděti aspoň tolik, že se jistě o síly pro novou universitu z řádu minoritského jednalo.

S jakým výsledkem bylo to spojeno, dopátrati mně nebylo možno. Ale za jisto pokládám, že první na universitě pražské působili dva nejslavnější řády, které byly zakladateli a nejlepšími pěstiteli scholastiky vůbec. Již k roku 1348—49 připomínají se mistři posvátné nauky počtem pět z řádů mendikantských, z nichž jeden čte u kostela pražského, ostatní pak mistři čtou v klášteřích svého řádu posvátnou theologii.†) Kolik z nich bylo řádu minoritského, nelze říci, ale týž pramen mluví k roku 1348 o Albertu Bludovis z řádu bratří menších, lektoru v Praze, který prý již mimo království Českého na různých generálních studiích dlouho působil a posléze na studiu pařížském dvě léta s chválou posvátnou nauku přednášel a posléze

*) Denifle: Universitäten d. Mittelalters (1885) I. 590.

**) Jireček: H. Codex jur. boh. II. p. 3. c. IX. p. 250.

***) Annal. Min. ad an. 1366 n. 13—14.

†) Jireček: H. Codex jur. boh. II. p. 3. c. IX., str. 250 (z Chron. Francisci).

ve mnohých konventech království Českého a zvláště v klášteře Pražském tutěž nauku přednášel, neustále pracuje v disputacích a řečech. *) Již r. 1349 obrátil se císař Karel IV. s žádostí k papeži Klementovi VI., aby Albert Bludovis, řádu minoritského lektor v Praze, byl povýšen za magistra a přijat mezi papežské kaplany, což Klement VI. též 13. června téhož ještě roku učinil. **) V listě ke kapitole krakovské ze dne 21. ledna 1256 papež Alexander IV. se zmiňuje o jakémisi Bartoloměji z Čech a bratru Albrechtovi ze Zavičostě jako o prostřednících mezi jím samým a kapitolou krakovskou.

Tento Bartoloměj z Čech se jmenuje »magister« s přídomkem »de Praga«. ***)

Opět r. 1257 z 28. března Alexander IV. dekretem dává dovolení, aby bratři řádoví (z řádu minoritského), ustanovení k tomu od řádových představených, mohli vyučovati theologii, †) vyjímaje ta místa, kde jest studium generální, Zde jednalo se asi o studium řádové v užším smyslu, které bylo jen pro chovance řádové a toto mohlo dle potřeby býti zřízeno v klášteřích vyjma místa, kde jsou university.

To svědčilo o velikém počtu členů jak těch, kteří byli vychováni v takovém studiu, tak i o značném počtu schopných sil, kteří mohli na vícero místech přednáseti.

Abychom si učinili pojem o značném počtu učených bratři, třeba jen nahlédnouti do seznamu obou klášterů minoritských: sv. Jakuba na Starém městě, u sv. Františka — t. j. v klášteře, který byl kdysi na t. zv. nyní od té doby »Františku«, jak jej podává Tomek k rokům 1366—1406: V klášteře u sv. Jakuba je uváděno pět lektorů, mezi nimiž je jeden lektor a čestný kaplan papežský a »lector principalis«, v klášteře u sv. Františka nebo-li »na Františku« jest v letech 1349—1407 Albert, lektor a doktor theologie, již zmíněný shora od r. 1349—51 a mimo něj ještě dva lektoři. Okolo roku 1404—17 uvádějí se u sv. Jakuba jeden bakalář jménem Jan (1404), jakýsi Jekl,

*) Ibid.

**) Reg. suppl. Clem. VI. a. 8. p. 2. Bl. 26 a viz Denifle: Die Universitäten des Mittelalters bis 1400. I. 590. Berlin 1885.

***) Bull. Franc. II. č. 150 (Romae 1761), list Alex. IV. z 21./I. 1256.

†) »Ut singuli fratres de Ordine nostro, quos secundum constitutiones ipsius Ordinis Conventibus vestris deputandos duxeritis in lectores sive cuiusquam alterius licentia in domibus praedicti Ordinis legere ac docere valeant in theologica facultate, illis locis exceptis in quibus viget studium generale.« Bull. franc. II. č. 317. Romae 1761.

zpovědník někdy královny anglické, dále dva čeští a dva němečtí kazatelé a dva kantoré.*)

Vzhledem k předešlému dekretu Alexandra IV., kde se ke zřizování studia interně řádového vyhrazovaly konventy ty, kde není generálního studia, totiž university, lze se právem domnívat, že to byli bratři, kteří četli posvátnou nauku a filosofii na universitě Karlově.

Myslíme-li nyní na naléhavou žádost Karla IV. k papeži Urbanu V., z roku 1366 shora připomenutou a vzhledem k citovanému dekretu papeže Alexandra IV., který omezuje interní studium řádové jen na konventy mimo gener. studium, můžeme soudit, že řeholní studia dělala jaksi nebezpečnou konkurenci universitě, proto odkaz řádových studií mimo universitní města, tedy i mimo Prahu a jednak též, že Karel IV. snažil se všemožně, aby pomocí papeže přímo přinutil slavné tehdy řády a vlastní majitele veškeré tehdy vědy a učnosti scholastické, aby poskytli svými členy dobré síly pro universitu. Snad tu hrála dosti pravděpodobně i otázka finanční důležitou roli. Neboť mendikanti, majíce zaopatření své »in mensa paupertatis«, měli zájem jen o vědu a rozšíření její a povznesení slávy studia a nedožadovali se neustále komory královské o nové přídavky příjmů tak, jak to činili profesori ze světského kléru.

Dále o studiu řádovém a o jeho celém zřízení v Čechách nelze se přímo dovědět ničeho, leč analogicky z dějin studia celého řádu františkánského. Jistě možno mít za to, že členové řádu františkánského jako nesli své tradice řádové ideově ve všech směrech a zvláště ve studiu ve všech ostatních zemích, že tak tomu bylo i v našich vlastech před dobou husitskou.

Doba husitská jako přinesla zhoubu řeholního života vůbec, zničila skoro všechny kláštery, zmařila úplně kontinuitu řádovou v Čechách, tak i pochovala slavné školy a studia řádová v našich vlastech a tím i studium františkánské. V dalším by bylo třeba pojednat o vzniku nového studia řádu františkánského po obnovení života řeholního a zvláště řádu sv. františkánského po příchodu Františkánů na trvalé působiště jejich v Praze k nynějšímu klášteru P. Marie Sněžné začátkem až 17. století. — Na toto pojednání, i kdyby se jen mělo týkat pouhého výpočtu jmen a dat, nestačilo by místo, které tomuto článku bylo zde vymezeno.

*) Tomek: Dějepis m. Prahy V., str. 209—211.

TŘETÍ ŘÁD SV. FRANTIŠKA V NAŠICH VLASTECH.

Zosobněním a praktickým prováděním myšlenek velikého světce assiského mezi lidstvem jest jeho »třetí řád«, který založil sám František pro křesťany žijící ve světě. Má-li býti dílo vydávané na oslavu Chudáčka Božího a ličící vztahy jeho k našemu lidu úplné, nesmí v něm scházeti studie o českém terciářství.

Kolem klášterů sv. Františka, které vystavěli rytíři sv. evangelia, aby z nich střežili poklady ducha sv. Patriarchy, shromažďovali se v duchovní vojsko modlitby a křesťanské dobročinnosti členové III. řádu i v našich vlastech. Všude tam, kam přišli Františkáni, přijímali do třetího řádu. Terciáři zůstali spojeni s klášteřem a řádový kostel byl i kostelem jejich a místem jejich shromáždění. Činnost terciářů nejevila se v našich dějinách ani tak veřejným vystupováním jako spíše životem privátní zbožnosti, tichých skutků lásky bliženské a podporováním členů I. řádu almužnami, ofěrami na bohoslužby a dary pro kostely. Sociálního významu třetího řádu, který v jiných zemích působil tak pronikavě na společnost, u nás asi nebylo. Aspoň dějinných dokladů o tom není. O terciářích jsou zachovány jen sporé zprávy v pamětnicích a jiných knihách jednotlivých klášterů.

Jistě byl III. řád s počátku (ve 13. stol.) značně rozšířen i u nás. Vlna původního nadšení přelila se i tu — ale pak se omezoval jen na určitý počet členů při klášteřích. Rozhodným činitelem zůstal jistě — jako vždy — ředitel, podle jehož horlivosti III. řád rostl nebo klesal. Možno se důvodně domnívati, že zakladatelkou III. řádu u nás byla blahoslavená Anežka Přemyslovna. Nasvědčoval by tomu list papeže Řehoře IX., kde jest třetí řád chválen a tím i doporučen. Horlivá dcera sv. Kláry na základě toho listu povzbudila členy I. řádu, aby zakládali i III. řád.

Ze 13. a 14. stol. jmenováni jsou Greidererem*) někteří terciáři na trůnech, jichž jména jsou známa z dějin naší země. Terciářkou byla ctihodná *Křimislava*, dcera Jarollaa, vévody Krakovského a Po-

*) Vigilius Greiderer: Germania Franciscana I., Innomostí 1777. Od str. 549 jedná o provincii české.

mořanského, matka blažené Salomy, klarisky a Boleslava V. Cudného. Tomuto vyhledala za choť blahosl. Kunegundu a v bázni boží ji vychovala na hradě krakovském. O její dobrotě svědčí pořekadlo polského lidu z těch dob, kdy žila: »Pokud bude živa Křimislava, matka Boleslava Cudného, nebude v Polsku chudých.« Zemřela 8. listopadu 1258 a pohřbena v Zavichosti v kostele, který byla postavila. Terciářem byl i její syn, *Boleslav V.*, jemuž pro jeho panictví říkal lid: Cudný. S manželkou svou, blaženou Kunegundou, dceří Bely IV., žil ve svatojosefském manželství. Proslul skutky křesťanské lásky, šířil a upevňoval náboženství a zakládal kostely i kláštery. Zemřel r. 1297. *Karel IV.*, náš Otec vlasti, dal se pohřbiti v kajícím rouchu III. řádu, což by nasvědčovalo, že byl terciářem. Dle pověsti slynul po smrti i zázraky. Poslední jeho manželka, *Alžběta*, dceř Bohuslava, vévody Pomořanského, byla členkou III. řádu. Dějiny líčí ji jako ženu statečnou, ale velmi pokornou. Zesnula 1393 v Hradci Králové a pohřbena v Praze v pověsti světice. Alžběta, dceř Vladislava Lokietka, manželka Karla Uherského, vstoupila po smrti manželově (1342) do III. řádu a oddala se skutkům zbožným. Putovala i do Říma. Slynula krásou těla a tvář její zaléval paprsek vnitřního světla. Byla vzorem života paním i dívkám. Chudé podporovala vlastníma rukama. Pečovala o ozdobu kostelů a šířila řád sv. Františka. Zemřela ve věku 80 let 21. prosince 1381. Terciářem byl též Vladislav V. Jagellovec. V 15. věku šířili III. řád v našich slovanských zemích svatí Jakub z Marky a Jan Kapistrán. Zvláště tento organisoval terciáře pod vlastními visitátory, ministry, instruktory a kazateli. R. 1455 a v letech následujících psali mu bratři a sestry III. řádu, zvláště z Krakova, Vídně a Vratislavy, četné dopisy.

Zdá se, že ve stol. 16. a 17. byl III. řád u nás v úpadku a že místo něho rozšířilo se t. zv. arcibratrstvo opasku sv. Františka. Založil je papež Sixtus V. r. 1585. K nám je zavedl kardinál Harrach r. 1632. *) Toto bratrstvo bylo nešťastnou napodobeninou III. řádu, založenou proto, že původní velké ideální poslání Františkových kajícníků zaniklo ve formalitách a všelijakých těžkých a nemožných regulích, takže zpohodlnělým křesťanům III. řád stal se nesnesitelným břemenem; proto do něho nevstupovali. Bratrstvo »opasku« mělo býti vítanou náhražkou pro ty, kteří toužili po sv. Františku.

*) Severinus Urbčanský: Nucleus Minoriticus, Praha, 1746.

Povinností členů bylo modlití se denně 5 otčenášů a zdrávasů ke cti ran sv. Františka a nositi posvěcený provaz (chorda), jenž měl býti znamením čistoty a zdrženlivosti. Jest zajímavé, že do toho bratrstva přijímána i děvka, hoši i děvčátka a — obyčejně jako oběť slibu — oblékána na rok do malého řeholního hábitku, jehož nesměla odložití ani při hře. Arcibratrstvu přiřkli papežové velké odpustky. R. 1660 vyšla v Praze kniha: »Hora zlatá Serafinská anebo Naučení Spolubratrův a sester Arcibratrstva sv. Otce Františka«. V hymnologii františkánské, vydané velkým provinciálem františkánským Sannigem, jest obsažen obřad procesí s hymny a modlitbami, jak je konalo arcibratrstvo ke 4 štacím (jako o Božím těle) snad měsíčně. R. 1698 vyšla »Rukověť milovníků a ctitelů Rodičky Boží v zázračném obrazu svatojakubského chrámu« a tam obsaženo jest »Trojí neomylné pravidlo pro bratrstvo pásku sv. Františka«. To ukazuje, že byli chordigeři i u sv. Jakuba při klášteře Minoritů. Ostatně bratrstvo opasku bylo zavedeno dříve nebo později při všech klášterích řádu sv. Františka.

Zvláštním zjevem činnosti III. řádu bylo na počátku 17. stol. »bratrstvo mrškačů«.*) Byli to jiní flagelanti než ti, co přišli r. 1256 z Německa do Čech, sektáři, kteří sice konali přemrštěné skutky kající (mrskali se do krve), ale nevěřili ve svátosti, odpustky, očištění a úctu světců. Za 90 let byli vyhubeni inkvisicí. — Naši kajícníci povstali r. 1603 při novém kostele kapucínském na Hradčanech. Konali kající průvody každoročně až do r. 1703 vždy na Velký pátek. Nazývali se též »bratrstvem Umučení«. Řeholí byla jim pravidla III. řádu a potvrzení od papeže Pia V. v bulle »Pias Christi fidelium« (28. ledna 1606.) — — —

*

V XVIII. století počal III. řád v našich vlastech oživovati. V klášterních pamětnicích udávána jsou první léta tohoto století jako nové počátky činnosti řádu Františkových kajícníků.

Z těch dob máme i prvotní vydání českých regulních knížek pro III. řád. R. 1708 vyšlo I. vydání knihy: »Regule anebo způsob života bratrů a sester třetího řádu sv. Otce Františka, L. P. 1701

*) P. Ambrož Smekal, kapucín, napsal o nich zajímavou stať v Seraf. Květech VIII. str. 76.

od kněze Jarolíma Veíta, Františkána, v německém jazyku vydána, nyní přeložena. « Vyšlav Prazeu Voršily Hamplové. Obsah knihy jest: O počátku a založení III. řádu sv. Františka. — Řehole III. řádu a krátký výklad. — Pobožnosti a rituál. — Kniha tato dočkala se mnoha vydání.

Pak nastala doba pronásledování. Ač III. řád působil nehlučně a ve skrytě, přec jeho význam neušel liberálně zednářským rádcům Josefa II. V terciářích uznávali po řeholnicích nejsilnější oporu křesťanského života. Proto se zrušujícími dekrety o řádech a klášterích vycházely ortely smrti i třetímu řádu, prý státu nebezpečnému.

Bylo omezeno přijímání oblečené terciáře v klášterích (1774). Nařízen soupis jmen a stavu zámožnosti světských terciářů a míst, kde se shromažďují (1776).

Stigmatizace sv. Františka.
Dle návrhu Urbanova. Okno v kostele sv. Prokopa v Praze = Žižkově.
Dodala firma: Umělé sklenářství V.
Štaněk = J. Šebek v Praze II.,
Vojtěšská č. 219.

Zrušeny terciárky, které sice žily, mimo kláštery, ale chodily oblečeny řeholním rouchem (1782). Žádán pak přesný seznam »kapi-tálií«, t. j. jmění všech brátrstev, zvláště III. řádu (1782). Roku 1782 konečně po dlouhých přípravách vydán dekret, jímž se zrušují vůbcc všichni terciáři a »třetí« řádová brátrstva u sera-finského řádu a klášterů. Zakázáno též přijímati do klášterů terciáře oblečené hábitem bez kápě. R. 1784 pak skonfiskováno bylo veškeré jmění III. řádu i kalichy a cenné bohoslužebné předměty, které měl.

Nepřátelům se zdálo, že mocí a hrubou silou zruší na ráz staleté a božské dílo. Avšak pronásledování III. řádu nezdolalo, nýbrž očistilo jej a posílilo. Duch sv. Františka žil dále v srdcích a světské úřady byly klamány jakýmsi druhem svaté lsti. Protože byla zaká-zána pod přísnými tresty shromáždění veřejná, konávali čelnější ter-ciáři rodinné slavnosti, k nimž jen »náhodou« namanul se kněz řádu sv. Františka a tajně udržoval v úzkém kroužku oheň zápalu pro III. řád vhodným rozhovorem.

Teprve roku 1855 učiněn konkordát mezi císařem Františkem Jo-sefem I. a Piem IX., odvoláno i zrušení III. řádu. — — —

Kolem padesátých let minulého století počíná v našich zemích obnova III. řádu. Obce terciářské vzkříšeny byly hlavně při všech klášterích a též při některých farních chrámech. Od dob r. 1840 až 1860 jsou vedeny nové matriky terciářů. Nejmocnější vzpruhou roz-voje III. řádu v našich vlastech byl okružní list papeže-terciáře Lva XIII. »Auspicato« z r. 1882 a konstituce: »Misericors Dei filius« z roku následujícího. Přání velikého sociologa v duchu sv. Františka došlo ohlasu i u nás a úprava řehole k časovým potřebám přijata s radostí od kněží vůdců i od terciářů. Od těch dob datuje se první rozmach ideje III. řádu v našich zemích. R. 1887 založil Minorita P. Štěpán Vodička v Krnově první časopis pro členy III. řádu: »Zahrádku sv. Františka«. Potom ji redigoval zasloužilý terciář-farář Jan Hejtmánek. Terciáři měli svůj časopis a tím semkli se v pev-nější šik na základě vzájemných informací o ruchu řádovém. »Za-hrádka« činila dobré služby po všech těch 15. ročníků, co vychá-zela. Mimo to soustřeďovaly členy po mnoho let pouti, pořádané na Velehrad a Hostýn, z nichž se později vyvinuly sjezdy. První pouť byla 4. až 6. července 1892 a účastnilo se jí přes 2000 ter-ciářů. Příštího roku byl 8. září velký a památný den pro terciáře na posvátném Hostýně — svěcení oltáře sv. Františka tehdy ter-

ciářem biskupem brněnským Bauerem. Roku 1897 oslavili terciáři 25leté jubileum vstoupení Lva XIII. do III. řádu. Českoslovenští terciáři poslali mu blahopřejnou adresu. R. 1900 pak účastnili se deputativně pouti do Říma. Šťastní terciáři-pouťníci navštívili Paduu, kde jest hrob sv. Antonína, a Assisi. V Římě dostali od vznešeného spolubratra Lva XIII. požehnání. Roku 1901 1.—3. července konán I. sjezd terciářů na Velehradě, kde založen nový časopis »Serafinské Květy«.

Sjezdů bylo pořádáno celkem 9 a 10. byl sjezd jubilejní r. 1921 na Velehradě, kde založen nový časopis a věstník terciářů »Serafinský Prapor«.

Pro zajímavost podávám přehled nynějšího stavu III. řádu — co do počtu obcí a členů:

Země	Diecése	Má obcí	V nich je členů		
			českých	německých	dohromady
Čechy	pražská	17	2.600	870	3.470
	litoměřická	12	260	1.520	1.780
	králové-hradecká	26	1.960	1.120	3.080
	česko-budějovická	26	2.660	270	2.930
	Úhrnem	81	7.480	3.780	11.260
Morava	olomúcká	77	10.000	2.500	12.500
	brněnská	49	3.500	900	4.400
	vídeňská (Poštorná)	1	42		42
	Úhrnem	127	13.542	3.400	16.942
Slezsko	olomúcká	10	několik set	přes 6.000	k 7.000
	vratislavská	2	75		75
	Úhrnem	12	několik set	přes 6.000	7.000
Dohromady		220	přes 21.000	přes 13.000	přes 34.000

Na Slovensku čítá III. řád mnoho tisíc členů. Podrobnou statistiku zajisté podají františkáni slovenští v krásně redigovaném svém časopise »Serafinský Svet«.

Zevrubnou stať o III. řádě viz v »Almanachu III. řádu«.

Kéž rok letošního jubilea smrti sv. Františka jest novým oživením činnosti a rozmachu československých terciářů!

ZE ŽIVOTA PODKRKONOŠSKÝCH TERCIÁŘŮ.

Procházaje »Almanachem třetího řádu sv. Františka«, radostně pozastavuji se nad některými obcemi. Zvláště Pecka, Fořt nejsou mi lichým zvukem a maně připomínají mi kouzlo domova, kde velmi často rodiče vzpomínali na terciářská shromáždění ve Fořtě a na Pecce. Sám ještě jako školák nejednou doprovázel jsem tatínka nebo maminku, odcházející na shromáždění do Pecky, jindy jim opět chodil naproti, jindy zase s nimi až do Pecky směl jíti a pamatuji se ještě částečně i na hosty z hor, již naši dědinou na shromáždění chodívali a u nás někdy buď nocovali nebo se stavěli. Býval mezi nimi horlivý terciář p. *Alois Jirouš*, vikariátní posel z Jilemnice nebo i později jeho syn — otec a bratr pozdější choťi p. poslance V. Myslivce. Terciářský ruch tehdy, hlavně terciářů českých v celém Podkrkonoší soustředil se v II. pol. 19. věku v těchto františkánských obcích a našel v chudoučkém tomto kraji značného rozšíření. Původně soustředila se shromáždění ve Fořtě, později na Pecce. Clenská kniha vedena jest od roku 1843. Jako první terciář zapsán v ní fořteckým farářem Frankem Bern. Ig. Hoření ze Železného Brodu; druhým *Augustin Hoření* později známý poustevník na Bišičkách u Lázní Bělohradu. Poslední člen jest zapsán 3. září 1921 pod číslem 1117. V kraji působili horlivě p. vikář *Ant. Hrubý* *); ředitelem býval *Bar-toušek*, krejčí z N. Bydžova, který vodil terciáře často ve velikém procesí a pod korouhví do Fořtu i do Pecky »z kraje«. Mezi spolu-bratry výtečně působil dobrým příkladem a zvláštní pokorou a žije dosud vděčně zapsán v paměti nejstarších terciářů. Hřejivým ohniskem později stalo se českým terciářům městečko Pecka. Zde soustřeďovala se horlivá obec františkánská, jež jako málokde obvyklou bratrskou láskou se vyznamenala. Zvláště nezapomenutelná byla láska a úcta bratrská mezi členy. Mezi jinými ctnosti kvetlo poho-stinství, jimž blažil naše terciáře řezbář a sochař samouk, *Josef Pátý*, žijící v domku těsně u peckovského kostela, který o shromážděních sytil všechny terciáře a skýtal jim pod střechou svou a svých přátel ubytování. Nejněžněji františkánské ctnosti mezi našimi terciáři roz-

*) O vzorném životě P. A. Hrubého viz »Zahrádka sv. Františka« roč. VI. (1892) str. 55.

kvétaly o Vánocích, což zabralo by samo o sobě dlouhou kapitolu.*) Ač členové byli většinou chudí příslušníci, závodili v horlivé štědrosti, podpořice místní chudoučké kostely; vybavovali je bohoslužebnými rouchy, ozdobovali obrazy a i jinak přispívali k zvelebění svatyněk chrámových, po vzoru opravovatele kostela sv. Damiána. Rezbář Pátý četné betlémy vyřezal a pro chudé kostely i darem posílal figury. Co podnikli pro chudinu, zůstane asi pro náš pozemský život utajeno.

Vzácné tyto projevy budtěž illustrovány alespoň jednou epizodou. V osmdesátých letech minulého století chudý dělník *Václav Groha* ze Štikova u Nové Paky, který živil se nádenickou prací, prováděl bohulibý záměr, že sochy v pohorských dědinách opatřoval lampami a lampičkami a chudým horským kostelům kupoval do výbavy skleněné lustry — zajisté to luxus daleko nad tehdejší místní poměry. Věnování dala se často anonymně, proto namnoze marně byste po nich pátrali v místních kostelních inventářích a pamětních knihách. A kde nešlo již dar provésti anonymně, tu měl alespoň překvapit duchovní správu svým neočekávaným objevením od šlechetného dobrodince, jenž ke kostelu a osadě vůbec neměl třebas nejmenšího vztahu. Ale jednou dar přinesl překvapení větší dárci než obdarovanému — ovšem nemilé. *Václav Groha* na trakaři dovezl krásný veliký lustr z broušených skel do jedné farnosti na Novopacku. Ale jaké bylo jeho překvapení, když tamní farář od zcela neznámého mu, chatrně oděného člověka — který velmi snadno mohl vzbudit podezření, že nabyl tohoto vzácného předmětu cestou nepřímou — dar kostelu odmítl. Od těch dob počínal si *Groha* již obezřetněji; dříve dojednával s duchovními správci, zda dar přijmou. Zneuznán ve svém rodném okrese zatoulal se až kamsi pod Zvičín, kde našel ještě kostelík bez parádního lustru. Náš terciář zašel na faru a lustr nabídl. Usměvavý kněz=stařeček měl nesmírnou radost, že chudoučkový inventář kostelíka bude rozmnožen, vyptal se již nedočkavě nic nepředvídacího dárce, kdy lustr bude dodán, kdy a odkud jej přivezou. A jaké tu bylo opět nové překvapení donátorovo, když blížil se s lustrem na trakaři k podzvičínské dědině! Pan farář v pluviále a řada dru-

*) Náčrtky viz o tom v člancích: »Rozmarné epizody u jesliček«, »Mír«, roč. IV. z 29. XII. 1921 a »Vánoce dvou zapadlých vlastenců«, v témž čísle »Míru«. (O terciáři Jos. Pátém a *Václavu Grohovi*.) Dále »Jak povstávala první česká kniha o betlémech«, »Hlas Lidu«, Č. Budějovice, z 22. XII. 1924. (O terciáři Janu Kaudlovi.)

žiček šla mu v ústrety; překvapení vlastně bylo na obou stranách. Právě jako dárce nečekal na uvítání a slavnostní průvod, tak zase podarování nečekali, že šlechetný dárce přiveze svůj dar sám a na trakaři. Ale očekávali nejméně vůz nákladní, koňmi tažený, který družičky ověncí připraveným kvítím; ovšem že ani první ani druhé překvapení nijak nepokazilo slavnostní náladu, lustr s nadšením do kostela družičkami dopraven a zavěšen uprostřed lodi.

Jinou, zajisté ne podřadnou složkou terciářského života v Podkrkonoší bylo horlivé sbírání milodarů na hájení a udržování františkánských hospiců a míst každému křesťanu nej památnejších ve Svaté Zemi. Rada horlitelů zasílala dárky ty přímo tehdy nejbližšímu generálnímu komisariátu Svaté Země ve Vídni, za což dostávali »Křížáka«, jímž šířena známost o svatých místech, kde započato i dokončeno dílo naší spásy. Zatím co »Křížák« tiskem a obrazem líčil našim terciářům místa posvěcená slépějemi Vykupitelovými, zvláštní vděčnost a lásku k těmto přepamatným místům budil živým slovem terciář — v celém Podkrkonoší dobře známý »věčný poutník«, tuším že rodem ze Rtyně — *Ferd. Hruška*. Vždy jsem tolik lítoval, že nebylo mi dopřáno od tohoto poutníka na své vlastní uši poslechnouti všechny jeho cestovní příhody a zkušenosti o cizích zemích, lidech i podivná jeho dobrodružství na všech jeho poutích životem, ale zvláště ze Svaté Země. A byla těchto poutí řádka slušná, vždyť jen ve Svaté Zemi byl sedmnáckrát, v Lourdech dvanáctkrát; Mariacel ve Štýrsku navštívil třicetsedmkrát, do Censtochové zašel čtyřikrát, do Říma třikrát, ve Filipovsi byl čtrnáctkrát, mnohokrát na Hostýně, ve Vamberčích a jinde. Většinu těchto poutí vykonal pěšky a nemohu už dnes přesně říci, kolik též poutí do Svaté Země vykonal pěšky, jistě jich ale bylo více než vlakem. Posledně, po sedmnácté navštívil Jerusaleém s druhou moravskou lidovou poutí v srpnu roku 1910, jako vůbec nejstarší poutník z 533 účastníků*) ve věku 87 let. Poslední léta obcházel naše terciáře již řidčeji a u nás se stával obyčejně, když byl jsem ve škole, a tak vždy jen prostřednictvím třetí osoby jsem se dozvěděl, jak dal tureckému sultánovi česky: »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus«.

Péči terciářů o vzdělání a o ušlechtilé zaopatření dítek tlumočí

*) Fotografie jeho jest ve zprávě této pouti: Emil Procházka: »Do Svaté Země«, strana 74.

částečně pamětní kniha »Opatrovny« v Pecce, jež byla založena přičiněním a vzácně nabytými úsporami některých terciářů. Hlavní zásluhu o její zřízení má již výše zmíněný řezbář *Josef Pátý*, jehož památce tu věnujme alespoň několik řádek. O Štědrém dnu všechny chudé z Pecky i z přifařených obcí podělil a sám pozval si k večeři nejchudšího muže, nejchudší ženu a nejchudšího chlapečka ze sporádaných rodin, kteří mu představovali svatou Rodinu. Tito vyvolení byli ještě zvlášť štědře obdarováni při odchodu domů. Po celou vánoční dobu scházeli se u jeho betléma terciáři a zpívali koledy. Do jeho domku scházivaly se dívky po celý rok vždy na večer, by se tam s jeho hospodyní Josefou G. modlily růženec. Těmto dítkám vystrojoval vždy stromek na Štědrý den.

Řezbář Pátý zemřel právě na Štědrý den, který vždy dobrými skutky a příkladnou štědrostí oslavoval. Churaví, opuštění a nešťastní ztratili svého živitele, ochránce a dobrodince. Pod jeho pohostinnou střechou doslouženo k smrti sedmnácti osobám, jež ve svém stáří neměly místa kam by hlavy sklonily. Poznamenati dlužno, že zemřelým, dobře připraveným na cestu do věčnosti, byl potom vystrojen slušný pohřeb, to náleželo již samo sebou k tomuto zvláštnímu druhu řezbářova pohostinství. Za života denně obcoval mši sv., sv. svátosti přijímal často. Místo pomníku na svůj hrob vyřezal sochu sv. Petra a věnoval kostelu zároveň co upomínku na pout, již do Říma a Lurd vykonal. Přál si, aby byl pohřben ve vší tichosti někde v koutku peckovského hřbitova a odkázal sto zlatých na slavný pohřeb prvnímu chudasu, který po jeho smrti v Pecce zemře.

Opomenouti nesmíme též onen radostný zjev, že právě z rodin terciářských vyšlo v Podkrkonoší mnoho kněží a řeholnic.

Mezi pracovníky terciářskými často setkáváme se tu i se vzpomínkami na dlouholetého redaktora »Zahrádky sv. Františka« *Jana Hejtmánka*, který ze vzdálené Českomoravské Vysočiny až od Poličky sem velmi rád zavítal a mezi terciáři krkonošskými apoštoloval. Pokud se na ony terciáře upamatovati mohu, všichni obdaření byli zvláštní něhou, bratrskou láskou — jejich příchod pod doškovou střechu znamenal plno radostné čisté veselosti a pravé františkánské radosti, jimiž jejich zbožnost a oddanost k Bohu byla vždy a všude provázena. Myslím, že tak šťastných, skromných, při všem lopotném, nejednou strastiplném životě a při tom spokojených lidí dnes marně bychom hledali v jakékoliv moderní organizaci.

NĚKOLIK DROBTŮ Z LIDOVÉ LITERATURY FRANTIŠKÁNSKÉ.

Druhdy u nás v nemalé oblibě byly postilly, jako na př. Tomáše Bavorovského a Šebest. Berličky. Vedle nich dochovaly se i důležité památky duchovního řečnictví jako *sbírky kázání* Bohumíra H. Bílovského († 1725), Fab. Veselého († 1729), R. Tučka († po 1768) a Leop. Fabricia († 1772).

Jakým způsobem se nesla tato kázání, nechať za příklad slouží tento úryvek z předlouhého kázání na den sv. Františka S. z doby uvedené, jež počíná krásnou iniciálkou, v níž sedí dudáček: »Oteyra já Život Svatýho Františka Serafinskýho, sepsaný od vysoce učenýho a Spisovatele *Života* Svatých z Tovaryšstva Ježíšového Petra Ribadeneira, přišel jsem na takový začátek: *Lingua Seraphinorum opus est ei, qui digne loqui voluerit de vita magni Patriarchae Seraphici Patris Sancti Francisci Fundatoris illustrissimi ac piissimi Ordinis Fratrum Minorum.* Jazyk Serafinů potřebný jest tomu, který hodně mluvití by chtěl o Životu velikýho Patriarchy Serafinskýho Otce Svatýho Františka Zakladatele nejosvícenějšího a nej-pobožnějšího řádu Bratří Menších.

Serafinem František nazván jest, Serafina tedy, a ne člověka potřeba jest, aby takovýho Muže Serafinskýho chválil: a jak já mám chváliti, nemám-li jazyk Serafinský? Sám sobě bédovati můžu s Isaiášem prorokem: *Vae mihi, quia vir pollutis labiis ego sum.* Běda mně, že Muž poskvrněných Rtů jsem já. Přál bych sobě, aby nápodobně jeden z Serafinů Uhlem řezavým z Oltáře vzatým mých Úst se dotknul, a tak je vyčistil, bych hoden byl Sv. Otce a Patriarchu Františka mým sprostým kázáním Serafina dokázati...«

Jest i zajímavá pročitati v *modlitebních knížkách* tištěných modlitby na slavnosti sv. Františka. Tak již hned v různých těch Nebekličích,*) švabachem tištěných.

V *Polovičním Nebekliči*, tištěném r. 1831 a »k dostání v Píbrami u Augustina Cečátky, knihaře«, čteme modlitbu Na den Porcyunkule: »Ctím a velebím tebe, o nejdobrotivější Pane Ježíši Kryste!

*) »Zlatý nebeklič« prvně vydal Jiří Ferus (Plachý) r. 1637.

i tvou nejmilejší matku; tebe pak svatý otče Františku upřímně pozdravuji, žádostiva jsouc dnešních odpustků oučastná býti, pročez s uctivostí do tohoto chrámu přicházím, abych mohla dokonalou skroušenost nad hříchy vzbuditi, všechny vroucně vyznati a jich odpuštění obdržeti. O svatý otče Františku! přimlouvej se za mne u Krista Ježíše, kterého jsi rány, od lásky k němu na tvém těle cítiti zasloužil, abych já jeho nejsvětější rány vždy před očima měla, jeho umučení vždy rozjímal, a v jeho milosti život svůj šťastně dokonala. Amen.«

Tato modlitbička se tolik líbila, že otištěna byla znovu v Jindřichově Hradci u Aloise Jos. Landfrasa r. 1853 v modlitební knize (pro osobu ženskou) s titulem: »*Pět červených korálů* aneb srdečné a litostné rozjímaní pěti ran Krista ukřižovaného.«

V nesčetných tištěných modlicích knihách dočteme se nejrozmanitějších modliteb na den sv. Františka. Tak v »*Nebeském Budičku*«, tištěném v Litomyšli roku 1822 u Jana Turečka, vedle obrázku sv. Františka S. čteme tuto modlitbičku:

»Svatý Otče Františku! připomínám tobě tuto zvláště od milého Ježíše prokázanou milost, když jest tebe od věčnosti vyvolil, abys jak v životě, tak i v ctnostech jeho následoval! Protož jsi jako Kristus v chlévě narozen, též i čtyřicet dní a nocí na poušti bez všeho pokrmu jsi se postil, bosý v chatrném oděvu po světě chodil, nemajíc tak mnoho svého vlastního, nač bys moh' hlavu položit, a naposledy v pravdě s Kristem ukřižován, a na zemi nahý leže jsi umřel. Pokorně tebe prosím, rač mně dosáhnouti, abych i já jeho věrně následovati mohl. Prosím také, o nejvěrnější Otče svatý Františku! skrze tvých pět ran, a skrze to hořké utrpení, které jsi v nich dvě celá leta snášel, takže jsi více na svých svatých nohách státi nemohl: Smiluj se nade mnou, a odpuštění všech mých hříchů dosáhni, a v hodinu smrti při mně věrně stůj! Amen.«

Připomínám, že i v psaných modlitebních knihách, hojně u nás dochovaných od poloviny XVIII. století a nejednou s pěknými iniciálkami, ozdobnými linkami a obrázky vykrášlených, obsaženy bývají modlitby k sv. Chudáčku.

Též v tak zvané: »*Duchovní stráži*, kdežto se může každou hodinu jednoho svatého za patrona vyvolit«, bývají modlitby k sv. Františku, jemuž se tu ukládá od 11. až do 12. hodiny ve dne stráž nad námi míti.

Což jak veliké množství na naše doby zachovalo se *modliteb* tištěných v *malém* formátě obyčejně na dvojlistku. Tiskli je v Praze, Příbrami, Litomyšli, v Uherské Skalici, Báňské Bystřici, Pardubicích atd. Obyčejně bývají ozdobeny dřevorytem sv. Františka.

Někdy počínají velice dojemně, jako ona Vroucná modlitba k sv. Františku:

»Tisíckrát buď pozdravený ode všech ctěn a chválený, drahý poklade, od Krista Ježíše vyvolený, můj nejmilejší patrone, svatý Františku! K tobě já se utíkám, jakožto k mému laskavému a dobrotivému Otci, neb jsem sirotek ode všech opuštěný, i od mých vlastních přátel zavržený . . .«

Dochovalo se na naše časy i mnoho *písniček* k sv. Františku zvláště v různých kancionálech a pak i v tak zvaných poutních písniích, vázaných u nás druhdy do »špalíčků«.

Ba i do světských písní zahrnut býval nejednou světec náš. Tak ve vícelistkové písničce: »Píseň nová aneb Rozmlouvání starého Čecha s mladým«, jež »vytištěna tohoto roku« (as po roce 1800) a jež se zpívá jako: »Černět já se ustrojím« se kárá moda cizácká. Ve strofě dvacáté i tvrdý díl dostávají dívky, neb se tu praví: »Za prvních let ženský stav z vojáků strach měly, schovaly se před nimi, když o nich slyšely . . .«, až posléze v závěrečné třicáté sedmé strofě se praví: »Když my se ponížíme, Pán Bůh nás povýší, jako Otce Františka na svůj trůn nejvyšší. Pomáhej nám tam Pane, dej svou svatou milost, na které my chceme mít na věky věkův dost. Amen.«

Dřevoryt: Svatý František a ovečky.

*Ukázka výzdoby Ferdiše Duši českého překladu
„Život sv. Otce Františka“ od sv. Bonaventury. Vydal Lad. Kuncíř 1920.*

VLASTENECTVÍ ČESKÝCH FRANTIŠKÁNŮ.

Jsem věru na rozpacích, pro které náměty se rozhodnouti do jubilejního sborníku »Svatý František a Čechové«. Kultura františkánská tak blahodárně prorůstá, ovíjí a ozdobuje všechny složky našeho náboženského života, tolik něžných a milých, ač často utajených františkánských fioretů rozkvetlo ve všech dobách, od smrti světcovy počínaje, na našich luzích, jež daly by se posouditi, zhodnotiti a roztríditi jen v literární práci většího slohu, na niž síly jednotlivcovy nestačí. Na to musily by býti uspořádány celé žně literární, k nimž by byli povoláni pracovníci všech oborů. Františkáni ve svých konventech vykonali pro náš český národ mnoho duchem i literou v oné úžasné organizaci víry, kultu, propagandy lásky k bližnímu, dle svého nejdokonalejšího následníka Kristova — sv. Františka. Jest zajisté pozoruhodno, že při všech náboženských povinnostech a ctnostech svých nezapomínali na své národní vědomí, aby tím pronikavěji působili mezi našim lidem. Všimněme si proto alespoň stručně vlastenecké práce českých františkánů.

Národnostně nepříznivá zeměpisná poloha české provincie, která od počátku — 1228 — zabírala země České a Polsko, sjednotila v jednu provincii františkány Čechy a Poláky. Již 30 let po smrti sv. Františka — v roce 1266 — lze stopovati v dějinách řádových třenice národnostní, jež vedly k volbě českého provinciála Jakuba Dědova v Praze a k apelaci Čechů u svaté Stolicе. Po druhé pokusili se čeští Minorité o samostatnou českou provincii roku 1428, kdy zvolen za provinciála Polák Jan Kmita. Roku 1451 přišli do Čech Františkáni Observanti a založili provincii rakousko-česko-polskou, která se rozdělila podle národností roku 1467 na tři, ač česká provincie dosáhla autonomie teprve roku 1469. Již první vikář Petr z Hlohovce na Slovensku pokoušel se o založení samostatné provincie v Čechách, podporován jsa františkány z Plzně, ale dílo jeho zmařeno německými františkány slezskými.*)

Nové spory nastaly roku 1489 mezi českými a německými františkány. Čtyři čeští zástupci odcestovali do Itálie, aby vymohli rozdě-

*) »Sborník histor. kroužku«, XIV. roč. (1914), str. 210 a násl.

lení provincie. S obtížemi dosáhli alespoň toho, že čtyři kláštery, totiž v Plzni, Jindř. Hradci, Bechyni a Úher. Hradišti, směli obývatí jen čeští členové, do Olomouce pak poslán český kazatel. *) Mezi největší vlastence patřil od roku 1492 biskup velkovaradinský Jan Filipec († 1509), který se snažil, aby slezské kláštery přiděleny byly provincii České, dále Jan Vodňanský, Klemens Bosák — skladatel českých písní — a jiní. Bohužel, že německý i český protestantismus zničil českou františkánskou provincii, jež od roku 1517 byla spravována provinciály německé národnosti. Roku 1570 měla jen 17 členů a 4 kláštery. Po roce 1600 česká provincie začala se probouzeti a čeští členové její často měli vykonati důležité úlohy. Avšak františkánské kláštery nebyly jen kolbištěm národnostním, nýbrž i ohnisky české kultury. Oblíbený kazatel minorita u sv. Jakuba v době Rudolfové, Matouš Benešovský — filonomus — sepsal a králi Rudolfovi II. připsal roku 1577 »*Gramatiku českou*«.

Počet českých členů rostl; již v roce 1650 měli polovici řeholníků českých, potom většinu, ale provinciály, definitory a kvardiány byli většinou jen Němci. Proto roku 1675 čeští členové pokusili se získati vládu v provincii pomocí biskupa a české šlechty. Ale visitátor Fortunát Huber a provinciál Bernard Saunig zabránili rozdělení provincii. Musili však asi polovici míst kvardiánů dáti Čechům. **) V čele tohoto vlasteneckého boje stál irský františkán Antonín Bruodinus, františkáni v Praze, v Hájku, Turnově a v Kroměříži. Roku 1676 spory národnostní znovu rozvířeny a kongregace řádová vydala dekret proti »nationalistům«. ***) Největším nepřítelem rozdělení provincie byl Saunig; jest jistě zvláštní, že po uplynutí celého čtvrtstoletí v roce 1701 za nových pokusů Čechů o rozdělení provincie na českou a německou stojí najednou na straně Čechů, ba sám o rozdělení usiluje. Leč ani jemu se to pro odpor Němců nepodařilo, třebaže sám neuposlechnuv provinciála a generála, psal přímo svaté Stolicí výmluvnou žádost o rozdělení. Počátkem však 18. stol. český duch prostupoval františkánské kláštery všeobecně. V letech 1711—1780 všichni vysvěcení kněží byli »utraquisté«, t. j. ovládali oba zemské jazyky. Českým snahám prospělo tu nemálo od-

*) »Sborník histor. kroužku«, roč. XV. (1915), str. 1 a násl.

**) »Časopis katol. duchovenstva« LXII. (1921), strana 146 a násl.

***) Tamže, roč. LXIII. (1922), str. 24 a násl.

štěpení slezských klášterů v samostatnou provincii r. 1755 jež byly vždy pro provincii německou.

O udržování českého jazyka v době největší poroby získali si neocenitelných zásluh čeští františkáni osmnáctého století, udržující jej kázáním, zpovídáním a spisy českými pro terciáře. (P. František Patočka, *Regule pro terciáře s výkladem řehole prvního řádu z r. 1707 a 1776.**)

Doba josefinská poškodila mnoho také františkány. Avšak vlastenci františkáné žijící v Praze i v době nadvlády německé říše 1780—1866 mají styky s předními buditeli národa z řad kněžských i laických. Jmenovati sluší alespoň Celestina Ausobského († 1864 ve Voticích), Pavla Pelikovského († 1801 v Tachově), jehož regulní knížka pro terciáře a jiné modlitební knihy udržovaly v lidu vědomí národní. Za hranicemi slávu českého jména šířil znamenitý hudebník-františkán Bohuslav Černohorský, rodák nymburský, učitel skladatele K. V. Glucka, ředitel kůru v Padově, jehož pod jménem »Padre boemo« znala celá současná Itálie.

Horlivé vlastence mezi františkány našel i bouřlivý rok 1848, kdy františkánský klášter u Panny Marie Sněžné byl důležitým bodem národnostním. Tehdy žil v Praze P. Otto Kröpfel († 13. září 1877 v hodnosti definitora České provincie), důvěrný to přítel Karla Havlíčka Borovského.***) Listuji »*Denopisem důležitých událostí roku 1848*« od Dr. Václava Řezníčka, jenž zaznamenává, že ve středu po svátku sv. Jana Nep. (dne 17. května) konala shromáždění »Slovanská lípa«. Do výboru mezi Hanku, Tyla, Tomka zvolen hned z počátku nadšený vlastenec *františkán* P. Jelínek. Františkáné účastnili se udatně i bojů o svatodušním pondělí na barikádách. Řezníček opět o tom píše:***)

»... Další barikády stály na začátku Ovocné ulice a velmi silná na svatováclavském náměstí u kašny, odkudž obránci průchodním domem záhy ustoupili na Františkánské náměstí na pomoc obráncům barikády v Ovocné ulici, která byla půl třetí hodiny hájena. Obrany její účastnili se také mnichové z františkánského kláštera u Panny Marie Sněžné a jeden z tamních kněží, drže v ruce korouhev českých barev, mohutným hlasem obránce barikády žádal, aby prapor ten

*) Kl. Minařík: »Výklad řehole prvního řádu«, Praha 1914, str. 43.

**) »Serafinský prapor« I. roč. J. Štikar: »Paměti starého vlastence«, str. 29.

***) Dr. Václav Řezníček: »Naše zlatá Matička«, díl VI. str. 338.

neopouštěli. Když pak vojsko za strašlivé střelby děl ve veliké přesile udeřilo na lid, byl odpor nemožný . . .«

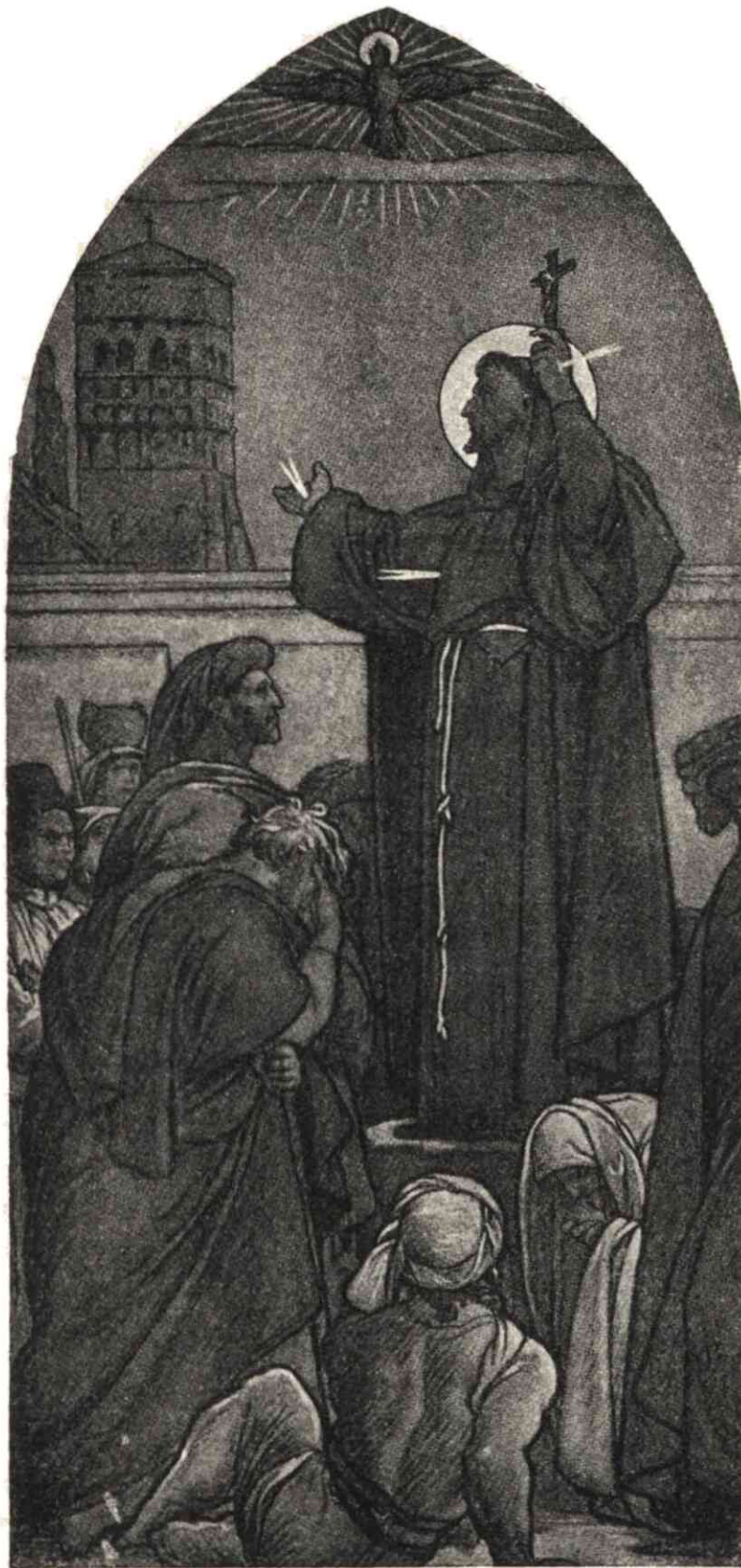
Kláster utrpěl za to, když se stíhali »buřiči« a provinilci.*) — »Dne 21. června pátráno ve františkánském klášteře u Panny Marie Sněžné po zbraních, však bez výsledku. Členům konventu kladeno za vinu, že dne 12. června stavěli barikádu, atd.«

Ještě mnoho pracovníků na národní líše mohli bychom vyjmenovati z řádu františkánského; vzpomeňme jen P. Petra Morávka, guardiána ve Slaném, který přispíval do Jungmanova slovníku. Středisky národnostního působení i práce byly vždy františkánské kláštery v Praze, Turnově, Hořovicích, Plzni, Jindř. Hradci, Voticích a Uher-ském Hradišti. Čeští Františkáné nebyli šovinisté, nýbrž prací na kazatelně, zpovědnici a svými spisy křísili národ k vítězství, z něhož se upřímně raduje česká františkánská provincie, která jest již od roku 1866 opravdu česká.

Jaký význam pak měla činnost Františkánů a jejich třetí řád pro Čechy ve Vídni žijící, bylo již roku 1921 vzpomenuť v almanachu třetího řádu sv. Františka ve stati »Terciářská obec ve Vídni«, která pro zachování národního vědomí Vídeňských Čechů vykonala mnoho zdatné práce. Za ni vděčíme františkánskému knězi P. Petru Ryšánkovi, jenž vyžádal si k tomu papežské svolení. Toho dostalo se mu při osobní audienci papežem Lvem XIII. těmito slovy: »Jdi, synu můj, a rozšiřuj III. řád sv. Františka ve Vídni mezi Čechoslovany, zvláště mezi muži a jinochy«.

Pozoruhodno jest sledovati, jak duchovní svnové sv. Františka v umění sbližovali i naše národní světce se sv. Františkem Serafinským, projevující tím jaksi nejjemnější svoje vlastenectví, což objevuje se milým seskupením našich zemských sv. patronů se sv. Františkem na oltářích, v chrámech a sousoších. České františkánské kláštery v našich zemích záhy pak dostávají se pod zvláštní ochranu a patronát svatého Václava, dědice země české, jak o tom svědčí řada obrazů, map, tabulek a starých tisků františkánských dochovaných na naše časy. Na mariánském zvonu v Bechyni jest na věčné časy zapsáno do zvonoviny, že provincie česká jest provincií františkánsko-svato-václavskou. — Kéž pod patronátem těchto mocných přímluvců vlast naše vždy vzkvétá nejkrásnějšími fioretty!

*) Dr. Václav Řezníček: »1848«, str. 45 a 71.

Felix Jenewein (1857 — † 1905):
Kázání sv. Františka. Chránové okno v Chrudimí.*

DROBNÉ FIORETTY FRANTIŠKÁNSKÉ Z ČES. LUHŮ.

KONGREGACE ŠKOLSKÝCH SESTER ŘÁDU SV. FRANTIŠKA SERAFINSKÉHO zabývá se výchovou a vyučováním české dívčí mládeže v republice československé a v Americe. Členky kongregace jsou činny ve škole mateřské, národní, občanské, ve školách odborných, středních, v pensionátech a v různých ústavech charitativních (sirotčincích, u slepých, slabomyslných atd.) Působí též ve školách misijních u Čechů a Slováků v Americe, ponejvíce v Pensylvanii. (Pittsburgh jest hlavním střediskem.) Domy, ve kterých vyvíjí svoji činnost ve vlasti, jsou: 1. v Slatiňanech u Chrudimě, kde jest sirotčinec a ústav pro děti duševně úchylné; 2. v Břevnově má svůj postulát a noviciát; 3. v Chrudimi jest soukromý ústav učitelek, národní škola a pensionát; 4. na Král. Vinohradech jest vyšší reálné gymnasium, obchodní škola, vychovatelský kurs a pensionát; 5. v Koclétově u Svitav jest sirotčinec a pensionát; 6. v Ružomberku na Slovensku jest ludová škola, občanská škola a pensionát; 7. Praha III., Kampa působí u slepých dívek v »Útulně a chorobinci« a též v Mnichovicích, u sirotek v Nymburku atd. — *Karel Procházka.*

PAMÁTCE † ARCIBISKUPA DR. ANTONÍNA STOJANA, KNĚZETERCIAŘE. Když v roce 1900 začínali býti někteří terciáři III. řádu sv. Františka se svým časopisem, »Zahrádkou sv. Františka«, nespokojeni a začali pro obrodu se organisovati, tu bylo pro ně nevyhnutelně zapotřebí sdružování, což začalo valným sjezdem na posvátném Velehradě. A jak by mohl existovati Velehrad a tam se něco pořádati bez tehdejšího faráře Dražovického, poslance Dr. Antonína Stojana — rovněž terciáře? V rámcích Velehradských slavností vsunul zesnulý též pořádání sjezdu terciářů českoslovanských a od roku 1901 pak každoročně až do války byly tyto velmi četně navštěvovány. Sdružení českoslovanských terciářů Velehradských nabývalo mohutnosti. Z prvopočátku starával se i o program sjezdový, častokrát mívával uvítací kázání a přednášky sjezdové. Odpoledne z pravidla vždy odejel do Vídně, ale příštího dne ráno byl opět na Velehradě, kde býval přítomen poradám terciářského výboru. Zesnulý arcibiskup Dr. Antonín Stojan a zesnulý P. Hubert Ettl, bývalý exprovinciál řádu kapucínského a dlouholetý kvardián kláštera Olomouckého, spolužáci a nerozlučitelní bratři — na muže ty vzpomínáme my staří terciáři s hlubokou úctou a bylo by záhodno, aby zásluhy a snaha zvláště arcibiskupa Dr. Ant. Stojana o rozkvět, rozšíření a prohloubení III. ř. sv. Františka další generaci pro čestnou památku byla zachována. Pokud mi známo, založil Stojan v roce 1885 jako kaplan v Příboře tamní obec terciářskou. Členská kniha vykazuje na 400 členů; několik členek z těchto stalo se i řeholními, milosrdnými sestrami. Hned ve svém mladém věku budil ideu pro rozkvět III. ř. sv. Františka a zaklá-

dání terciářských obcí doporučoval. Sjezdy velehradské — toť jeho dílo; tyto však jinak představití si nedovedl, než s hudbou. Byla to s ním v prvních sjezdových letech velká potíže při aranžování. Bez milosti pověsil nám terciářům — ač jsme o hudbu nestáli — osm dražovských hudebníků dva dny na krk. Co naplat — Stojanovi vyhověti se musilo. Že jsme mu toho neodepřeli, míval nás pak neobyčejně rád. Všechna čest však hudebníkům, neboť nemohli jsme si na ně stěžovat; jejich výkony byly vždy v nejlepším pořádku provedeny, aniž byly v nějakém rozporu s naším františkánským programem. Vrcholem těchto Velehradských oslav byl sjezd terciářů v r. 1903, kdy takřka přivlekl zesnulý Dr. Stojan na Velehrad a na sv. Hostýn papežského nuncia Granita di bel Monte; tehdy přibýlo na tato místa na 70—80.000 duší ze všech končin tehdejší říše — 2 arcibiskupové, asi 6 biskupů a velká část vyšších církevních i světských hodnostářů. Nuncius Granito di bel Monte, jemuž byla večer uspořádána manifestace se zastaveníčkem na sv. Hostýně, byl tak dojat, že slzel nad upřímnou srdečností bodrého hanáckého a českého lidu. Ovšem, že k tomu účinku hodně přispěla hudba, ale nejen dražovská, ale i ty nejlepší, nejříznější slovácké, jako vlčňovská, znorovská a uhersko-ostrožská. Teprve kolem půlnoci odebrali se pouťníci na odpočinek a tu jak na Velehradě, tak na sv. Hostýně staral se Dr. Stojan o pořádek a sám dříve neulehl, dokud posledního pouťníka nezaopatřil. Cestou vlakem z Velehradu na sv. Hostýn pomodlil se brevíř — pak zpovídal po celé odpoledne až do pozdních nocí. Stalo se tedy na sv. Hostýně, že nebožtík sám si vyhledal nocleh o 2. hod. v noci v refektáři pod stolem, neboť celá posvátná hora Hostýn byla poseta spícími. Když však se okolo 3. hodiny přihlásil pouťník z Ameriky, tu s velkou ochotou popustil mu své místo a ustlal mu na svém kabátu. Sám pak chvíli postál a šel hned již sloužit mši sv. k oltáři sv. Františka. Při nastolení Stojanově na arcibiskupský stolec v Olomouci byla jednou z prvních jeho snah, starati se o obrodu a rozkvět III. řádu v jeho arcidiecési. Za tím účelem povolal osvědčeného kněze-terciáře, děkana Ignáce Janáka za referenta III. řádu sv. Františka, ustanoviv jej sídelním kanovníkem olomouckým. Símě III. ř. sv. Františka, které zesnulý již ve svém mládí v naše drahé lány zaséval, padalo na půdu úrodnou a přes všechny nepřátelské snahy popřevratové dílo zde mohutní a možno říci, že i v řadách duchovenstva nalézá velké pochopení a III. řád sv. Františka dochází všude obliby a je milován. — *Jan Antonín Hlavica.*

SVATÝ FRANTIŠEK Z ASSISI A HRABĚ ŠPORK. Poustevna sv. Františka Serafinského jest nejstarší z pousteven, jichž hr. Špork vystavěl v Čechách několik. Stála již r. 1711 nedaleko Stanovic u cesty vedoucí z »Betlema« ke Kuksu. Nedávno teprve — počátkem 20. věku — odkryt v lesní houštině veliký, šikmo ležící kámen, na němž vytesán jest obraz se stigmaty sv. Františka. (Reprodukce

bývá ve všech turistických průvodcích o Kukse.) Lázeňš í hosté z Kuksu sem konali krásně a příjemně procházky, nalézajíce zde zároveň i duchovní lék a poučení u zbožného poustevníka. Hrabě Špork měl ve zvláštní úctě sv. Františka a sv. Antonína, své to patrony. — —m.

FRANTIŠEK JOSEF HRABĚ ŠLIK Z PASOUNU A HOLIČE, ČTITEL SV. FRANTIŠKA Z ASSISI. Šlik čili též Schlik z Pasounu a Holiče jest jméno slavné rodiny hraběcí, jež vyskytuje se často v dějinách milé vlasti naší. Nejznámějším z nich jest Jáchym Ondřej, jehož jméno se čte první na kovové desce náměstí Staroměstského v Praze; tamť položil hlavu s jinými ještě 26 českými pány dne 21. června 1621. Jáchym Ondřej nebyl katolíkem; nicméně čítá rodina Šlikovská mezi svými členy též jednoho biskupa, a to Jindřicha hraběte Šlika, jakož i mnoho vzorných katolických křesťanův. K těmto patří též František Josef hrabě Šlik z Pasounu a Holiče (1656—1740). Byl vzácným ctitelem sv. Františka z Assisi a vykonal velmi mnoho šlechetných skutků, pro něž zasluhuje si zbožné vzpomínky zvláště v jubilejním roce františkánském. Litovati jest, že historické prameny zachovaly nám poměrně málo ze života jeho. František Josef narodil se jako nejstarší syn Františka Arnošta hraběte Šlika dne 19. června 1656; matkou jeho byla manželka Šliková Marie Markéta, rozená hraběnka Ungnadová z Weissenwolfu. Oba byli velice štědrí, podporovali kostely a chudinu, čítají se též mezi zakladateli kapucínského kláštera v Litoměřicích, ku kterémuž byl položen základ dne 27. dubna 1647 a jemuž bylo věnováno místo 24 sbořených a vyhořelých domů ve válce 30-leté. Klášter tento s kostelem sv. Ludmily stojí dosud v Litoměřicích. František Josef hrabě Šlik ztratil velmi záhy své rodiče. Šlechetný František Arnošt rozžehnal se již dne 16. srpna 1675 s tímto životem, manželka jeho Marie Markéta umřela ještě dříve. Za nezletilého Františka Josefa spravoval bohaté statky Šlikovské jeho poručník František svobodný pán Scheidlern. Již tenkrát byl celý jižní kraj od Jičína až do Kopidlna, jakož i končiny východně a západně od toho majetkem Šlikův. František Josef cestoval v mládí svém velice mnoho. Když se stal plnoletým, ujal se sám řízení statků a zvelebil své panství četnými stavbami, též stavbami několika kaplí. Chtěl snad v nejbližším okolí svém míti stavby podobné těm, jež uviděl v dalekém světě. Jsou to: kaple Loreta u Veliše ve farnosti Ostruženské, postavená roku 1694; čtyři léta potom u starobylého kostela sv. Petra a Pavla v Drahorazi zbudovaný Boží hrob; roku 1720 v lesích nad Vokšicemi vystavená sličná kaple sv. Andělů Strážných; kaple sv. Antonína Padovánského u zámku v Jičíněvsi, dostavená roku 1730. Snad nechybíme, že jeho zásluhou postavena byla i krásná socha ve farní obci Kostelci nad Jičíněvsem, jež zdobena jest na podstavci reliefem sv. Jana Nepom. a sv. Františka Seraf. Všechny tyto svérázné malebné stavby jsou dodnes ozdobou

celého kraje jičínsko-kopidlnského, jsou cílem četných poutníkův i turistův, hlásají v nynějším lhostejném věku zbožnost našich předků, dokazují pak dodnes úctu jičíně-vesského zámeckého pána Františka hraběte Šlika ke sv. Františku Serafinskému, jehož jméno mu bylo dáno na křtu, a kterouž lásku k velikému světcí Assisskému zdědil jako vzácný odkaz po svých zbožných rodičích. Šlechetný a obětavý zakladatel tolika památných kaplí v okolí velišsko-kopidlnském zesnul v Pánu v den sv. Barbory, patronky dobré smrti, dne 4. prosince 1740. Svou nelíčenou úctu k velikému světcí z Assisi projevil ještě po smrti tím, že nařídil v závěti, aby byl pochován v šatu kajicném v kryptě ctihodných otců Kapucínů na Hradčanech v Praze. Po Františku Josefu hraběti Šlikovi, který umřel bez potomků, zůstala vdova Anna Josefa hraběnka Šliková, rozená hraběnka Krakovská z Kolovrat. Pamětihodno jest, že i ona byla horlivou stavitelkou kostelů. Za ní byly vystavěny nové krásné kostely, a to sv. Václava na Veliši roku 1747—1752, ve Slatinách roku 1761 zvláště výstavný renaisanční kostel Panny Marie Nanebevzaté, který zevnější svou silhouetou připomíná památný Karlov v Praze. Je věru pamětihodno, kterak století XVIII. v kraji jižně od Jičína vybudovalo tolik pěkných slohových památných svatýň, jež jsou dodnes okrasou a chloubou celého kraje. A tak i tento nenáročný obrázek vzácného ctitele svatého chudáčka z Assisi jest zároveň výmluvnou apologií církve v té době, které »moderní« naši dějepisci rádi by na úkor naší víry dali přisudek »temnosti«! — *Dr. Rudolf Zháněl.*

KAREL VÁCLAV RAIS ŽIVOTOPISCEM ČLENA III. ŘÁDU SVATÉHO FRANTIŠKA. Nedávno zemřelý spisovatel s nestrannou poctivostí líčí český lid našeho Podkrkonoší v II. polovině 19. věku; nemohl proto přejíti živel terciářský, který se tehdy utěšeně rozšířil v chudém pohorském kraji. Nezvolil k tomu svou obvyklou povídkovou formu, nýbrž užil k tomu »Vzpomínek bělohradských« »Několika postavami«. Pod titulem „*Poustevník*“ zachycuje široko daleko známého bišického poustevníka »Petra Regulatusa«, pravým jménem Austina Hořeného, terciáře a rolníka ze Železného Brodu, jenž od roku 1851—1880 poustevníčl při malebném kostelíku sv. Petra a Pavla na Byšičkách u Bělohradu. Studii o poustevníkovi provází i fotografie. Jak Prušáci nepozváni navštívili tohoto poustevníka, vzpomíná Rais ve studii »Ve vojně roku 1866« v knize „*Doma*“. Životopis psaný Raisem až na nepatrné drobnosti věrně se shoduje s článkem B. Hakla: »Augustynek«, kterýžto již roku 1901 v XV. ročníku »Zahrádky sv. Františka« zajímavou historii podkrkonošského poustevníka-terciáře zvěčnil. — — *m.*

SVATÝ FRANTIŠEK V ČESKÉM ZVONAŘSTVÍ. Italská města závodíce v projevech lásky k serafin. světcí, hledí sedmisté výročí oslaviti cennými trvalými

památkami. Mezi nimi je i mnoho zvonů, z nichž zvlášť mohutnými rozměry a uměleckým provedením vyniká zvon ve Vicenze na kampanile chrámu svaté Lucie. Přispěním pak všech obcí italských byl ulit obrovský zvon za 110.000 italských lir ke cti sv. Františka, v němž vyryta jest »píseň slunečná« a jest určen pro radniční věž v Assisi. Také jiné země se snaží Italům se vyrovnati, zvláště naši pobratimové chorvatští a slovinští katolíci v Jugoslavii zasvěcují četné zvony serafinskému světcí. Ve starším českém zvonařství nalezneme zvony zasvěcené svatému Františku dosti spoře. Vysvětlíme si to tím, že v některých církevních řádech nebývaly veliké zvony jako věci přepychové dovoleny. Dle přístupných mi pramenů o našem zvonařství spokojovali se u nás mniši mendikanti (Františkáni a Kapucíni) jen malými zvonky, jež neměly často nápisu, tím méně ozdob. Jeden z nejstarších českých zvonů vůbec — s nápisem z roku 1322 nalezen v ruinách františkánského kláštera v Benešově. Výzdoba s reliefy sv. Františka objevuje se ovšem na našich zvonech mnohem později; zvláště ve zvonařně Priquejově v Mladé Boleslavi zdoben často pláštěm zvonový obrazem sv. Františka z Assisi. Velmi často vyskytují se na zvonech obraz sv. Františka v družném přátelství s českými zemskými patrony nebo se sv. Antonínem Pad. Smrt sv. Františka a smrt sv. Antonína Pad. vmodelována do zvučného kovu zvonu ulitého roku 1765 u Kühnera v Praze, jež pořídil hrabě Špork pro Kuks. Dlouhou řadu zvonů bylo by možno vypočítati a sestaviti dle zvonařů, kteří zdobili své zvony obrazem sv. Františka. Četné jsou z doby vlády císaře Františka Josefa I., pořizované hlavně z loyální oddanosti k domu habsburskému, často od osob, jež jistě jinak by byly asi sotva sv. Františka uctily. Tyto zvony měly však krátké trvání a většina z nich vzala za své ještě před smrtí císařovou nebo brzy po ní, při vojenských rekvisicích. Také naše vlast v přítomném roce františkánském zasvětila a jistě ještě zasvětili mnoho nových zvonů svatému pěvci dobra, lásky a krásy. V Trnavě o »Porcinkuli« 1925 byl to veliký františkánský zvon sv. Františka na památku jednoho místního sňatku. Z nejposlednějších jest to i zvon sv. Františka u našich zaoceánských Čechů v Americe v Osadě Panny Marie Svatohorské v Cicero ve Spojených Státech severní Ameriky, posvěcený na den sv. Cyrila a Methoděje 1926. — —m.

ČESKÝ POUTNÍK V ASSISI ROKU 1636. Již před Bílou Horou šlechtičtí synkové z Čech putovali do humanistické a renesanční Italie, aby vzpomínali potom po celý život na jižní jas v zemi, tak odlišné vlasti Petrarkově. Tyto poutě nepřestávají po Bílé Hoře. Než mnohé poutníky z této doby vede především náboženský zájem, který s počínajícím barokem rozkvétl v horlivou oddanou zbožnost. Takovým pobělohorským poutníkem do Assisi, za světce, jehož jubileum stojí před námi, byl i Lev Vilém z Kounic. Moravský šlechtic, narozený r. 1614, byl konvertitou. —

Jeho otec byl přítelem Karla z Žerotína. Matka byla dcerou Viléma z Roupova, který hrál význačnou roli v povstání . . . I dva bratři našeho Lva byli činní v odboji a byli potrestáni konfiskací všeho jmění. Moravský zemský archivář Dr. Fr. Hrubý vydal partie z něho, týkající se Calmaldoli, Alverna a Assisi v článku, otištěném v Č. Čas. Histor. XXXII. str. 283 a n., který vyšel v červnu 1926. Je na první pohled patrné, po přečtení zajímavých zápisků, jak rozšířen byl u nás františkánský kult. Žádná podrobnost mu neujde a s patrným zalíbením zaznamenává si, kde jakou památku a pozoruhodnost, týkající se života velikého světce. Ovšem Kounic neputuje památnými místy jako esteticky naladěný turista, ale jako přesvědčený katolík, který účastní se obřadů a pobyt je mu aktivní pobožností. — *Jos. Dostál.*

SVATOVÁCLAVSKÁ ČESKÁ PROVINCE FRANTIŠKÁNSKÁ. Od nepamětných dob používala provincie česká pečetidla s obrazem bl. Bernardina z Feltre,*) levou rukou třímajícího prapor kříže, pravíci poprsí člověka, znak to zbožnosti. Roku však 1667 v Římě v generálním definitoriu dovoleno (tedy čeští františkáné žádali o to!) české provincii reformátů, *opět* přijati starý titul a pečete sv. Václava, vojvody a mučedníka, jehož, jak se věří, tato provincie užívala od prvního svého založení, kteréhož pečetidla jest tato postava: Obraz sv. Václava, knížete a mučedníka, brnění celá postava kryta, kromě hlavy, jež jest korunována korunou vojvodskou a oděn jest diademem (pláštěm) královským. V levé ruce drží štít s vymalovanou orlicí, jež má rozpiatá křídla, pravíci drží vlající korouhev. Kolem obrazu vine se na okraji nápis od generálního definitoria pořízený: *Sigilum ministri provinciae Bohemiae Reformatorum S. Wenceslaus*, t. j. razítko ministra provincie české reform.: Sv. Václav. (Wrbczanský str. 30). — Podle toho od založení františkánské provincie roku 1451 užívalo se pečetidla s obrazem sv. Václava. Snad koncem 16. století — asi po moru 1570 zavedena pečef s obrazem sv. Bernardina, v r. 1667 opět s obrazem svatého Václava. — *P. Klem. Minařík.*

JULIUS ZEYER PŘÍTELEM SV. FRANTIŠKA Z ASSISI. Nedávno byl jsem bezděčným posluchačem rozhovoru dvou význačných literátů českých. Dialog vedla bývalá přítelka Julia Zeyera, jež roztomile vzpomínala básníka a jeho katolictví, které tak výstižně dovedl hájiti i mezi četnými svými přáteli, byli-li smýšlení protikatolického. Zde není místa o tom se štkiti. Rozhovor přesunul se náhle na františkánské jubileum. Dáma, vypravující o Zeyerovi, ještě více vzrušena touto vzpomínkou, téměř jásavě pokračuje o Zeyerovi: »Kéž by Zeyer žil ještě letos! Ten by

*) Toť jistě omyl; byl to sv. Bernardin Sienský, přítel a vzor sv. Jana Kapistrána, zakladatel české provincie.

zcela jistě nyní puťoval do Assisi, ne však abychom my o tom věděli, nýbrž šel by pěšky celou cestu . . .» Podobné touhy poutnické nejednou se zmocňovaly Zeyerovy duše; svědčí o tom vzpomínky převora kláštera ve Lnářích Aloise Majera, nedávno otištěné v »Otavanu«. Zeyer ho totiž vyzýval, aby s ním puťoval podobně do Svaté Země a to pěšky a bez peněz; pan převor o tom píše doslovně: »Nelekejte se«, pravil mi Zeyer, »půjdeme denně tolik, na kolik naše síly stačí. Pohostinní řeholníci, u jejichž forťny zaklepáme, nám poskytnou zotavení a noclehu. Nenalezeme-li kláštera ani fary, seník, stodola aneb příroda budou nám lůžkem. A co si vyžebráme, bude nám pokrmem . . .« — V právě zmíněném »Otavanu« nalézáme něžný důkaz — pravý zeyerovský fioretti — o jeho lásce i úctě k serafinskému svěťci. Jest to dopis adresovaný básníku Sládkovi o smrti Zeyerova vřelého přítele ve Vodňanech, také literáta a básníka, Otakara Mokrého, jemuž pěvec Mariánské zahrady v nemoci prokazoval něžné ošetrovatelské služby. Zde úryvek z onoho dopisu: » . . . V neděli na Nový rok čekali jsme už chvíli konec. Někdy nám bylo tak strašně, že jsem na kolenou Boha prosil a Krista vzýval, aby přišel konec . . .« Zeyer vida o něco později zhroucení a zápasení s výkřiky choťi umírajícího, poklekl u postele a začal se polohlasem modlití. Píše o tom v dopise: » . . . Klekli všichni kolem a modlili se též, potlačivše násilím svoje nářky. Domodlili jsme se, dýchání Mokrého bylo slabší, pak vzdech jako ulehčení, tichý, mírný — a byl konec . . . Neměl jsem hrůzu žádnou. Byl jsem uchvácen tím majestátem skonu člověka, který i toho nejnepatrnějšího staví tak vysoko nad obyčejnou jeho míru. Ano, příteli, smrt jest krásná. Vzpomněl jsem si na sv. Františka z Assisi, zpívajícího: „*si laudata mia sor, morte corporale* . . .“ Hluboce dojat byl jsem též obřadem posledního pomazání. Sám došel jsem pro kněze, sám prostřel jsem stůl, postavil krucifix a rozsvítil svíčky. Jen já a H . . . byli jsme přítomni tomu vznešenému obřadu. Bůh dej ubohému lehké odpočinutí. Byl dobrý a mnoho trpěl . . .« — Jest zvláštní shoda, že dvacáté-páté výročí úmrtí básníka Julia Zeyera se křížuje se sedmistým výročím smrti sv. Františka z Assisi, jehož prostínké křesťanství našeho českého poetu vždy tolik vábilo. Všeobecně známy jsou touhy Zeyerovy, upjaté ve chvílích zbožného zanicení ke křesťanským legendám, které měly nemalý vliv, že stal se Zeyer horlivým katolíkem, vyznávajícím všechna dogmata a plnícím předepsané církevní povinnosti. Prostínké křesťanství sv. Františka zvláště mocně ho lákalo, jak potvrzuje dosud jen z části známá korespondence. V roce 1890 píše Zeyer příteli svému sochaři Bílkovi: »Kdybyste se dostal do Říma, neopomeňte jeti do Assisi a pomodlití se tam také za mne . . .« K výročí smrti básníkovy 29. ledna 1924 otiiskl V. Bítnar v »Lid. Listech« neznámý dopis Julia Zeyera z Vodňan (z 27. února 1898), adresovaný básníku K. Dostálu-Lutínovovi, kde vedle cenných literárních dokladů nalézáme tuto zmínku o básníku-svěťci: » . . . Apropos o Svatém Františku z Assisi. Znam od

dětství dvě Angličanky, sestry, katoličky horlivé, jak Angličané vůbec jsou, jsou-li katolíky. Asi před rokem půjčil jsem jim »Život Svatého Františka«. Čekal jsem, že budou nadšeny. Kniha ta je tak krásně psána, francouzsky. Přišel list od starší. Píše: „Bojím se tu knihu čísti, sestra ji čte a řekla mi vzrušeně a rozčileně: Bože můj, jaké sklamání! Bůh mi odpusť, ale ten svatý byl vlastně blázen! A pak byla celá nešťastná, že to slovo řekla, které zdržeti nemohla!“ Tak soudí svět! Jsou to „dámy“ a to ovšem na pochopení Svatého Františka nestačí. Napsal jsem káravou epištolu, byl jsem opravdu uražen a indignován, protože Svatého Františka ctím a miluji, ale pomyslí jsem si: vždyť i některý z těch římských kardinálů asi jinak nesoudil za živa Svatého Františka, když stanovy jeho přečetl. Lidé prostého srdce chápali. Doufám, že mi prominete tu dlouhou epištolu, snad Vás to povídání o těch Angličankách i trochu pobavilo? . . .« — Jest dobře známo, že Zeyer několikrátě toužil po klášterním klidu, neměl však — dle vlastního doznání — dosti zmužilosti, odtrhnouti se od světa literárního a uměleckého. Měl to býti právě františkánský klášter, který ho mocně lákal, jak prozradil v jednom dopise slečně M. Kalašové: » . . . Váš dopis, doña Marie, mě velmi dojal, zmínila jste se o tom klášteře františkánském ve Fiesole, líčila jste živě, že jsem jej opět před sebou viděl, byl jsem jednou uvnitř a chtěl jsem prositi, by mne tam nechali na vždy . . .« — —o—

ČESKÝ MALÍŘ BENEŠ KNÜPFER MALÍŘEM FRANTIŠKÁNSKÉHO KLIDU A MÍRU. Beneš Knüpfer (* 12. dubna 1844, skočil s paluby parníku do moře bouřlivé noci z 18. na 19. listopadu 1910 mezi Rjekou a Ankonou), neklidný malíř moře vedle motivů vln, bouřlivého moře, černých zátiší i příbojů na mořském břehu a vedle motivů náboženských (Kristus na moři, Matka Boží) i jiných, rád uchyloval se s paletou do tíšin a klidu, jak je skýtají útulné a malebné kláštery františkánské na skalnatých dalmatských březích Adrie. V naší České moderní galerii tlumočí to jeho plátno „*Pax*“, v Knüpfrově albu pak „*Ave Maria*“. (Mladý a starý Františkán modlí se na břehu moře klekání, k němuž vyzval je zvonek z blizoučkého, malebně ve skalách položeného kostela.) V podobném motivu nalézáme i dva Františkány na obrazech „*Na sklonku dne*“ a „*Den skonává*“. Též portrétováním mnichů-františkánů se rád zabýval a jeden výstižný jeho portrét zařazen jest v albu. Škoda, že ač na plátně dovedl nám tak krásně zvěčniti mír františkánských klášterů, nepochopil lépe františkánské ideály a dal se zlákatí záludnými vlnami moře, které nám jej již nikdy nevydají. — —m.

Z »BAAROVA PAMÁTNÍKU«. Právě vydaný »Baarův památník« — který uspořádal Julius Skarlandt — přináší řadu vzpomínek na oblíbeného mistra spisovatele kněze, který byl též spolupracovníkem »Nového Života«, revue to, jež získala si

nemalé zásluhy o rozšíření kultu františkánského prvním vydáním českého překladu »Fiorettů«, a rozšířením mnohých krásných obrazů sv. Františka. První svoje vzpomínky ve zmíněném památníku otiskuje básník Antonín Klášterský v článku »Poslední léto«, kde líčí nedávné svoje styky s B. Š. Baarem v roce 1925. Mezi nimi nalézáme i tuto poznámku: »Nebyla-li pohoda, nebo nechtělo-li se nám vyjítí, seděli jsme doma u Baara, četli došlé časopisy, prohlíželi různé knihy — celé jedno deštivé odpůldne ztrávili jsme nad Fioretty svatého Františka a nad visemi svaté Terezie — nebo hovořili jsme o svých pracích a plánech . . .« Vzpomínce této předchází něžná vzpomínka na Baarův hliněný betlém. — —m.

FILM ŽIVOTA SVATÉHO FRANTIŠKA: »VELIKÝ KOMUNISTA XIII. STOLETÍ«. Karel Dostál Lutínov, jenž dávno snil o původních českých filmech náboženských, jimiž by se čelilo proti špatným filmům, zahájil svoji filmovou akci „Pax film“ dne 10. ledna 1923 promítáním filmu »Svatý František«. Avšak nenašlo se v Literární a umělecké družině pracovníka, který alespoň tento z ideálů Lutínových byl by provedl. Současně s Lutínovem chopil se energicky této myšlenky pilný kulturní pracovník Františkán P. Leander Brejcha, který již od podzimku roku 1922 putuje po našich vlastech a sám promítá tento nádherný film; často zpestřuje tím slavnostní akademie, používá jej jako vzácně poučného prostředku při misiích, ukončuje jím františkánská tridua, takže i jinověrci za ním přicházejí. Dosud od roku 1922 promítal tento fim asi pětsetkrát. Světec jest tu líčen jako zjev eminentní charity. Láska Františkova k chudým, ať už prokazovaná tělesně či duchovně, byla hlavním motivem jeho zasnoubení s paní Chudobou a jest vůdčí myšlenkou celého filmového děje, rozvrženého na tři díly a šest dějů. Film ukončen jest význačnou modlitbou, již končím i tento sborník:

*„Svatý Františku, přijď a životem svým zasviť do temnot dnešního světa!
Tvůj zářný život buď dennicí lepších dob,
kdy chudoba nebude prokletou, protože všude bude svítiti slunce Lásky!“*

	Strana
<i>Úvodem</i>	7—8
Vilém Bitnar: <i>Slunečná píseň v české lyrice</i>	9—44
Karel Procházka: <i>Obrázky sv. Františka Serafinského</i>	45—73
P. Bonaventura Wilhelm O. F. M.: <i>Svatý František a Český národ</i>	74—75
V. Svatohor: <i>České Assisi</i>	76—82
P. Jan Ev. Urban: <i>Na české Alverně</i> (Pohledy do života českých františkánů)	84—95
P. Václav Kunz: <i>Jak oslavovala Lidová Akademie sedmistyleté jubileum jeslíček v Grecciu</i>	96—98
Dr. Antonín Podlaha: <i>Svatý František od K. Škréty v Bechyni</i>	99
Antonín Šorm: <i>Ze staré Františkánské Prahy</i>	100—104
Dr. Karel Vrátný: <i>Český kousek v kraji sv. Františka</i>	105—109
Dr. Jos. Novák: <i>Malby českého rukopisu o sv. Františku</i>	110—111
Karel Procházka: <i>Františkánské medaile</i>	112—117
P. Klemens Minařík ř. frant.: <i>Ctíhodní mučedníci Pražští z řádu františkánského usmrcení 15. února 1611</i>	118—120
Prof. Michael Ludvík: <i>Rodina sv. Františka v českém umění výtvarném</i>	121—127
Václav Oliva: <i>Z předhusitských a husitských dějin klášterů svatého Františka v zemích českých</i>	128—135
Dr. Jan Kap. Vyskočil: <i>O prvním studiu českých Františkánů</i>	136—139
Leandr Brejcha: <i>Třetí řád sv. Františka v našich vlastech</i>	140—145
Antonín Šorm: <i>Ze života podkrkonošských terciářů</i>	146—149
Karel Procházka: <i>Několik drobtů z lidové literatury o sv. Františku</i>	150—152
Antonín Šorm: <i>Vlastenectví českých Františkánů</i>	153—156
<i>Drobné fiorelly z českých luhů: Kongregace Škol. sester řádu sv. Františka Serafinského. — Památce zemřelého arcibiskupa Dr. Ant. Stojana, kněze-terciáře. — Sv. František z Assisi a hrabě Špork. — Spisovatel K. V. Rais životopisem terciáře-poustevníka Petra Regulata na Byšičkách. — Svatý František v Českém zvonařství. — Český poutník v Assisi r. 1636. — Svatováclavská provincie Františkánská. — Julius Zeyer ctitelem sv. Františka. — Český malíř Beneš Knüpfer malířem františkánského klidu a míru. — Z »Baarova památníku«. — Film sv. Františka</i>	158—166

E. Pacovský: Sv. František na hoře Alverně.